

آموزشی، تحلیلی و اطلاع رسانی

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی
دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی

جوانه

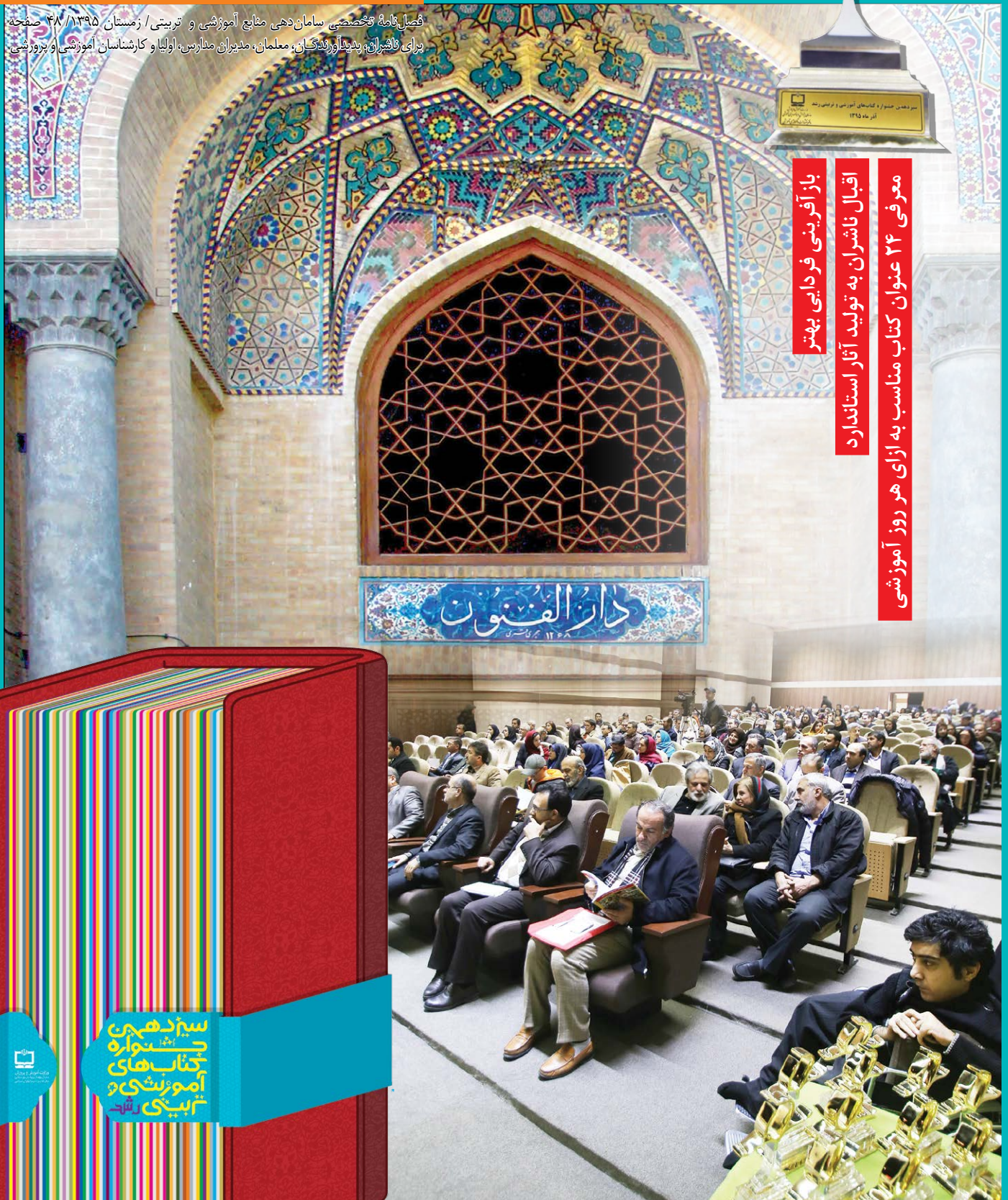
شماره ۵۴

samanketab.roshdmag.ir

فصلنامه تخصصی سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی / زمستان ۱۳۹۵ / ۴۸ صفحه
برای ناشران، پدیاوران، معلمان، مدیران مدارس، اولیا و کارشناسان آموزشی و پژوهشی

ISSN1735-4862

باز آفرینی فردایی بهتر
اقبال ناشران به تولید آثار استاندارد
معرفی ۲۴ عنوان کتاب مناسب به ازای هر روز آموزشی

سیزدهمین شماره کتاب‌های آموزشی تربیتی

در یک نگاه کلان و راهبردی، استفاده از توانایی‌های ناشران و پدیدآورندگان حرفه‌ای در حوزه‌های گوناگون علوم در راستای سیاست تمرکززدایی از آموزش و پرورش و ایجاد تنوع در تولید منابع و مواد آموزشی و تربیتی مطلوب، راهی عقلانی و واقع‌بینانه است.

دکتر فخرالدین دانش آشتیانی

وزیر آموزش و پرورش

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی
دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی

آموزشی، تحلیلی و اطلاع‌رسانی

جوانه

۵۴

فصلنامه تخصصی سامان‌دهی
منابع آموزشی و تربیتی

یادداشت سردبیر

استانداردسازی و نیازهای تازه / فریبا کیا

پیام وزیر

باز آفرینی فردایی بهتر

گزارش

به ازای هر روز آموزشی ۲۴ عنوان کتاب مناسب معرفی کرده‌ایم / سمانه آزاد
اقبال ناشران به تولید آثار استاندارد / سمانه آزاد
کتاب‌های برگزیده و تقدیری سیزدهمین جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد
/ خیرنگار جوانه

گفت‌وگو

تشخیص دقیق نیازهای آموزش و پرورش / عاطفه بزرگ‌نیا
کتابی برای تصحیح بدفهمی‌های ما از علوم / سمانه آزاد
برای تألیف هر کتاب ده‌ها جلد کتاب مطالعه می‌کنم / علی اشرف‌خانلری
یک کتاب به جای چند کتاب / سمانه آزاد

گزارش

و جین کردن زمین آموزش و پرورش از علف‌های هرز / معصومه شجاعی
مؤلف باید نسبت به تولید یک اثر نیازسنجی کند / علی اشرف‌خانلری
هفتمین جشنواره تولید محتوای الکترونیکی دانش آموزان و معلمان / سعید بدیعی

مقاله

کتاب‌های آموزشی علوم تجربی چه ویژگی‌هایی باید داشته باشند؟ / حسین الوندی
معیارهای مطلوب در انتخاب شکل ظاهری کتاب‌های کمک‌آموزشی و درسی / نازلی
میرزاآقایی و دکتر محمود معافی

چکیده سخنرانی

بسته آموزشی به مثابه رویکردی در تولید منابع آموزشی / مرتضی مجدفر

گزارش

چهره به چهره، رو به رو / بهروز رضایی

نقد کتاب

آمده بود بلایی ولی به خیر گذشت / حمیدرضا داداشی

ترجمه

سواد خواندن نوجوانان فراتر از آموزش جبرانی / طیبه الدوسی

بازتاب جشنواره در سایت‌های خبری

۲

مدیر مسئول:
محمد ناصری

۳

سردبیر:
فریبا کیا
شورای برنامه‌ریزی:

۴

بهروز رضایی
دکتر محمود معافی
علاء نوری
محبت‌الله همتی
حبیب یوسف‌زاده
مدیر داخلی:
معصومه شجاعی

۱۳

ویراستار:
جعفر ربانی
طراح گرافیک:
سید جعفر ذهنی
کاریکاتوربست:
سعید رزاقی
عکاس‌ها

۱۹

رضا بهرامی
اعظم لاریجانی

نشانی پستی دفتر مجله:
تهران، ایرانشهر شمالی، پلاک ۲۶۶
صندوق پستی ۱۵۸۷۵/۶۵۸۵

۲۸

تلفن: ۸۸۸۳۹۱۶۶
دورنما: ۸۸۳۰۶۰۷۱
پیامک: ۳۰۰۰۸۹۹۵۱۸

۳۶

وبگاه: samanketab.roshdmag.ir
پیام‌نگار: javaneh@roshdmag.ir

۴۱

۴۵

۴۶

۴۹

سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی
منابع آموزشی و تربیتی مجاز

استانداردسازی و نیازهای تازه

بهره‌برداری از فقدان آگاهی مخاطبان و یا کمتر در دسترس بودن منابع استاندارد، بازار خود را گرم کنند و هزینه‌های آن را به نظام آموزشی تحمیل نمایند.

اقدامات به عمل آمده برای رفع موانع و بهبود شرایط قابل تقدیر است، اما باید توجه داشت که در حال حاضر اهرم‌های حقوقی و قانونی کارآمد برای مقابله با سوءاستفاده احتمالی از وضعیت موجود وجود ندارد. با وجود این ما بر این نظریه که در صورت ارتقای آگاهی عمومی، به‌ویژه همراهی و همدلی مدیران محترم مدارس و معلمان گرامی، به اعمال فشار بر سوءاستفاده‌کنندگان نیاز چندانی نخواهد بود؛ زیرا استفاده از کالاهای فرهنگی به‌ویژه در حوزه نشر و کتاب‌های آموزشی و کمک‌آموزشی، به دلیل ماهیت نرم‌افزاری و ارزش‌گرایی خود، خودبه‌خود عناصر ناسره و نامطلوب را از میدان به در می‌کند. از سوی دیگر تجربیات حاصل از سال‌ها تعامل با قشر فرهیخته تولیدکنندگان منابع، حاکی از آن است که این بخش از نظام فرهنگی در صورت اطلاع از نیازها و استانداردها، با قاطعیت از آن پشتیبانی و فعالیت‌های خود را در مسیر آن تنظیم می‌کند و از این منظر نیز باب استفاده نادرست از نیازهای مخاطبان تاحد زیادی بسته و محدود می‌شود.

بر این اساس دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی از کلیه همراهان و دست‌اندرکاران نظام فرهنگی و آموزشی کشور انتظار دارد که با آگاهی‌رسانی و ایجاد شرایط مناسب، نظام تعلیم و تربیت کشور را در این مسیر یاری نمایند. بی‌شک در این زمینه نقش صداوسیما و رسانه‌های دیداری و شنیداری بی‌بدیل و بیش از دیگر رسانه‌هاست. متأسفانه در این زمینه آن‌چنان که شایسته است همراهی وجود ندارد و لازم است رسانه ملی به‌ویژه در تبلیغ کالاهای فرهنگی و کتاب‌ها و سایر منابع کمک‌آموزشی به شاخص‌ها و استانداردهای نظام آموزش و پرورش کشور توجه کند و اشتیاق مخاطبان به‌ویژه خانواده‌ها و دانش‌آموزان را به سوی منابع استاندارد برانگیزد.

سیزدهمین بهار اندیشه استانداردسازی را نیز پشت‌سر گذاشتیم. همراهی و هم‌نوایی مؤلفان، ناشران و تولیدکنندگان منابع آموزشی و تربیتی استاندارد امیدمان را برای وصول به اهداف متعالی‌مان روزافزون می‌کند. استقبال اهل نظر، معلمان و خانواده‌ها از کتاب‌ها و منابع آموزشی موجب دلگرمی ماست و حمایت‌های مدیریت سازمان پژوهش و مسئولان نظام آموزشی انرژی و انگیزه ما را برای استمرار این راه دشوار مضاعف می‌سازد. افزایش کمی و کیفی منابع آموزشی و تربیتی در جشنواره امسال را می‌توان حاکی از آن دانست که اشتیاق تولیدکنندگان و بخش غیردولتی نیز نسبت به گذشته در تراز بالاتری قرار گرفته و انتظارات تازه‌ای را موجب شده است. بدیهی است که این همراهی و تعامل نیازمند حمایت و تقویت و استمرار است. و این نظام تعاملی باید برای تداوم آن چاره‌اندیشی کند و هر یک از عوامل دست‌اندرکار متناسب با شرایط و جایگاه خود نقش خویش را ایفا کند. بدین ترتیب می‌توان گفت برداشتن این گام‌ها وصول سریع‌تر به هدف را میسر می‌سازد:

- اصلاح، ارتقا و شفاف‌سازی بیشتر استانداردهای موردنظر سازمان پژوهش برای هم‌سویی است که بیشتر همه اجزای بسته آموزشی با نظام تعلیم و تربیت رسمی، با مشارکت و همفکری ناشران و تولیدکنندگان
- اطلاع‌رسانی بیشتر مواد و رسانه‌های آموزشی استاندارد به معلمان و دانش‌آموزان و خانواده‌ها، همچنین آموزش آن‌ها درباره این منابع و به اصطلاح جهت‌دهی ذائقه مطالعاتی این افراد به سمت منابع استاندارد
- تأکید به مدیران مدارس و خانواده‌ها برای ایجاد محدودیت در ورود منابع غیراستاندارد و به اصطلاح کاهش تقاضای منابع غیراستاندارد
- نظارت و برخورد قانونی با افرادی که به هر دلیل قصد سوءاستفاده از وضعیت موجود را دارند و سعی می‌کنند با

بازآفرینی فردایی بهتر

پیام دکتر فخرالدین دانش آشتیانی،

وزیر آموزش و پرورش

به مناسبت آیین پایانی

سیزدهمین جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد

ناگفته پیداست در صورت عدم سیاست‌گذاری راهبردی و منطقی، باران طراوت‌بخش آموزش و پرورش به سیلابی ویرانگر تبدیل خواهد شد و اهداف و راهبردهای برنامه‌ریزان آموزش و پرورش را از بین خواهد برد. متأسفانه حضور بی‌رویه بنگاه‌های تجاری تحت عنوان فعالیت‌های آموزشی به تهدیدی تبدیل شده و سایه سنگین خود را بر فضای آموزش و مدارس گسترده است که در فضای آن، دنیای لذت‌بخش و شیرین یادگیری و آموزش، حلاوت خود را از دست می‌دهد و کودکان، نوجوانان و جوانان در رقابتی کورکورانه گرفتار می‌شوند. امروز بر ماست که در فضای کلان آموزش و پرورش با بازاندیشی در تجارب راه‌های طی شده، به بازنگری شرایط پردازیم و از توشه این بازاندیشی و بازنگری، به بازآفرینی فردایی بهتر بر اساس نیازها، گرایش‌ها و صلاحیت‌های فردی و اجتماعی دانش‌آموزانمان در عرصه‌های گوناگون زندگی بکوشیم. اینجانب ضمن قدرشناسی از زحمات همکارانم در سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی و همه دست‌اندرکاران جشنواره سیزدهم کتاب رشد، به‌ویژه داوران گران‌مایه، از ناشران، نویسندگان، مترجمان و اهالی کتاب و نشر آموزشی و تربیتی، به‌دلیل هماهنگی و همراهی با برنامه‌ها و اهداف آموزش و پرورش، صمیمانه تشکر و قدردانی می‌نمایم و توفیق روزافزون همگان را از درگاه خداوند بزرگ خواهانم.

با آرزوی توفیق الهی
فخرالدین دانش آشتیانی

بسم الله الرحمن الرحيم
آیین پایانی سیزدهمین جشنواره کتاب رشد را در حالی برگزار می‌کنیم که مشام جهان از عطر میلاد پیامبر خاتم(ص) آکنده و دل و جان از حلاوت معنوی این روز فرخنده لبریز شده است. سلام خدا و فرشتگان و مؤمنان بر آن وجود نازنین که معجزه جاودانه‌اش «کتاب» بود و بن‌مایه هدایتش تعالی روح آدمی به افق نورانی کمال در بستر حیات طیبه قرآنی.
در این نشست علمی و فرهنگی، حضور یکایک اهالی قلم و اندیشه و فرهنگ و هنر اعم از ناشران، نویسندگان و مترجمان را صمیمانه گرامی می‌دارم و از همراهی آگاهانه و صادقانه‌شان در مسیر بهبود کیفیت آموزش و پرورش و فرایند یادگیری - یاددهی سپاسگزارم.
بی‌تردید، هدف آموزش و پرورش تحول‌گرا، نوجو و معناگرا پرورش انسان مؤمن، سالم، بانشاط، آشنا و مقید به هویت دینی، انقلابی، ملی و متخلق به آداب و مهارت‌های زندگی در هزاره سوم است. در این مسیر باید از همه ظرفیت‌های محتوایی و صوری با رعایت اصول روان‌شناختی، جامعه‌شناختی و زیباشناختی مخاطبان و با درک مقتضیات زمانی در چارچوب ظرایف ذهنی و زبانی امروز در فرایند تولید منابع و مواد آموزشی و تربیتی، هوشمندانه بهره‌مند شویم.
در یک نگاه کلان و راهبردی، استفاده از توانایی‌های ناشران و پدیدآورندگان حرفه‌ای در حوزه‌های گوناگون علوم در راستای سیاست تمرکززدایی از آموزش و پرورش و ایجاد تنوع در تولید منابع و مواد آموزشی و تربیتی مطلوب، راهی عقلانی و واقع‌بینانه است.

نشست خبری دبیر سیزدهمین جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد:

به ازای هر روز آموزشی ۲۴ عنوان کتاب مناسب معرفی کرده‌ایم

محمد ناصری، دبیر سیزدهمین جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد از پوشش صددرصدی مدارس با فهرستگان آثار مناسب تربیتی و آموزشی خبر داد. وی همچنین با اشاره به راه‌یابی ۴۳۶۶ عنوان کتاب مناسب به جشنواره امسال، از معرفی بیش از ۲۴ عنوان کتاب به ازای هر روز آموزشی برای دانش‌آموزان مقاطع مختلف خبر داد.

کتاب‌های مناسب و مؤثر، فرایندی را تعریف کرد تا فضای بهتری برای بهره‌مندی دانش‌آموزان از کتاب‌های مناسب فراهم شود. وی با تأکید بر این که بخشی از تربیت و آموزش در فضای کتابخانه اتفاق می‌افتد افزود: «امروزه جامعه کتاب مناسب را وابسته به کتاب درسی می‌داند؛ مثلاً کتابی که مفاهیم کتاب درسی را توسعه دهد یا ساده کند. در حالی که کتابی که آموزش و پرورش به دنبال آن است کتابی نیست که فقط مکمل کتاب درسی باشد. هر کتاب خواندنی‌فی نفسه قابل اعتنا و مهم است. وظیفه این دفتر آن است که شرایطی را فراهم کند تا جامعه بتواند از کتاب‌های خوب و مناسب بهره‌مند شود. به همین جهت موضوع سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی آغاز شد.»

ارسال فهرستگان کتاب‌های مناسب به همه مدارس کشور

مدیر دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی در ادامه به انتشار فهرستگان آثار مناسب اشاره کرد و گفت: «یکی از فعالیت‌های سامان‌دهی، معرفی کتاب‌های مناسب در فهرستگان است. در سال ۱۳۹۵ ما فهرستگان منابع آموزشی و تربیتی را به همه ۱۰۵ هزار مدرسه کشور ارسال کردیم. این یعنی پوشش صددرصدی مدارس کشور اعم از دولتی و غیردولتی. در حالی که تا پیش از این ۱۰ تا ۱۵ درصد مدارس این فهرستگان را دریافت می‌کردند. منابعی که در این فهرستگان معرفی می‌شود متنوع است و معلم می‌تواند بنا به سلیقه و نیاز خود آثاری را از میان آن‌ها انتخاب کند.»

ناصری با بیان این که رسانه‌ها آن‌طور که بایسته و شایسته است به کتاب نمی‌پردازند نقدی را به رسانه ملی وارد دانست و خاطر نشان

محمد ناصری با اشاره به تاریخچه دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی گفت: «در سال ۱۳۴۱ که «مرکز خواندنی‌های نوسودان» و سپس «مرکز انتشارات آموزشی» در سال ۱۳۴۳ تأسیس شد ترویج مطالعه از جمله وظایف ذاتی این مرکز بود. چون در آن ایام خواندنی‌های مناسب کم بود باید خواندنی‌هایی تولید می‌شد که ارزان، دقیق، علمی و تأثیرگذار و مبتنی بر برنامه درسی زمان باشد. در این راستا مجلاتی به نام پیک منتشر شدند. به برکت انقلاب اسلامی این مجلات که ۷ عنوان بود به ۳۰ عنوان مجله رسیده است. شمارگان ۳ میلیون و ۹۰۰ هزار آن مجلات نیز امروز به ۴۰ میلیون رسیده است. این مجلات همچنان ارزان است و حتی در دورترین نقاط هم به دست مخاطب می‌رسد و سعی می‌کند خلاءهای برنامه درسی را پر کند.»

وی با بیان این که ادبیات کودک و نوجوان بعد از انقلاب رشد چشمگیری داشته است افزود: «بعد از انقلاب اسلامی جهش قابل توجهی در این حوزه اتفاق افتاد و تولیدات بیشتری به شکل کمی و کیفی صورت گرفت. تعداد ناشران کودک و نوجوان پیش از انقلاب بسیار کم بود اما امروزه عدد بزرگی است. تولید کتاب‌های متنوع، بازاری را برای این محصول ایجاد کرده است که می‌تواند افراد سودجو را هم وسوسه کند.» ناصری در ادامه گفت: «این دفتر که امروز دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی نام گرفته است، فراتر از دفتر انتشارات «کمک آموزشی و امور کتابخانه‌ها» است که در سال‌های اول انقلاب فعالیت می‌کرد. یعنی با زمان پیش رفته و فعالیت‌های گسترده‌ای دارد. ۱۷ سال پیش این دفتر بنابر وظیفه سازمانی آموزش و پرورش در تجهیز کتابخانه‌های مدارس و ترغیب همکاران فرهنگی به تبلیغ

خرید کتاب کمک آموزشی بیشتر سواد نمی آورد

ناصری با بیان این که نباید دانش آموزان را با حجم عظیمی از کتاب های کمک آموزشی روبه رو کنیم، افزود: «ما باید اولیا را آگاه کنیم که خرید کتاب کمک آموزشی سواد نمی آورد و خرید کتاب بیشتر به معنی موفقیت در کنکور نیست. اساساً اگر کتاب درسی توسط معلم تفهیم شود، نیازی به کتاب کمک درسی نیست. البته نه به طور کامل. چون دانش آموز غیر از کتاب درسی مباحث بسیاری را می تواند یاد بگیرد که در کتاب های درسی زمان و فرصت گفتنشان نیست. کتاب های کاملاً عام مانند مذهبی، ادبیات داستانی، مهارت های فردی، تاریخی و... همگی مهم هستند و موضوعیت دارند. به همین جهت به نظر می رسد همکاران فرهنگی ما در مدارس نباید دانش آموز را با حجم عظیمی از منابع کمک درسی روبه رو کنند چون باعث حیرانی و سردرگمی آن ها می شود.»

مدیر دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی یکی از مشکلات برخی کتاب های کمک درسی را تلاش آن ها برای تبدیل کتاب درسی به خودآموز عنوان کرد و افزود: «کتاب درسی باید توسط معلم آموزش داده شود و تفهیم آن وظیفه معلم و فعالیت دانش آموز است. در غیر این صورت دیگر نیازی به مدرسه نیست. در مدرسه قرار است

تعلیم و تربیت اتفاق بیفتد و گرنه کلاس درس کلاس، آموزشگاه آزاد نیست که در آن معلم و دانش آموز ارتباط عاطفی قوی با هم ندارند. به خصوص در دوره ابتدایی اگر فضا را به سمتی ببریم که دانش آموزان فقط بتوانند تست بزنند و در مدارس خاص قبول شوند، مدرسه و کلاس و تعلیم و تربیت از مدار خود خارج شده و تبدیل می شود به آموزشگاهی که فقط سعی می کند ذهن دانش آموز را تقویت کند. ما باید سعی

همکاران فرهنگی ما در مدارس نباید دانش آموز را با حجم عظیمی از منابع کمک درسی روبه رو کنند چون باعث حیرانی و سردرگمی آن ها می شود

کنیم به خصوص در دوره دبستان در مقابل این موضوع بایستیم.»

کتاب های راه یافته به سیزدهمین جشنواره کتاب های آموزشی و تربیتی رشد موضوع دیگری بود که ناصری به آن اشاره کرد و گفت: «۴۳۶۶ عنوان کتاب مناسب در این دوره از جشنواره حضور داشتند که از میان آن ها ۱۰۷۳ عنوان کتاب به مرحله داورى رسیدند. البته با توجه به برگزاری جشنواره قرآنی کتاب های این حوزه و بخش فنی و حرفه ای از این چرخه خارج شدند. در جشنواره سیزدهم، ۶۸ داور در ۲۲ گروه داورى آثار را بررسی کردند. از میان ۱۰۷۳ عنوان کتاب، ۱۱۷ اثر از ۶۴ ناشر نامزد شدند که از میانشان دو ناشر مؤلف حضور داشتند. امسال به شکل چشم گیری ناشران شهرستانی هم در جشنواره حضور داشتند. ما ۲۵ اثر برگزیده و ۱۹ اثر تقدیری خواهیم داشت که ۲۵ ناشر در انتشار آن ها سهیم هستند.»

وی در آخر به حمایت های آموزش و پرورش از برگزیدگان اشاره کرد و افزود: «معاونت پرورشی، با همکاری وزارت ارشاد، سالانه کتاب هایی را برای تجهیز مدارس می خرد که برای تهیه کتاب ها باید به فهرستگان مراجعه کنند. همچنین ما برگزیدگان را در نشریه جوانه معرفی جامع تری خواهیم کرد. علاوه بر این وزارت ارشاد از برگزیدگان جشنواره های مختلف کتاب هایی را خریداری می کند. در شورای دیگری در وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی (که برای کتابخانه های عمومی کشور کتاب خریداری می شود) نیز این فهرستگان معتبر است. ما هم آثار برگزیده را در انتهای کتاب های درسی معرفی می کنیم.»

کرد: «رسانه ملی به دنبال تبلیغ کتاب هایی است که مؤسسات و ناشران پول تبلیغش را می پردازند. یعنی در این زمینه مانند رپرتاژ آگهی عمل می کند به جای آنکه معرفی آثار سودمند را وظیفه ذاتی خود بداند. امیدواریم منابعی که تبلیغ می شوند منابع مورد قبول آموزش و پرورش باشند که اگر نامناسب باشند درد خیلی زیاد است. اگر هم مناسب باشند باید ببینیم در چه جایگاهی از ۶۰ تا ۱۰۰ امتیاز قرار دارند. مادر فهرستگان کتاب های بالای ۸۰ امتیاز را معرفی می کنیم. اگر رسانه ملی آثاری با امتیاز مثلاً ۶۲ را تبلیغ کند، جامعه نمی داند که این کتاب در سطح مقدماتی و معمولی است. از این منظر رسانه، خصوصاً رسانه ملی، قابل نقد است.»

وی درباره تعامل با صداوسیما در جهت تبلیغ آثار مناسب افزود: «در شورای سیاست گذاری سامان دهی منابع آموزشی و تربیتی از وزارت ارشاد، معاونان وزیر آموزش و پرورش و نیز مدیر کل تبلیغات صداوسیما عضویت دارند. در کمیته برنامه ریزی و اجرایی هم صداوسیما عضویت دارد. اما این موضوع داخلی است و در داخل صداوسیما باید معلوم شود که سهم منابع آموزشی قابل اعتنا چقدر است و در صدی هم برای کسانی که پول تبلیغات را می دهند کنار گذاشته شود. ولی اگر مینا را بر این بگذاریم که تبلیغ کتاب های آموزشی همگی مبتنی بر پول باشد، مسلماً آنکه پولدار تر است تبلیغ می کند. رسانه ملی برای معرفی آثار برتری که ما در جشنواره معرفی می کنیم چه کاری می کند؟ صداوسیما با هر منطقی که می خواهد تبلیغ کند، باید کتاب مناسب و استاندارد را تبلیغ کند. نکته بعدی که باید در این زمینه به آن اشاره کرد آن است که محصولی که تبلیغ می شود لزوماً بهترین نیست. ذائقه و نگاه معلم فرق می کند. معلم ممکن است در یک کلاس با توجه به نیازهای دانش آموزانش کتاب های متفاوتی را معرفی کند. از همین روست که فهرستگان ما متنوع است.»

معرفی ۲۵ هزار کتاب مناسب در ۱۷ سال

ناصری درباره آثار معرفی شده در فهرستگان توضیح داد: «ما در این ۱۷ سال ۲۵ هزار کتاب مناسب را در کتابنامه معرفی کردیم. در سال تحصیلی ۹۵-۹۶، ۳۶۳۹ عنوان کتاب مناسب را برای مخاطبان همه مقاطع معرفی کردیم به طوری که به ازای هر روز آموزشی به طور میانگین بیش از ۲۴ کتاب معرفی کرده ایم.»

برای دانش آموزان دوره ابتدایی به ازای هر روز آموزشی بیش از ۷ عنوان کتاب مناسب، برای دانش آموزان دوره متوسطه اول به ازای هر روز آموزشی ۵ کتاب مناسب و برای دانش آموزان دوره متوسطه دوم ۶ کتاب مناسب، برای هنر جویان و هنر آموزان ۵ کتاب و در دوره پیش دبستانی ۲ عنوان کتاب مناسب معرفی کرده ایم.»

دبیر سیزدهمین جشنواره کتاب های آموزشی و تربیتی رشد گفت: «معلم با توجه به شناخت نسبی از ناشر و نویسنده و با توجه به توضیحات فهرستگان، و نیز با توجه به ذائقه خود و مخاطبش کتاب مناسب را انتخاب کند. در واقع این فهرست معلم را در دریایی از کتاب های قرار می دهد که می تواند سهم خود را انتخاب کند. البته همه فعالیت های مادر این زمینه ترویجی است نه اجباری. هیچ معلمی در هیچ مدرسه و مقطعی نباید مطالعه کتاب غیر درسی را اجبار کند. اما وزارت آموزش و پرورش معلم را برای انتخاب بهتر پشتیبانی می کند. البته معلمی که خود اهل کتاب و مطالعه نیست نمی تواند دانش آموزان را به این کار تشویق کند. اما وظیفه آموزش و پرورش آن است که این فهرستگان را در اختیار معلمان قرار دهد و به آن ها کمک کند.»

اقبال ناشران به تولید آثار استاندارد

گزارشی از آیین پایانی سیزدهمین جشنواره کتاب رشد

سیزدهمین دوره جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد نیز به پایان رسید. در این دوره ۱۰۷۳ عنوان کتاب به مرحله داوری رسید که از میان آن‌ها ۱۱۷ اثر از ۶۴ ناشر نامزد دریافت جایزه برگزیده و با شایسته تقدیر شناخته شدند. مراسم اختتامیه این دوره از جشنواره روز ۲۹ آذر ۹۵ همانند سال گذشته در ساختمان تاریخی مدرسه دارالفنون و با حضور نویسندگان، ناشران و علاقه‌مندان این حوزه برگزار شد. گزارش این اختتامیه را می‌خوانید:

افزود: «من و همکارانم توفیق داریم در دفتری فعالیت کنیم که به منظور ترویج مطالعه تأسیس شده است. دفتری که بیش از ۵۰ سال پیش دفتر انتشارات آموزشی و سپس دفتر انتشارات کمک‌آموزشی و امور کتابخانه‌ها نام داشت.»

وظیفه این دفتر در آغاز، تولید خواندنی‌های مناسب، مفید، غیراجباری، غیر نمره‌ای و غیر رقابتی بود که در این راستا مجلات پیک را منتشر می‌کرد. این مجلات که روزگاری ۷ عنوان بودند امروز به بیش از ۳۰ عنوان رسیده و با عنوان مجلات رشد منتشر می‌شوند. روزگاری که ادبیات کودک و نوجوان چندان رسمیت نداشت، انگشت‌شمار افرادی که در این حوزه فعالیت می‌کردند هم در مجلات پیک فعالیت داشتند و امروز هم همین‌طور است. همچنین امروزه تعداد زیادی ناشر در این زمینه فعالیت می‌کنند که از این میان بیش از ۷۰۰ ناشر به طور پیوسته با دفتر در ارتباط هستند.»

۲۴ عنوان کتاب مناسب به ازای هر روز آموزشی

ناصری در ادامه درباره تعداد کتاب‌های رسیده به دبیرخانه جشنواره گفت: «امسال ۳۶۳۹ عنوان کتاب مناسب به‌دست ما رسیده است. یعنی ما به ازای هر روز آموزشی ۲۴ عنوان کتاب مناسب معرفی می‌کنیم. هفت عنوان برای دوره ابتدایی، پنج عنوان متوسطه اول، شش عنوان متوسطه دوم، پنج عنوان فنی‌وحرفه‌ای و دو عنوان پیش‌دبستان. برترین‌های این آثار در مجلدی تحت عنوان فهرستگان منتشر و به ۱۰۵ هزار مدرسه کشور به‌طور رایگان اهدا می‌شود.»

وی افزود: «در جشنواره امسال همه کتاب‌های منتشر شده در سال‌های ۹۳ و ۹۴ که در ۴۲۶۶ عنوان به‌دست ما رسیده بود کتاب مناسب بررسی شد. پس از بررسی اولیه ۱۰۷۳ عنوان

در ابتدای مراسم و پس از پخش مستند «کتابخانه فاطمه‌ها» محمد ناصری دبیر جشنواره، ضمن خوش‌آمدگویی به حاضران، جای وزیر آموزش و پرورش را خالی دانست و گفت: «لازم است از وزیر آموزش و پرورش تشکر کنیم که در مراسم معارفه خود نگاه آموزش و پرورش را به پرورش معطوف کردند. امروز دکتر فیض معاون محترم پرورشی وزیر آموزش و پرورش هم در این مراسم حضور دارند. یکی از بسترهای مناسب پرورش، پرداختن به حوزه کتاب و کتابخوانی به شکل واقعی است. مانند کتابخانه فاطمه‌ها، کتابخانه‌های کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، کتابخانه‌های عمومی و مساجد کشور. این که کتابخانه را به قرائت‌خانه تبدیل کنیم هنری نیست.»

مدیر دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی با اشاره به بازگشت کتابدارها به مدارس گفت: «کتابخانه چه ارزشی دارد زمانی که آن را به قرائت‌خانه و آماده‌سازی دانش‌آموزان برای کنکور تبدیل کنیم؟ سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی به دنبال تولید کتاب‌هایی است که به اشاره و تفصیل کتابخانه‌ها را معرفی می‌کند مانند تفکر و سبک زندگی و تفکر و پژوهش. این مسائل در کتابخانه اتفاق می‌افتد. درود بر دکتر فیض که تأکید کرده‌اید بر کتابخانه و کتابدار. چه خوب است که در تجهیز کتابخانه‌های مدارس از ۲۵ هزار عنوان کتابی که این سازمان با ده‌ها و شاید صدها کارشناس بررسی کرده است انتخاب کنید. امیدواریم در دوره‌ای که شما حضور دارید شوق تولید کتاب‌های تازه در پدیدآورندگان و عشق حضور در کتابخانه‌ها ایجاد شود، چرا که این بخشی از تربیت و پرورشی است که ما به دنبالش هستیم.»

دبیر سیزدهمین جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد در ادامه با اشاره به تاریخچه دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی

کتاب در دایره داوری قرار گرفتند که نهایتاً امروز پانزده اثر برگزیده و هفده اثر تقدیری معرفی خواهند شد.»

اقبال روزافزون ناشران به تولید آثار استاندارد

ناصری به اتفاقات مثبتی که در سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی روی داده اشاره کرد و گفت: «اقبال ناشران به تولید آثار استاندارد رو به رشد است. از سوی دیگر ناشران خصوصی وارد حوزه‌های سخت‌تری شده‌اند که نیازمند سرمایه‌گذاری بیشتری است، مانند تولید کتاب‌های مرجع و دانشنامه‌ها. زمانی برای تولید این کتاب‌ها چشم امید به ناشران دولتی بود اما امروز ناشران خصوصی گوی سبقت را از ناشران دولتی ربوده‌اند. لازم می‌دانم در این بخش از یکی از خادمان مهم حوزه فرهنگ، زنده‌یاد خانم توران میرهادی یاد کنم که در حوزه مدرسه‌داری، کتاب‌های درسی و فرهنگ‌نامه‌نویسی تلاش بسیار داشت و پیشگام بود. این پیشگامی باعث شد امروز فرهنگ‌های متعدد و متنوع حتی برای خردسالان به همت ناشران خصوصی تولید شود.»

محمد ناصری در آخر ناشران را به تولید دیگر اجزای بسته آموزشی تشویق کرد و افزود: «توصیه و خواهش ما این است که ناشران در تولید سایر اجزای بسته آموزشی همت بیشتری به خرج دهند. همچنین در زمینه کتاب‌های جدیدالتالیف انتظار مشارکت بیشتری از ناشران داریم. و نیز امیدواریم صداوسیما نیز کتاب‌های معتبر و برگزیده را تبلیغ کند.»

تصحیح جریان نشر

در ادامه این مراسم حجت‌الاسلام دکتر محی‌الدین بهرام محمدیان، رئیس سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی در سخنانی به پیشرفت جریان نشر در جهت تولید آثار مناسب اشاره کرد.

وی گفت: «جریان تولید کتاب برای کودکان و نوجوانان و نشر کتاب‌های کمک‌آموزشی و آموزشی در حال تصحیح خود است. خوشحال هستم که هر سال نسبت به سال‌های گذشته گام‌های مثبتی برداشته می‌شود و ما در حال نزدیک شدن به فرهنگ اصیلی هستیم، به طوری که برخی از ناشران که به جریان نشر به‌عنوان تجارت نگاه می‌کنند کم‌کم جای خود را به ناشران واقعی می‌دهند که دغدغه معرفت و بصیرت و علم و دانش کشور را دارند؛ و باید این موضوع را به فال نیک گرفت. ما از کسانی که این مسیر را شتاب می‌دهند قدردانی می‌کنیم.»

رئیس سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی از کنکور به‌عنوان علت‌العلل نابه‌سامانی‌های تولیدات فرهنگی و کمک آموزشی یاد کرد و افزود: «یکی از موضوعاتی که تعلیم و تربیت و فرایند یاددهی یادگیری را دچار اختلال می‌کند تولیدات فرهنگی نامناسب است. شاید علت‌العلل این نابه‌سامانی

وجود کنکور باشد. کنکور بسیاری از آسیب‌ها را بر ما تحمیل کرده فرصت‌های سوءاستفاده بسیاری را به دیگران داده است. تا خیمه کنکور فرو ننشیند و طناب‌های کنکور پاره نشود. ما نمی‌توانیم دانش‌آموزان را متناسب با استعدادشان و نیازهای توسعه متوازن کشور به سمت دانشگاه و بازار کار هدایت کنیم. ما باید به علایق دانش‌آموزان، استعدادهای آن‌ها، امکانات و نیازهای توسعه متوازن کشور دقت کنیم.»

کنکور، علت مهم نابه‌سامانی‌های حوزه نشر

حجت‌الاسلام محمدیان دسترسی به تولیدات و آثار مناسب را یکی از حقوق دانش‌آموزان دانست و گفت: «موضوع دیگری که باید به آن توجه داشته باشیم حقوق دانش‌آموزان است. یکی از حقوق دانش‌آموزان و فرزندان ما آن است که آثار مناسب برایشان تولید شود. ما باید در تولید آثار، حقوق دانش‌آموز و مسئولیت خود را بشناسیم. حق دانش‌آموز این نیست که ما برای حساب و کتاب بازار خود از حقوق آن‌ها کم بگذاریم. دانش‌آموزان ما بهترین‌های ما هستند. بنابراین باید در حوزه نشر هم بهترین‌ها را برای آن‌ها فراهم کنیم.»

وی بر پشتیبانی آثار تولیدی ناشی از سند تحول بنیادین و برنامه درسی ملی تأکید کرد و در ادامه گفت: «سند تحول آموزش و پرورش و برنامه درسی ملی به‌عنوان یک میثاق برای آینده آموزش و پرورش، حداقل تا سال ۱۴۰۴، وجود دارد.

باید آنچه تولید می‌کنیم از سند تحول پشتیبانی کند و مفاهیم آن را توسعه دهد. همچنین مطالب کتاب‌های درسی را تسهیل کند و عمق ببخشد. ایجاد فضای مغایر یا متضاد با آن حوزه می‌تواند آسیب‌های جدی به ما برساند. برنامه درسی ما سیاستی را دنبال می‌کند که براساس آن خلاقیت در دانش‌آموزان ایجاد و نهال ایمان در آن‌ها درونی شود تا بتوانیم آن‌ها را به عمل مؤثر و اخلاق رهنمون شویم. تولید آثاری که بتواند یا بخواهد حافظه‌محوری و توانایی تست‌زنی را تقویت کند، نوعی ایجاد اختلال در برنامه تربیتی مدرسه است. ما همیشه از حافظه‌گرایی یا عدم نهادینه شدن رفتارهای عقلانی در فرزندانمان گلیه می‌کنیم اما از سوی دیگری کارهایی انجام می‌دهیم که ضدنقد‌های خودمان است. ما باید خود پاسبان و صیانت‌کننده محیط فرهنگی و آموزشی‌مان باشیم.»

وی در انتها به تولید کتاب برای مخاطب معلمان، به منظور توانمندسازی آن‌ها اشاره کرد و گفت: «آثاری که تولید می‌کنیم نباید فقط متوجه دانش‌آموزان باشند. باید برای معلمان هم آثاری تولید کنیم و توانمندی‌های معلمان را در فرایند یاددهی یادگیری ارتقا ببخشیم و روش‌های نو را به معلمان ارائه دهیم و تقویت کنیم.»

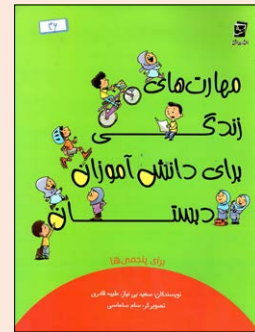
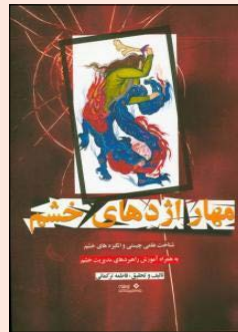
در بخش پایانی اختتامیه سیزدهمین دوره جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد، برگزیدگان این جشنواره معرفی شدند.

کتاب‌های برگزیده و تقدیری سیزدهمین جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد

در مراسم پایانی سیزدهمین جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد، که روز ۲۹ آذر ۱۳۹۵ در ساختمان «مدرسه دارالفنون» در تهران برگزار شد، نتیجه بررسی ۱۰۷۳ کتاب راه یافته به چرخه داوری‌ها مشخص شد. در این دوره از جشنواره، کتاب‌ها در ۲۲ گروه داوری و توسط ۶۸ داور مورد قضاوت قرار گرفتند و در پایان نام ۳۶ کتاب، به‌عنوان کتاب برگزیده و تقدیری، و نام دو ناشر به‌عنوان ناشران برگزیده این دوره از جشنواره اعلام و جوایز آن‌ها اهدا شد. در این گزارش با کتاب‌های برگزیده و تقدیری سیزدهمین جشنواره کتاب رشد آشنا می‌شوید.

گروه داوری آداب و مهارت‌های زندگی

در گروه داوری آداب و مهارت‌های زندگی، کتاب مهارت‌های زندگی برای دانش‌آموزان دبستان (برای چهارمی‌ها، پنجمی‌ها و ششمی‌ها)، تألیف سعید بی‌نیاز و طیبه قادری از شرکت تعاونی خدمات نشر سرمشق و کتاب مهارت‌های خشم، تألیف فاطمه ترکمانی از انتشارات نوشته هر دو به‌عنوان کتاب تقدیری معرفی شد. این گروه کتاب برگزیده‌ای نداشت.

گروه داوری آموزش و پرورش کودکان استثنایی

در گروه داوری آموزش و پرورش کودکان استثنایی، کتاب اختلال‌های رفتاری و هیجانی کودکانی: ماهیت، ارزیابی و درمان، تألیف حسین مرادی و حسن رضایی جمالوتی از انتشارات وانیا موفق به کسب عنوان برگزیده شد و کتاب: انقلاب اُنیسم: راهبردهای کل بدن برای نیل به زندگی بهتر، ترجمه هایده حائری و اسماعیل گنجینه، از انتشارات دانژه عنوان کتاب تقدیری این گروه را از آن خود کرد.

گروه داوری بازی و سرگرمی

در گروه بازی و سرگرمی، داوران، کتاب بازی‌های روز چهارشنبه، ترجمه رکسانا سپهر، از انتشارات مبتکران را مستحق دریافت عنوان برگزیده و تندیس جشنواره شناختند.

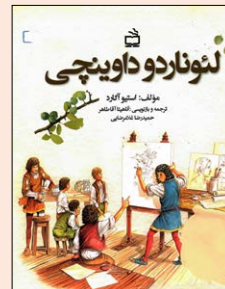
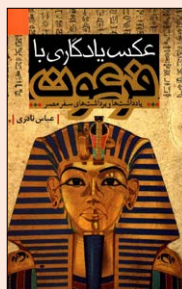
گروه داوری پیش دبستانی

در گروه داوری پیش دبستانی که یکی از پرکارترین گروه‌های جشنواره هم بود، کتاب **من و مامان و مدرسه**، سروده شکوه قاسم‌نیا از کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان و کتاب **من هم بازی**، نوشته سرور کتبی از موسسه پُ‌نشر به ترتیب به عنوان کتاب برگزیده و تقدیری این گروه شناخته شدند.

گروه داوری تاریخ و جغرافیا

در گروه داوری تاریخ و جغرافیا، عنوان تقدیری جشنواره سیزدهم، نصیب سفرنامه **عکس یادگاری با فرعون**: یادداشت‌ها و برداشت‌های سفر مصر تألیف عباس نادری از انتشارات قوشد و کتاب دیگر گروه **لئوناردو داوینچی**، ترجمه آناهیتا آقاپاهر و حمیدرضا غلامرضایی، از مؤسسه فرهنگی مدرسه برهان نیز به همین عنوان بسنده کرد.

گروه داوری تفکر و پژوهش

در گروه داوری تفکر و پژوهش، کتاب **داستان‌های فکری برای کودکان ایرانی (جلد نهم)**، تألیف رضاعلی نوروزی و منیره عابدی درجه از انتشارات آموخته، بدون رقیب ماند و با کسب عنوان برگزیده، تندیس جشنواره را برای نویسندگان خود به ارمغان آورد.

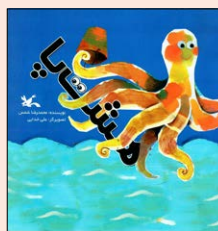

گروه داوری کتاب‌های چند موضوعی

اما گروه داوری کتاب‌های چند موضوعی، هیچ کتابی را شایسته اعطای عنوان برگزیده یا تقدیری نیافت و تنها گروهی از جشنواره بود که بدون معرفی کتاب به کار خود پایان داد.

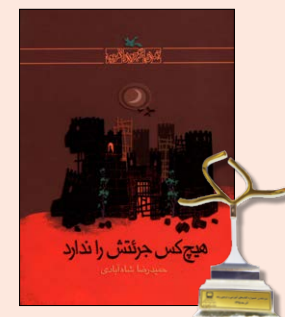
گروه داوری داستان دوره ابتدایی

در گروه داوری داستان دوره ابتدایی، کتاب **قصه‌های جنگ و صلح**، از انتشارات امیرکبیر، با کسب عنوان برگزیده، تندیس طلایی رنگ جشنواره را برای نویسنده خود **مرتضی خسرونژاد** به ارمغان آورد. در همین گروه کتاب **هشت‌پا** نوشته **محمد رضا شمس** از انتشارات کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان عنوان تقدیری را از آن خود ساخت.

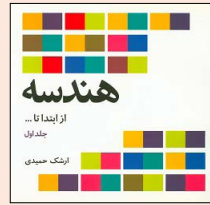
گروه داوری داستان دوره متوسطه

در گروه داوری داستان دوره متوسطه، تندیس جشنواره و عنوان کتاب برگزیده به کتاب **هیچ کس جرئتش را ندارد**، نوشته **حمیدرضا شاه‌آبادی**، از کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان اختصاص یافت و کتاب **نردبانی رو به آسمان**، نوشته **یوسف قوجق**، باز هم از کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان در این گروه به عنوان تقدیری بسنده کرد.

گروه داوری ریاضی

گروه داوری ریاضی جشنواره، هر دو کتاب انتخابی خود را مستحق دریافت عنوان تقدیری دانست. آموزش ریاضیات در دبستان، ترجمه امیرحسین آشنا از انتشارات بینش نو و هندسه از ابتدا تا... (جلد اول)، تألیف ارشک حمیدی از مؤسسه فرهنگی فاطمی این دو کتاب بودند.

گروه داوری زبان و ادبیات فارسی

جشنواره سیزدهم در گروه داوری زبان و ادبیات فارسی، جایزه نخست، تندیس جشنواره و عنوان کتاب برگزیده را سزاوار کتاب بیابید داستان بنویسیم، تألیف مهدی میرکیایی از نشر طلایی دانست و از کتاب کار جامع دوم ابتدایی، تألیف سمانه قدری گراخک، از انتشارات ضریح آفتاب، با اهدای لوح سپاس و جایزه دوم جشنواره تقدیر کرد.

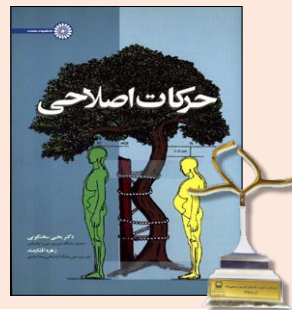
گروه داوری زبان های خارجی

در گروه داوری زبان های خارجی، داوران جشنواره پس از بررسی کتاب های شرکت کننده، کتاب جامع زبان انگلیسی خط سفید پایه هفتم و هشتم، تألیف مجید توانایی از انتشارات خط سفید را با رویکردهای جدید برنامه درسی زبان انگلیسی مناسب تر یافتند و عنوان کتاب تقدیری این دوره از جشنواره را به این کتاب اعطا کردند.

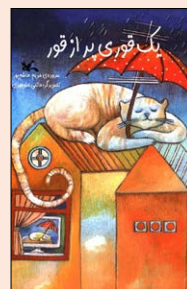
گروه داوری سلامت و تربیت بدنی

تنها کتاب انتخابی گروه داوری سلامت و تربیت بدنی، شایسته عنوان برگزیده تشخیص داده شد و به این ترتیب لوح سپاس، جایزه نخست و تندیس جشنواره در دبستان زهره افشارمند و یحیی سخنگویی مؤلفان کتاب حرکات اصلاحی، از شرکت تضامنی انتشارات حتمی و شرکا جا گرفت.

گروه داوری شعر و نثر ادبی

داوران گروه شعر و نثر ادبی، تندیس جشنواره سیزدهم را به ناصر کشاورز به خاطر سرودن مجموعه رفته بالا، اومدم پایین، از محصولات مشترک شهر قلم و نشر چکه اعطا کردند این مجموعه که موفق به کسب عنوان برگزیده جشنواره شد، شامل سه کتاب است: رفته بالا انار بود، رفته بالا سیب بود و رفته بالا مورچه بود. مریم هاشم پور برای سرودن یک قوری پر از قور، از کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان جایزه دوم این گروه را دریافت و سروده او به عنوان تقدیری جشنواره قناعت کرد.

گروه داوری علوم تربیتی و روان‌شناسی

اما پرکارترین گروه داوری سیزدهمین جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد یعنی علوم تربیتی و روان‌شناسی، کتاب روان‌شناسی رشد در گستره زندگی، ترجمه پرویز شریفی در آمدی و محمدرضا شاهی از انتشارات دانژه را به‌عنوان کتاب برگزیده خود، و کتاب تدریس پژوهش‌محور: ساختارسازی‌های پژوهش‌محور براساس مدل E5 چرخه یادگیری، از انتشارات آمیس را شایسته عنوان تقدیری معرفی کرد. کتاب اخیر حاصل انجام یک کار گروهی در معاونت پژوهشی اداره کل آموزش و پرورش استان اصفهان است.

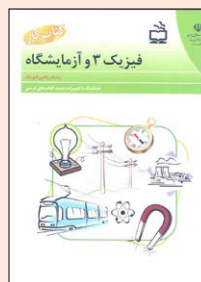
گروه داوری علوم تجربی

در گروه داوری علوم تجربی، کتاب آشنایی با جانوران: خزندگان از مؤسسه فرهنگی مدرسه برهان با کسب عنوان برگزیده، مؤلف خود حسن سالاری را صاحب تندیس جشنواره کرد. در همین گروه دو خواهر مترجم، معصومه و ملیحه خلیلی برای ترجمه کتاب پیش‌بینی، مشاهده، توضیح، از مؤسسه فرهنگی مدرسه برهان سزوار دریافت جایزه دوم جشنواره و کسب عنوان تقدیری برای کتاب خود شدند.

گروه داوری فیزیک

گروه داوری فیزیک جشنواره نیز از بین کتاب‌های رسیده به معرفی یک کتاب تقدیری بسنده کرد. در این گروه کتاب فیزیک ۳ و آزمایشگاه تألیف احمد احمدی و روح‌الله خلیلی بروجنی، از مؤسسه فرهنگی مدرسه برهان شایسته عنوان تقدیری شناخته شد.

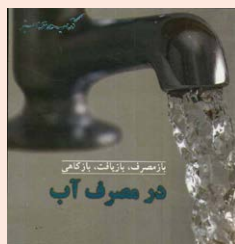
گروه داوری فرهنگ و هنر

در گروه فرهنگ و هنر جشنواره، مجموعه بیست جلدی راز نقاشی‌های قشنگ، تألیف محمدحسین صلواتیان از انتشارات به‌نشر بیش از همه کتاب‌های رسیده، به چشم داوران خوش نمود و به عنوان کتاب برگزیده گروه معرفی شد. این گروه از سهمیه دوم خود نیز استفاده کرد و عنوان کتاب تقدیری را به عروسک‌های انگشتی تألیف هدی عظیمی از موسسه پژوهشی تاریخ ادبیات کودکان اعطا کرد.

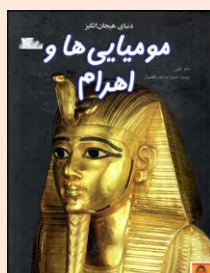
گروه داوری کار و فناوری

در گروه کار و فناوری، سعهیده مفیدی نسب با تألیف چندین کتاب در موضوع فناوری حضور پررنگ داشت. در این دوره از جشنواره، کتاب تألیفی او **میانی و ویندوز ۱** (به همراه کتاب کار)، از انتشارات روشنگران راه فردا در بالاترین سکو ایستاد و نشان کتاب برگزیده را از آن خود ساخت. کتاب **باز مصرف، بازیافت، بازیافت**، ترجمه مینا سلیمی از شرکت انتشارات فنی ایران نیز عنوان تقدیری جشنواره را به دست آورد.

گروه داوری مطالعات و علوم اجتماعی

تنها انتخاب گروه مطالعات و علوم اجتماعی موجب دست‌یابی کتاب **دنیای هیجان‌انگیز مومیایی‌ها و اهرام**، ترجمه صدرا صاحب‌فصول از نشر نوشته به‌عنوان کتاب تقدیری شد.

گروه داوری معارف اسلامی

گروه داوران معارف اسلامی، در میان کتاب‌های رسیده جلد اول **درس‌نامه صحیفه سجاده به (سطح متوسطه)** از انتشارات دارالعلم را بهترین کتاب گروه یافتند و با اهدای عنوان برگزیده به آن، از کوشش‌های حمید محمدی و همکارانش تقدیر کردند. در این گروه **فلسفه خرافات** تألیف سیدیحیی یثربی از مؤسسه انتشارات امیرکبیر نیز با اعطای عنوان کتاب تقدیری جشنواره ستوده شد.

گروه داوری نمایش‌نامه

آخرین گروه داوری جشنواره یعنی گروه **نمایش‌نامه** نیز از بین آثار رسیده، عنوان کتاب برگزیده را به مجموعه آثار **فریده شیر ژبان** یعنی کتاب‌های **جعبه خیال، ما همان جمع پراکنده و زنگ اول: تاریخ هر سه** از انتشارات کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان اعطا و تندیس جشنواره و جایزه نخست آن را به نویسنده اهدا کرد.

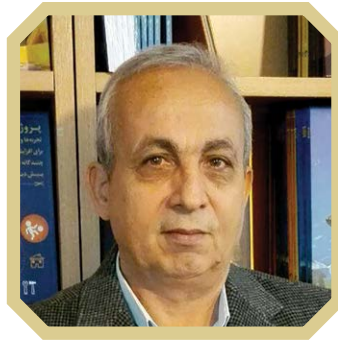
معرفی ناشران برگزیده

سیزدهمین جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد با معرفی انتشارات **کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان** و نشر **نوشته** از اصفهان به‌عنوان ناشرانی برگزیده این دوره از جشنواره به کار خود پایان داد.

کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان

تشخیص دقیق نیازهای آموزش و پرورش

گپ و گفتی با مهدی آل صاحب فصول، مدیر نشر نوشته و ناشر برگزیده سیزدهمین جشنواره کتاب رشد

سید مهدی آل صاحب فصول مدیرمسئول «نشر نوشته» است. او از سال ۱۳۵۲، در اصفهان، فعالیت خود را در کتاب‌فروشی شروع و خیلی زود کار نشر کتاب را هم ضمیمه کار خود کرد. کتاب کودکان از دغدغه‌های ذهنی او بود. بر همین اساس دست به نوشتن داستان زد. اولین داستان او در سال ۱۳۵۴ از چاپ خارج شد که بلافاصله منجر به محرومیت وی از تحصیل و محروم شدن از شغل‌های فرهنگی شد. پس از انقلاب به آموزش و پرورش پیوست و از سال ۱۳۶۱ در همکاری با مرکز تحقیقات معلمان اصفهان، که مرکز تجمع معلمان علاقه‌مند و اهل تحقیق بود، دست به تأسیس کتابخانه زد که به‌زودی از بزرگ‌ترین کتابخانه‌های استان و کشور شد. از سال ۱۳۸۰ نیز با همکاری برادران و دوستانش نشر نوشته را تأسیس کرد.

نشر نوشته با در اولویت قراردادن تعلیم و تربیت کودکان و نوجوانان به انتشار کتاب‌های علمی، قصه و شعر برای کودکان و نوجوانان و همچنین کتاب‌های روان‌شناسی و تعلیم و تربیت می‌پردازد و تاکنون حدود ۳۰۰ عنوان کتاب منتشر کرده که تعداد زیادی از آن‌ها بازچاپ شده و حتی به چاپ دهم هم رسیده است. کتاب‌های کلاس انشا، مهارت‌های مورد نیاز کودکان برای ورود به مدرسه، زیبایی‌شناسی نقاشی کودکان، هوش عاطفی در محیط کار، خیال انشا و لذت املا از جمله کتاب‌هایی است که در جشنواره برگزیده شده است.

● نظر شما در خصوص طرح سامان‌دهی منابع آموزشی که به نوعی بیانگر معیارهای آموزش و پرورش در انتشار کتب علمی، آموزشی، تربیتی ویژه کودکان و نوجوانان است چیست؟

این کار از چند جهت خوب است. اول این که دست اولیا را برای انتخاب کتاب برای فرزندانشان بسیار باز می‌کند. دوم آموزشگاه‌ها هستند که لازم است برای تجهیز کتابخانه‌هایشان در جریان آخرین کتاب‌های مناسب انتشار یافته باشند. سوم این که ناشران سراسر کشور علاوه بر اطلاع از فعالیت‌های همکارانشان الگوی مناسب کتاب‌های خوب را به دست می‌آورند. چهارم این که مؤلفان و مترجمان در جریان «موضوع‌های مورد توجه» برای تألیفات خود قرار می‌گیرند. همچنین در این فهرست‌ها علاقه‌مندان می‌توانند موضوع‌هایی را که به آن‌ها پرداخته نشده رصد کرده و به تولید در این زمینه‌ها بپردازند. خود کودکان و نوجوانان هم می‌توانند با مراجعه به این فهرست‌ها از آخرین دستاوردهای مورد علاقه خود مطلع گردند. تولید کتاب‌های مناسب در کنار کتاب‌های درسی که هم‌نوا با آن باشد و لازم باشد کنار کتاب‌های درسی مطالعه شود بسیار خوب خواهد بود که البته ناشران باید از محتوای درسی در دست تولید مطلع شوند و البته وزارتخانه بر روی هم‌نوا سازی شکلی و محتوایی آن‌ها مدیریت کند.

● با توجه به این که آثار منتشر شده در مؤسسه شما حضور پررنگی در بین نامزدهای جشنواره کتاب رشد و نیز فهرستگان رشد داشته است بفرمایید این مؤسسه در انتشار کتب علمی، آموزشی و تربیتی، خصوصاً برای کودکان و نوجوانان، چه معیارهایی را مدنظر دارد؟

معیارهای ما برای انتخاب کتاب، نو بودن موضوع، نگاه تازه داشتن به مطالب و مسائل و مشکلات روانی و تربیتی کودکان و نوجوانان و ارائه مطالب خواندنی مناسب برای بچه‌ها برای گسترش خزانه واژگانی آنان، ارائه مطالب جدید علمی است و انتشار کتاب‌هایی که توسط همکاران آموزش و پرورش تألیف و ترجمه شده‌اند از اولویت‌های کاری ماست.

● به عنوان یکی از ناشران برتر و همکار نظام تعلیم و تربیت کشور، بفرمایید در مسیرتان با چه دشواری‌هایی مواجه هستید؟

تشخیص موضوع‌های مبتلابه و مورد نیاز آموزش و پرورش، عدم حمایت‌های لازم از کتاب‌های خوب، عدم تخصص کافی نویسندگان در تألیف و تدوین کتاب‌های مناسب برای دانش‌آموزان، همچنین تولید کتاب‌های فراوان زرد که واقعاً مخل امر توسعه فرهنگی است، از دشواری‌های کار ماست.

کتابی برای تصحیح بدفهمی‌های ما از علوم

معصومه خلیلی معلم زیست‌شناسی دوره دوم متوسطه و مؤلف و مترجم کتاب‌های کمک آموزشی است که ۲۵ سال سابقه خدمت در آموزش و پرورش دارد، به همراه خواهرش ملیحه خلیلی به خاطر ترجمه کتاب «پیش‌بینی، مشاهده، توضیح» در سیزدهمین جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد مورد تقدیر قرار گرفتند. این کتاب در حوزه علوم تجربی توسط انتشارات مدرسه برهان منتشر شده است. معصومه خلیلی معتقد است این اثر به معلمان کمک می‌کند تا برخی کج‌فهمی‌های رایج دانش‌آموزان در حوزه‌های زیست‌شناسی و شیمی برطرف شود.

● با توجه به سابقه شما در تدریس، فکر می‌کنید دانش‌آموزان بیشتر در چه حوزه‌های دچار کج‌فهمی هستند؟
مثلاً ما عموماً فکر می‌کنیم اگر شعله گاز بیشتر باشد غذا زودتر می‌پزد، با اینکه می‌دانیم وقتی آب به دمای جوش می‌رسد، هر چقدر هم که شعله گاز زیادتر باشد، دمای آب بیشتر نمی‌شود. در این کتاب آزمایش‌هایی هست که با انجام آن‌ها این مفاهیم برای دانش‌آموز کاملاً روشن می‌شود.

● شما در زمینه تألیف کتاب‌های درسی هم فعالیت دارید. بله. آثار من بیشتر کتاب کار هستند. یک کتاب کار علوم برای پایه‌های هفتم و هشتم و نهم منتشر شده که تألیف بخش زیست‌شناسی‌اش را من به‌عهده داشتم. برای پایه دهم هم کتاب گلبرگ را نوشته‌ام که کاملاً به حوزه زیست‌شناسی مربوط است.

● به نظر می‌رسد هم‌زمان با تغییر نظام آموزشی شما دست به قلم شدید. بله. معمولاً کتاب‌های کمک‌درسی ایراداتی دارند. با افزایش تجربه، شاید بد نباشد که معلمی دست به قلم شود و سعی

● چگونه کتاب «پیش‌بینی، مشاهده، توضیح» را برای ترجمه انتخاب کردید؟
همسرم که در دفتر تألیف کتاب‌های درسی فعالیت دارند این کتاب را معرفی کردند. در واقع کتاب دو جلد بود. جلد نخست آن در حوزه فیزیک بود. جلد دوم آن در حوزه زیست‌شناسی و شیمی که من و خواهرم آن را ترجمه کردیم.

● مخاطب این کتاب بیشتر چه کسانی هستند؟
کتاب بیشتر برای معلمان دوره اول متوسطه مناسب است. معلمان می‌توانند از این کتاب ایده بگیرند و در کلاس درس از آن استفاده کنند. دانش‌آموزان معمولاً قبل از دوره دبستان با مشاهده اطراف خود ذهنیت و درکی نسبت به مسائل دارند. وقتی وارد دبستان می‌شوند با بسیاری از این مفاهیم به روش علمی آشنا می‌شوند. اگر دانش‌آموزان در مفاهیم اولیه دچار کج‌فهمی شده باشند، این کتاب به برطرف کردن آن کمک می‌کند. در واقع به معلم در تدریس علوم و برطرف کردن این کج‌فهمی‌ها کمک می‌کند.

بعضی از دانش‌آموزان سطح یادگیری بالایی دارند و شاید نیاز به کتاب خاصی نداشته باشند مگر آنکه بخواهند مفاهیم را توسعه‌یافته‌تر یاد بگیرند. ولی برخی دیگر به تمرین بیشتری نیاز دارند که برای آن‌ها کتاب کار معرفی می‌کنم. برای دانش‌آموزان ضعیف‌تر هم کتاب‌هایی را که بیشتر جنبه دانشی دارند توصیه می‌کنم. شاید این کتاب‌ها به شکل سؤال و جواب باشند که چندان مناسب نیست اما برای دانش‌آموزان ضعیف‌تر چاره دیگری نداریم.

کند آن ایرادها را برطرف سازد. اما متأسفانه کنکور باعث شده اکثر دانش‌آموزان به سمت حفظ کردن و یادگیری سطحی بروند. من همواره سعی کرده‌ام کتاب‌هایی بنویسم که به فهم مطالب درسی کمک کند، مفهومی باشد و ارتباط بین مفاهیم را ارائه دهد. در کلاس هم به همین شکل تدریس می‌کنم و از دانش‌آموزان می‌خواهم این ارتباط را ارائه دهند.

● شما، به‌عنوان معلم، وضعیت کتاب‌های کمک‌درسی را چگونه می‌بینید؟

تعداد و تنوع کتاب‌ها خیلی زیاد است به طوری که من معلم هم نمی‌توانم از بین‌شان انتخاب درستی داشته باشم. اکثر کتاب‌ها تک‌بعدی هستند و به برخی از جنبه‌ها پرداخته‌اند. بعضی از کتاب‌ها هم فقط کنکور را مدنظر قرار می‌دهند یا بیشتر دانشی هستند و به حفظیات پرداخته‌اند. کتاب‌هایی هم هستند که حتی پاسخ سؤالات را نوشته‌اند و دانش‌آموز نیاز ندارد دیگر حتی فکر کند. برخلاف آنچه برخی می‌گویند که دانش‌آموزان باهوش‌تر شده‌اند، به نظر می‌رسد فقط فرایند حفظ کردن‌شان بیشتر شده است و خیلی سطحی‌تر شده‌اند. در زمینه یادگیری مطالب خیلی ضعیف هستند. یک دلیلش می‌تواند کاهش درس علوم در دوره متوسطه اول باشد یا روش‌های آموزشی.

● دانش‌آموزان توانایی‌های یادگیری متفاوتی دارند و شاید یک نوع کتاب کمک‌درسی برای همه دانش‌آموزان یک کلاس مناسب نباشد. شما به‌عنوان معلم چه نوع کتاب‌هایی را به شاگردان خود پیشنهاد می‌دهید؟

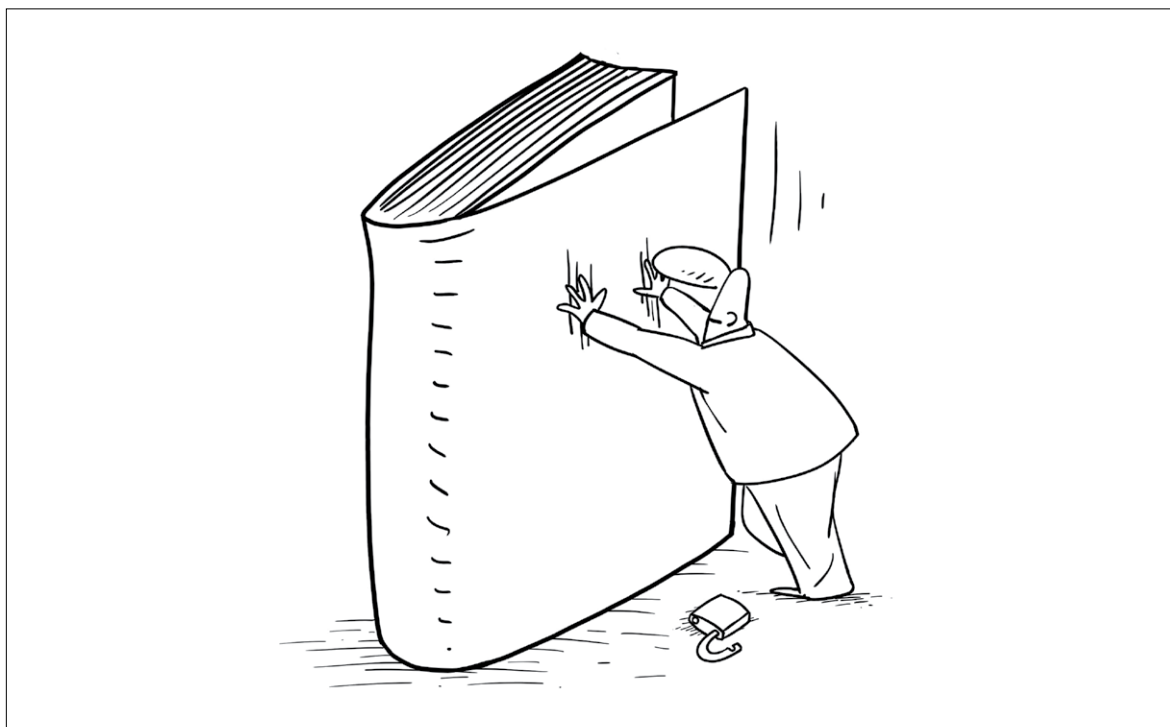
من همواره سعی کرده‌ام کتاب‌هایی بنویسم که به فهم مطالب درسی کمک کند، مفهومی باشد و ارتباط بین مفاهیم را ارائه دهد

● کتاب دیگری هم در دست ترجمه یا تألیف دارید؟

بله. به تازگی ترجمه کتاب دیگری را شروع کرده‌ام که مشابه کتاب «پیش‌بینی، مشاهده، توضیح» است و فضای آزمایشگاهی دارد.

● خانم خلیلی! تا پیش از این با جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد آشنایی داشتید؟

بله. از طریق مجلات رشد هم آشنایی قبلی داشتیم. شرکت در این جشنواره باعث شد همکاران دیگر هم نسبت به جشنواره کنجکاو شوند. امیدوارم هدف همه معلمان یادگیری دانش‌آموزان باشد. هر چند می‌دانم فرصت و فضای آموزش کم است؛ اما آزمایش کردن به عمق بخشیدن مطالب و یادگیری دانش‌آموزان کمک می‌کند.

برای تألیف هر کتاب دهها جلد کتاب مطالعه می کنم

پای صحبت دکتر یحیی سخنگویی، بنیان گذار علمی رشته آرتوپدی فنی

دکتر یحیی سخنگویی، بنیانگذار علمی رشته آرتوپدی فنی در کشور، و مؤلف نمونه، تأکید می کند: برای تألیف یک جلد کتاب باید به دهها کتاب احاطه داشته باشید تا بتوانید یک کتاب مفید و مناسب بنویسید. این پژوهشگر در طول دوران خدمت خود، مسئولیت های بسیاری در زمینه های آرتوپدی داشته است. تجارب او در طول سالها فعالیت در کلینیک های مختلف موجب شده که از سال ۷۷ وارد عرصه نگارش کتاب هایی در ارتباط با ناراحتی های کمردرد، زانو درد، دیسک کمر و... شود که حاصل آن تألیف حدود ۳۰ جلد کتاب تا امروز است.

یکی از کتاب های او «حرکات اصلاحی» است که با همکاری خانم زهره افشارمند تألیف کرده. وی می گوید: ما برای این کتاب دهها کتاب در زمینه آرتوپدی خوانده ایم و برای هر ناهنجاری یک بخش کامل تهیه کرده ایم.

کتاب های آموزشی به زبان ساده و عامه فهم نگارش شود
سخنگویی با انتقاد از نگارش کتاب ها به روش تخصصی و پیچیده، تصریح کرد: الان جای کتاب هایی که به زبان ساده نوشته شده باشد در کتاب های آموزشی خالی است. اکثر کتاب ها برای عامه مردم قابل فهم نیست و مؤلفان باید سعی کنند کتاب ها را به زبان ساده نگارش کنند و نگارش کتاب های آموزشی از حالت علمی و تخصصی خارج شود.

کتابچه های کوچکی باید چاپ شود و پدران و مادران باید این کتاب ها را مطالعه کنند و بدانند که مثلاً اگر فرزندشان صافی کف پا دارد، باید به آن اهمیت بدهند و برای رفع و اصلاح آن اقدام کنند و بدانند که اگر به این مشکل و بیماری فرزندان خود توجه نکنند در آینده مشکلات بزرگ تری برای آن ها به وجود می آید.

مسئولیت های مرتبط، زمینه تألیف کتاب های کاربردی
دکتر سخنگویی مسئول کلینیک فیزیوتراپی دانشگاه علوم پزشکی ایران، مدیر گروه آرتوپدی فنی دانشگاه علوم پزشکی ایران، دبیر شورای بورس دانشگاه بهزیستی، عضو پژوهشکده مهندسی پزشکی بنیاد مستضعفان و جانبازان، مدیر کلاس بندی پزشکی ورزشی کمیته ملی پارالمپیک و فدراسیون جانبازان و معلولان، کلاس بند پزشکی ورزشی بین المللی IPC و CP-IS-RA و نیز معاون توان بخشی بهزیستی کشور بوده و فعالیت او در این عرصه ها موجب شده است که تجارب ارزشمندی در زمینه علوم توان بخشی و فیزیوتراپی به دست آورد که در کتاب هایش بازتاب یافته است.

برای تألیف هر کتاب دهها کتاب مطالعه کرده ام
وی می گوید: در کار تألیف، من تلاش زیادی کرده ام. به طور دائم در حال مطالعه ام به طوری که برای تألیف هر کتاب دهها کتاب را مطالعه می کنم تا بتوانم اثری کامل و بدون نقص ارائه کنم هر چند این کتاب ها نیاز به بازنگری دارد و باید مطالب کاربردی جدید به آن ها اضافه شود.

اغلب مراجعان کلینیک‌های مغز و اعصاب مشکل ارتوپدی دارند

اغلب مراجعه‌کنندگان به کلینیک‌های مغز و اعصاب افرادی هستند که از ناراحتی‌های کمردرد، زانو درد، فتق دیسک، دیسک کمر، و... رنج می‌برند و مشکل اکثر بیماران غیر از اینها نیست. دکتر سخنگویی علت بروز این بیماری‌ها و افزایش روزافزون آن را نبودن آموزش در جامعه دانست و گفت: ما از اول به کودک آموزش نداده‌ایم که کیف سنگین حمل نکند. همین امر باعث می‌شود که مشکلات کوچک او به سنین بالاتر منتقل شود و این کودک در بزرگسالی با انواع بیماری‌های ستون فقرات و کمردرد مواجه شود.

تلاش کرده‌ایم ریشه‌ای با بیماری‌ها برخورد کنیم

سخنگویی در پاسخ به این که چرا کتاب آن‌ها در هیئت داوران انتخاب شده است، گفت: چون تلاش کرده‌ایم که به شکل ریشه‌ای با بیماری‌ها برخورد و راه‌حل ارائه کنیم، این کتاب با استقبال مواجه شده است.

وی با اشاره به این که عمل جراحی ستون فقرات حدود ۱۲۰ میلیون تومان هزینه دربردارد، افزود: تلاش کرده‌ایم که از بروز بیماری‌ها پیشگیری کنیم، وقتی اطلاعات در اختیار افراد متخصص قرار می‌گیرد هشدار و آگاهی می‌دهند و از بروز

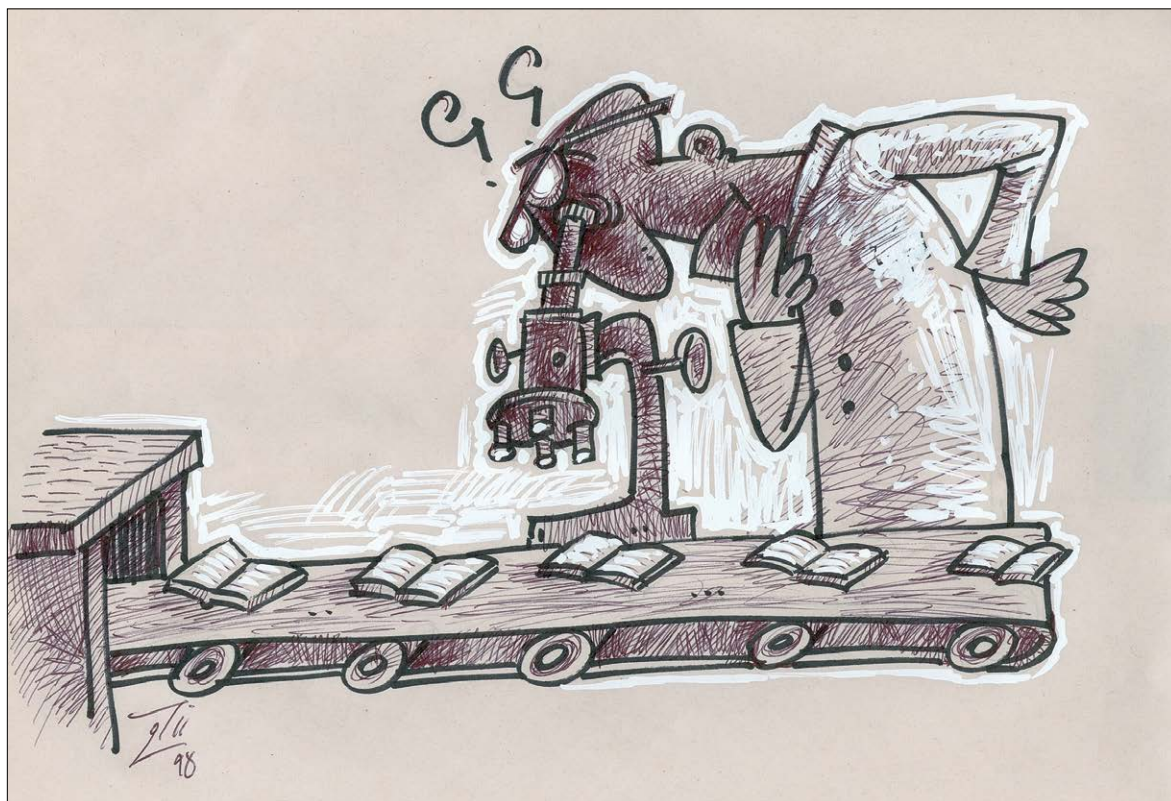
مشکلات بزرگ جلوگیری می‌کنند.

توصیه به نویسندگان جوان

دکتر سخنگویی خطاب به نویسندگانی که تازه وارد این عرصه شده‌اند، تأکید کرد: اگر کاری را شروع می‌کنید خوب شروع کنید تا آینده خوبی در انتظارتان باشد. سعی کنید کتاب‌ها را با مطالعه بیشتر و اطلاعات کامل به نگارش درآورید. اگر کتاب پر از غلط و اطلاعات نادرست علمی باشد اعتماد مخاطب شما از بین می‌رود. کسی که در این وادی قدم برمی‌دارد باید زحمت بکشد و از بعد علمی قابل قبول باشد.

اغلب ناشران برای این که درجه بگیرند کتاب‌ها را منتشر می‌کنند

وی در مورد ناشران گفت: ناشران باید کتاب‌هایشان را به نظر خواهی بگذارند. متأسفانه اغلب ناشران برای این که درجه بگیرند کتاب‌ها را منتشر می‌کنند و کسی هم نمی‌گوید این کتاب‌ها چیست! وی با قدردانی از مسئولان و برگزارکنندگان سیزدهمین جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد خاطر نشان می‌کند: این کار، کار بزرگی است و به ناشران و مؤلفان کمک می‌کند تا کارهای بهتری ارائه کنند.

يك كتاب به جای چند كتاب

گپ و گفتی با سمانه قدری، نویسنده کتاب کار جامع دوم ابتدایی

در حوزه زبان و ادبیات فارسی، کتاب کار جامع دوم ابتدایی نوشته سمانه قدری به عنوان اثر تقدیری در سیزدهمین جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد معرفی شد. وی از معلمان جوان و کارشناس ارشد فقه و مبانی حقوق اسلامی از مشهد است و سابقه‌ای هشت ساله در تدریس دوره ابتدایی دارد. با او درباره کتابش گفت‌وگوی کوتاهی انجام داده‌ایم.

دانش آموزانم سؤال‌های متنوع از مطالب کتاب‌های درسی مطرح کنم و با شرکت در کلاس و دوره‌های ضمن خدمت پایه دوم ابتدایی، آن‌ها را در اختیار همکاران دیگر پایه دوم ابتدایی قرار می‌دادم که مورد استقبال و تأیید همکاران عزیزم قرار گرفت. با توجه به این استقبال و اشتیاق، خودم برای نوشتن کتاب کار تصمیم گرفتم کتاب کاری جامع از همه درس‌های پایه دوم با سؤالات متنوع بنویسم که دانش‌آموزان از داشتن کتاب‌های کار متعدد بی‌نیاز شوند. حدود دو سال به‌طور مستمر و دایم برای نوشتن کتاب و چاپ آن تلاش کردم تا کتاب از نظر کمی و کیفی متناسب سن و توانایی‌های علمی دانش‌آموزان باشد تا بتوانند از آن در مدرسه در طول هفته یا در پایان هفته استفاده کنند و نیازی به داشتن چندین کتاب کار برای هر درس نداشته باشند.

با استقبال خانواده‌ها، دانش‌آموزان و همکاران از کتاب کار جامع دوم ابتدایی، تصمیم گرفتم برای پایه‌های بالاتر نیز کتاب‌های جامع به‌همین صورت بنویسم که این کتاب‌ها برای پایه سوم و چهارم ابتدایی چاپ شدند و مورد استقبال مخاطبان هم قرار گرفتند. به این ترتیب کتاب کار جامع را برای پایه‌های اول تا چهارم ابتدایی نوشته‌ام.

● کتاب کار جامع دوم ابتدایی شما امسال در جشنواره به‌عنوان اثر تقدیری معرفی شد. این کتاب شامل چه مباحثی است؟
کتاب کار جامع دوم ابتدایی کتابی است برای همه درس‌های پایه دوم ابتدایی شامل درس‌های قرآن، هدیه‌های آسمانی، فارسی، علوم و ریاضی. در این کتاب انواع سؤالات تستی، جای خالی، صحیح و غلط، جور کردنی، کوتاه پاسخ و بلند پاسخ و... آمده است که دانش‌آموزان را با انواع سؤالات آشنا می‌کند. همچنین دو آزمون جامع میان دوره سال تحصیلی و پایان دوره برای درس‌های فارسی، ریاضی و علوم پیش‌بینی شده است. این کتاب با توجه به تحول در آموزش و پرورش و مطابق با آخرین تغییرات کتاب‌های درسی و در راستای برنامه درسی ملی تدوین شده است.

● هدف شما از نوشتن کتاب چه بود؟
این کتاب نتیجه چندین سال تجربه آموزشی و تدریس من در پایه‌های اول و دوم و سوم ابتدایی و عشق و علاقه‌ام به شغل معلمی و آموزش به دانش‌آموزانم است. با تغییر کتاب‌های درسی و کمبود منابع آموزشی و کتاب کار در اولین سال تغییر کتاب‌های درسی، تصمیم گرفتم خودم درس به درس برای

وجین کردن زمین آموزش و پرورش از علف‌های هرز

نشست صمیمی ناشران آموزشی با رئیس سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

یکی از دغدغه‌های وزارت آموزش و پرورش که مدت‌هاست ذهن مسئولان را به خود مشغول کرده مسئله کتاب‌های کمک آموزشی و کمک‌درسی است که توسط عده‌ای از ناشران و بعضاً بدون توجه به اهداف مبتنی بر اسناد بالادستی و در رأس آن‌ها سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، تولید می‌شود و برخی از آن‌ها موانع جدی در مسیر تحقق اهداف تعلیم و تربیت ایجاد می‌کنند. سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی به‌عنوان متولی اصلی تولید و چاپ کتاب‌های درسی، چندسالی است که با ارتباط مؤثر با ناشران آموزشی از طریق برگزاری نشست یا برپایی کارگاه‌های آموزشی، حضور در نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران و نیز برگزاری جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد و معرفی کتاب‌های مناسب ناشران در کتاب‌نامه‌ها و فهرستگان رشد در رفع این مشکل می‌کوشد و تا کنون به توفیقات زیادی نیز دست یافته است. آنچه در این جا می‌خوانید خلاصه گزارش نشست صمیمی تعدادی از ناشران آموزشی با رئیس سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی است که با هدف آشنایی هر چه بیشتر ناشران با اهداف سند تحول بنیادین و تداوم همکاری با سازمان برگزار گردید.

کتاب‌های آموزشی و تربیتی هستند و امیدوارم همکاری بین آنان و سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی تداوم یابد. وی با اشاره به ضرورت شناسایی بیش از پیش کتاب‌های نامناسب در سطح مدارس کشور افزود: با مقدمات فراهم شده و متناسب‌سازی حجم کتاب و نیز برگزاری «جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد» و «جشنواره کتاب‌های قرآنی» این اتفاق خواهد افتاد.

ناشران نقش مهمی در فرایند یاددهی - یادگیری دارند

در ابتدای این نشست محمد ناصری، مدیرکل دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی، با بیان نقش مهم ناشران در فرایند یاددهی - یادگیری گفت: ناشران حاضر از پرکارترین ناشران در حوزه نشر

نگاه دستگاه آموزش و پرورش به ناشران نگاه رفاقتی است نه رقابتی

سپس دکتر محمدیان رئیس سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی با اشاره به درخواست انجمن فرهنگی ناشران جهت برگزاری نشست مشترک با سازمان گفت: ما قبلاً در جلسه ناشران روی دو موضوع به توافق رسیدیم:

موضوع اول همکاری و معاضدت ناشران در عرصه فرهنگ و آموزش بود که از وزارت آموزش و پرورش پشتیبانی کنند و برنامه درسی ملی و اهداف سند تحول را در سیاست‌هایشان تعقیب نمایند و موضوع دوم اینکه گفتیم نگاه دستگاه آموزش و پرورش به ناشران نگاه رفاقتی است نه رقابتی، و به همین جهت معتقدیم که ما باید تسهیلاتی را برای جامعه نشر

زارعی: برخی از تولیدات نامناسب ناشران در بخش خصوصی یکی از دلایل سلب اعتماد آموزش و پرورش از ناشران است

کشور فراهم کنیم تا تولیدات مناسب آن‌ها که قابلیت ورود به مدارس را دارد، به دست مخاطبین اعم از دانش‌آموزان، معلمان و حتی خانواده‌ها برسد.

پس از بیانات حجت‌الاسلام دکتر محمدیان تنی چند از ناشران که برای بیان نظرات خویش اعلام آمادگی کرده بودند، به ترتیب سخن گفتند.

نخست هامون سبطنی، مدیر مسئول انجمن فرهنگی ناشران

ضمن تأکید بر ضرورت تداوم نشست مشترک با ناشران خاطر نشان کرد: یک رشته کتاب‌های نامطلوب نوشته و وارد

مدارس کشور می‌شود که اهداف نظام آموزشی را مختل می‌کند پس بیاپید کاری کنیم که یا این ناشران به خود بیایند و چنین منابعی تولید نکنند و یا از طریق ممیزی از

کارشان جلوگیری کنیم.

دکتر محمدیان در پاسخ به سخنان سبطنی گفت: تمام صحبت ما همین است که همه ما به نوعی ناشریم، ما کتاب درسی تولید می‌کنیم، شما ناشران هم کتاب کمک‌درسی و کمک‌آموزشی تولید می‌کنید، چه کار کنیم که این دو در موازات هم تقویت شوند؟

هامون سبطنی گفت: ما می‌خواهیم یک سلسله نشست نقد کتاب‌های مشکل‌دار با حضور ناشر و مسئولان سازمان پژوهش داشته باشیم که در آن به ناشر هم اجازه دفاع از خودش را بدهند و اجازه دهند در مورد کتاب‌های درسی نظر دهد تا تعامل اتفاق بیفتد. دیگر اینکه شما پیش‌نویس کتاب‌های درسی را در اختیار ناشران قرار دهید یا اجازه دهید در جشنواره کتاب‌های رشد، نمایندگانی از ناشران حضور داشته باشند تا این شائبه از بین برود که داورها سمت‌وسویی خاص پیدا کرده است.

نباید خشک و تر را با هم سوزاند

محسن زارعی، از نشر فرهیختگان

جوان سخنران بعدی بود که سخنان خود را در دو بخش بیان کرد و گفت: نکته‌ای که آقای دکتر محمدیان فرمودند که «بخش خصوصی رفیق است

نه رقیب»، باور شماست ولی در رفتار تان نیست؛ متأسفانه این باور در آموزش و پرورش جاری و ساری نشده است؛ نه در بخش‌های مسئولین دیگر در حوزه ثبت (ستادی) و نه در مراکز آموزشی. فقط حساسیت نسبت به بخش خصوصی خیلی بالاست.

وی با تأکید بر لزوم ممیزی و مراقبت در بخش تولیدات ناشران اذعان کرد: برخی از تولیدات نامناسب ناشران در بخش خصوصی یکی از دلایل سلب اعتماد آموزش و پرورش از ناشران است، اما نباید خشک و تر را باهم سوزاند. باید سره را از ناسره جدا کرد.

ایشان با اشاره به نقش تولید محتوا در فرایند یاددهی - یادگیری افزود: در نظریه‌های جدید یادگیری، بر تولید محتوا از سوی دانش‌آموز و معلم تأکید شده است و در این بحث، نقش دانش‌آموز صرفاً یادگیرنده منفعل نیست و در یادگیری مشارکتی سهیم است. معلم نیز متکلم‌الوحده نیست تا فقط در ارزیابی و امتحان، همان مطالب تدریس شده را از دانش‌آموز مطالبه کند بلکه نقش معلم، عنصر مؤثر و فعال در امر مشارکتی است.

باید جایی باشد که کارش را با تأمل انجام دهد نه با عجله! ولی متأسفانه ما در این دستگاه بیشتر عجله را می‌بینیم، و این یعنی ایجاد نیازهای کاذب برای تولید کتاب. این شتاب‌زدگی باید اصلاح شود.

وجه مشترک ما بحث عدالت آموزشی است

کاظم قلم‌چی، مدیر مسئول انتشارات کانون فرهنگی آموزش (قلم‌چی) در موضوع عدالت آموزشی گفت: وجه مشترک ما بحث عدالت آموزشی است که یکی از دستاوردهای

تولید منابع آموزشی، در دسترس قرار گرفتن آن‌ها برای همه است و علاوه بر بحث عدالت آموزشی، حوزه ارتقای کیفیت آموزشی است که در مورد آن می‌توان صحبت کرد.

وی ضمن درخواست تداوم جلسات ناشران با سازمان پژوهش به کتاب «چکاپ آموزشی» سازمان که چندین بار تجدید چاپ شده اشاره کرد و افزود: الان به مدد تبادل مستقیم و آزادانه اطلاعات، معلوم شده بیشترین چالش‌ها در دوره زیر دانشگاه است و به نظر من آموزش و پرورش کشور ما با توجه به روحیه آرمان‌خواهی شما پیشرفت خوبی داشته که یکی از عواملش تولید همین کتاب‌هاست.

علی امین صادقیه:
آموزش و پرورش باید جایی باشد که کارش را با تأمل انجام دهد نه با عجله! ولی متأسفانه ما در این دستگاه بیشتر عجله را می‌بینیم.

برخی تولیدات نامناسب ناشران خصوصی اعتماد آموزش و پرورش را از ناشران سلب می‌کنند

یحیی دهقانی مدیر مسئول انتشارات مبتکران با اشاره به انتخاب ناشران دعوت شده به جلسه توسط سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی گفت: ناشرانی که اینجا دعوت شده‌اند بیشترین تولیدات را در جهت اهداف آموزش و پرورش دارند، اما من نظرم این است که شما با ناشرانی هم که محل نظام آموزشی هستند تعامل برقرار کنید و در جهت تقویت مثبت آن‌ها کار کنید.

ما آمادگی داریم کتاب‌های مورد نیاز را تولید کنیم

سید حسام‌الدین پرورده از نشر قرآن و اهل بیت (ع) با ذکر سابقه بیست ساله انتشارات قرآن و اهل بیت (ع) و انتخاب دو کتاب این انتشارات در دوازدهمین جشنواره کتاب‌های قرآنی رشد گفت: در ما این آمادگی وجود دارد که طرح‌های آموزش و پرورش را دریافت کنیم و کاری را که نیاز است انجام دهیم. در این رابطه مجموعه ما دست به کار شده و داریم «طرح تدبیر» را در دوره ابتدایی و دبیرستان برای تولید آماده می‌کنیم.

وی افزود: در حوزه مهارتی هم کتاب‌های بازی، کتاب‌های کاردستی و کتاب‌هایی که مهارت‌ها را به مریبان آموزش می‌دهد، داریم تولید می‌کنیم.

هنوز اهداف آموزش و پرورش خوب معرفی نشده است

علی امین صادقیه مدیر مسئول انتشارات علمی فار، و رئیس انجمن ناشران آموزشی، با تأکید بر لزوم آگاهی ناشران از اهداف آموزش و پرورش گفت: اولین مسئله‌ای که به نظرم آمد این است که هنوز اهداف آموزش و پرورش به درستی به بیرون درز نکرده و خیلی از ناشرانی که در جلسه حضور دارند و یا حضور ندارند، اهداف آموزش و پرورش را نمی‌دانند. مسئله دوم این است که آیا کتاب‌های کمک‌آموزشی تا به حال دسته‌بندی شده، و اگر شده کدام نوعش دچار مشکل است که بتوان در مورد آن صحبت کرد؟ وی در ادامه به شتاب‌زدگی در آموزش و پرورش اشاره کرد و گفت: خود کتاب‌های درسی جای تأمل دارند. آموزش و پرورش

به سوی تولید کارهای ضعیف و نامناسب رفتند و شاید از این موقعیت سوءاستفاده کردند.

خانم نادیا اسکویی نماینده انتشارات بنی‌هاشمی به‌عنوان آخرین سخنران ناشران گفت: سؤالی از سازمان پژوهش دارم و آن این است که: وارد شدن کتاب‌های درسی قبل از چاپ به

بازار آزاد و قرار گرفتن در دست دلان معنی‌اش چیست؟ لطفاً پاسخ دهید. ضمن اینکه معتقدم ادامه این جلسات برای ما مطلوب است.

همه ما یک طرفیم

دکتر محمدیان، در بخش دوم سخنان خود، خطاب به ناشران حاضر در جلسه گفت: آموزش‌وپرورش مال من نیست، مال همه است. هر کدام از ما در حوزه‌ای یا مسئولیت داریم یا اطلاعات داریم یا تخصص داریم و دنیا هم با توجه به نیازهای متنوعی که دارد، نیازمند تخصص‌های گوناگون است.

وی با اشاره به اهمیت حل مشکلات نشر آموزشی خاطر نشان کرد: من معتقدم خود شما باید برای همه مشکلاتی که گفتید راه‌حل پیدا کنید. نباید توپ را به زمین یکدیگر بیندازیم. همه ما می‌پذیریم ناشرانی داریم که اثر خوب تولید نمی‌کنند و کتابی داریم که غیراستاندارد است و در فرایند یاددهی - یادگیری خلل ایجاد می‌کند. حداقل این را رصد کنید.

ابوذر نصری، مدیر مسئول انتشارات خیلی سبز در ادامه نشست گفت: ما متمرکز بر این شدیم

که کتاب‌های خوبی تولید کنیم که مورد تأیید سازمان باشد. اما مشکلی وجود دارد. ما دو نوع کتاب داریم اول، کتاب‌هایی که مورد تأیید شما نیستند اما مورد اقبال قرار می‌گیرند و دوم کتاب‌هایی که مورد تأیید شما قرار می‌گیرند اما مورد اقبال مردم نیستند. ما می‌خواهیم کتاب مورد تأیید تولید کنیم، پس اول باید به سمت برداشتن این شکاف باشیم و حتماً سازمان پژوهش هم باید در این کار کمک کند.

عبدالعظیم فریدون از انتشارات **محراب قلم** در خصوص کیفیت کتاب‌ها گفت: واقع امر این است که با برگزاری جشنواره‌های کتاب و اتفاقاتی که در سامان‌بخشی افتاد، کیفیت کتاب‌های

کمک‌درسی ارتقا یافت و استانداردهای عرضه شده، موجب شد ناشران به سمت تولید کارهای کیفی بروند و الان با گذشته قابل مقایسه نیست اما به‌دلیل مشکلات موجود، عده‌ای هم

فریدون: واقع امر این است که با برگزاری جشنواره‌های کتاب و اتفاقاتی که در سامان‌بخشی افتاد، کیفیت کتاب‌های کمک‌درسی ارتقا یافت و استانداردهای عرضه شده، موجب شد ناشران به سمت کارهای کیفی بروند

محمدیان با ذکر فرایند تغییر کتاب‌های درسی، بازگزاری پیش‌نویس کتاب‌ها روی سایت و آزمایشی بودن اجرای آن در سال اول اشاره کرد و افزود: ما هر پنج سال یک‌بار، کتاب‌ها را بازنگری می‌کنیم اما در سال اول، اجرایمان آزمایشی است و همکارانمان پیشنهاد می‌دهند و علاوه بر آن اعتبارسنجی، مشکلات فرایند یاددهی - یادگیری را اصلاح می‌کنیم که شما ناشران می‌توانید در این راستا به ما کمک کنید.

وی با اشاره به تأثیر کتاب‌های درسی جدید در جامعه گفت: تولید کتاب‌های درسی جدید سه اتفاق را در کشور موجب شده است: اول روش‌های آموزشی را نو کرده است، دوم آموزش معلمان را به‌روز کرده و سوم دانش خانواده‌ها را برای کسانی که دارای فرزند دوره ابتدایی هستند ارتقا بخشیده است. ما این موارد را تحقیق کرده‌ایم که به این نتیجه رسیده‌ایم.

محمدیان سپس به بحث تحقق عدالت آموزشی طی ۳۰ سال گذشته پرداخت و گفت: زمینه‌های پوشش ظاهری باسوادی تا ۹۸ درصد فراهم شده، اما الان باید کیفیت آموزش را ارتقا دهیم و این امکان‌پذیر نیست مگر با مشارکت جمعی و با حذف عوامل مزاحم یا با اصلاح عوامل مزاحم. ما باید زمین آموزش و پرورش را از علف‌های هرز اصلاح کنیم.

رئیس سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی با ذکر اهمیت تولید محتوای آموزشی توسط دانش‌آموزان و معلمان گفت: ما در کتاب‌های درسی مان ده تا بیست درصد صفحات را به تولید محتوا توسط معلمان اختصاص داده‌ایم تا در تولید محتوا، دانش‌آموزان خودشان ایفای نقش کنند.

وی ضمن اعلام حمایت از ناشران آموزشی که کتاب‌های استاندارد تولید می‌کنند گفت: ما با معاون پرورشی وزارت و شهرداری تهران که گاهی با ما همکاری می‌کنند و نیز وزارت ارشاد میثاقی داریم که کتاب‌های تأیید شده در سامان‌بخشی را برای کتابخانه‌های مدارس تهیه کنند.

محمدیان در پاسخ به سؤال علی امین صادقیه، مدیر مسئول انتشارات علمی فار، در خصوص شتابزدگی در کار گفت:

اینکه سؤال کردید که تندی و شتابزدگی در کار است، خیر! در سی‌سال اخیر، نظام آموزش و پرورش تغییر نکرده، یک‌بار برای دوره متوسطه عوض شده، یک بار هم الان. متأسفانه آموزش و پرورش ما، برعکس نظر شما، بیش از اندازه بطئی و کند است. اصلاً آموزش و پرورش ما با تغییرات اجتماعی و پیشرفت علوم و تکنولوژی جلو نرفته و گرفتار در چنبره کهنگی است.

رئیس سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی با اشاره به ایجاد فرصت‌های برابر آموزشی خاطر نشان کرد: عدالت

آموزشی این است که امکان دسترسی به آموزش و پرورش با کیفیت برای همه کودکان لازم‌التعلیم ایرانی فارغ از جنسیت و نژاد و زبان و... فراهم باشد. فعلاً پوشش آموزشی کامل شده اما ارتقای کیفیت می‌تواند زمینه کمک ما برای تحقق عدالت آموزشی به معنی کامل خودش باشد.

ایشان بار دیگر به ناشران پیشنهاد همکاری داد و گفت: خود شما گروهی از ناشران همکار و علاقه‌مند را تشکیل دهید و با مدنظر قرار دادن سند برنامه درسی ملی، برای هر کتابی ملاک

ارزش‌یابی بنویسید. استانداردهای تولید شده و تقویت شده را بازنگری کنید و اگر چیزی قابل اضافه کردن است اضافه کنید و اگر هم قابل حذف کردن است حذف کنید. ما هم دوباره در شورای هماهنگی علمی سازمان تقویتش می‌کنیم.

رئیس سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی با تأکید بر لزوم پذیرفتن اشکالات در اصلاح امور گفت: من معتقدم ضعف‌ها را ندیدن و رندانه آن‌ها را ماست مالی کردن حماقت است. دنبال دلیل گشتن و تشدید نقاط ضعف خیانت است اما دیدن ضعف‌ها و سعی در برطرف کردن نواقص و تکمیل آن‌ها عین رسالت است. ما نه دنبال حماقتیم نه خیانت، شما هم کمک کنید تا به رسالتمان عمل کنیم.

دکتر محمدیان: عدالت آموزشی این است که امکان دسترسی به آموزش و پرورش با کیفیت برای همه کودکان لازم‌التعلیم ایرانی فارغ از جنسیت و نژاد و زبان و... فراهم باشد

مؤلف باید نسبت به تولید یک اثر نیازسنجی کند

غلامرضا حیدری ابهری یکی از نویسندگانی است که تاکنون چندین بار از جشنواره کتاب رشد جایزه گرفته است. به بهانه حضور مجموعه کتاب‌های «به من بگو خدا کیست» در سیزدهمین جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد با او به گفت‌وگو نشستیم. آنچه می‌خوانید حاصل گفت‌وگوی ما با ایشان است.

آن‌ها بیان می‌کند. وی با تأکید بر تنوع در کار کودک خاطر نشان می‌کند: در این کتاب به جای آن که در بعضی موضوعات کلی متوقف شویم، ذهن بچه‌ها را درگیر این مسئله کرده‌ایم و توانسته‌ایم بیان روشنی درباره مفاهیم مربوط به خدا برای آن‌ها ارائه کنیم.

مؤلف بر اساس نیاز مخاطب کتاب بنویسد

این نویسنده روحانی به نویسندگان جوان توصیه می‌کند که بیشتر مطالعه کنند، عمیق‌تر شوند و اگر می‌خواهند بهتر بنویسند، اطلاعات خود را توسعه دهند تا کارهای بهتری عرضه کنند؛ با نیازها آشنا شوند و بر اساس نیاز مخاطب کتاب بنویسند. با جامعه هدف خودشان آشنا شوند، ادبیات خودشان را رشد بدهند و در حوزه‌ای که می‌نویسند با کارشناسان آن حوزه گفت‌وگو داشته باشند.

حیدری ابهری در پاسخ به این سؤال که چه اشتباهات و ایراداتی در زمینه تألیف داشته‌اید که در پروژه‌های بعدی تکرار نمی‌کنید، می‌گوید: من اگر به گذشته برگردم تلاش می‌کنم با علم و آگاهی بیشتری کارهایم را پیش ببرم. برای کارهای تحقیقی و پژوهش‌هایم بیشتر وقت بگذارم و به تحصیل و مطالعه‌ام بیشتر اهمیت دهم.

ورودی‌ها و مطالعات نویسنده باید بیش از چیزی باشد که می‌نویسد

این محقق و نویسنده کتاب‌های دینی کودک تصریح می‌کند: دریافت‌ها و ورودی نویسنده باید از نوشته‌ها و خروجی او بیشتر باشد. دوستانی که بیش از دریافت‌های علمی‌شان می‌نویسند، داشته‌هایشان یک روزی ته می‌کشد. همیشه دریافت‌ها و مطالعات باید بیش از آن چیزی باشد که می‌نویسد. همیشه باید خودش را تغذیه کند و فکر نکند که به پایان خط رسیده است.

مقدمات و مطالعات برای تألیف کتاب مهم است

حیدری ابهری سه سال در کلاس درس خارج آیت الله جوادی آملی و هشت سال در درس خارج آیت الله شبیری زنجانی شرکت کرده است. او از زمره روحانیانی است که به ادبیات کودک و نوجوان کار برای این گروه سنی بسیار علاقه‌مند است و تا کنون حدود ۷۰ عنوان کتاب کودک و نوجوان منتشر کرده است. برخی از آن‌ها نیز به زبان‌های آلمانی، اردو، انگلیسی، ترکی، روسی، عربی و دیگر زبان‌های دنیا ترجمه و منتشر شده‌اند.

او سال ۶۶ وارد حوزه علمیه قم شده و همچنان مشغول تحصیل و تحقیق است. حیدری می‌گوید: سال ۷۳ اولین کار من منتشر شده است و از آن زمان فعالیت‌هایم ادامه دارد. «به من بگو خدا کیست» یکی از آخرین نوشته‌های او در حوزه مفاهیم دینی برای کودکان است. او می‌گوید: نوشتن این کتاب شاید زمان زیادی نبرده باشد، اما برای تولید کتاب کودک، رسیدن به نگاه مناسب مهم است؛ خود نوشتن ممکن است زمان زیادی نگیرد اما مقدمات و مطالعاتی که طی می‌کند تا به نگاه مناسب برسد مهم است.

بیان مفاهیم مربوط به خدا برای کودکان با زبان و سطح خودشان

حیدری ابهری تصریح می‌کند: در بحث خدا شناسی، هم آثار تولیدی خیلی از بزرگانی مثل علامه طباطبایی، آیت الله جوادی آملی، آیت الله بهشتی، آیت الله مصباح و بزرگان دیگری را به دقت خواندم و برای بچه‌ها آن مقداری را که قابل گفتن بود نوشتم. فکر می‌کنم کتاب «به من بگو خدا کیست» به عنوان اولین کتابی که در این سطح منتشر شده ۱۰۰ تصویر و ۱۰۰ متن با یک بیان، «کودک فهم است»، این کتاب در ۱۰ حوزه، مفاهیم مربوط به خدا را برای کودکان با زبان و سطح دریافت

انتخاب موضوع کتاب به خاطر اهمیت معارف دینی

من موضوع خدا را برای کتاب «به من بگو خدا کیست» انتخاب کردم به خاطر این که توحید، پایه و اساس همه معارف دینی ماست و پایه و اساس تربیت دینی و اسلامی هم ایمان به خداست. به عنوان مهم‌ترین ناظر زندگی انسان‌ها، اگر شما توحید و خدا را از اندیشه اسلامی حذف کنید، تمام موضوعات دیگر مثل نبوت، امامت و معاد معنای خودشان را از دست می‌دهند و بحث توحید، یک بحث کلیدی است که باید مورد توجه قرار بگیرد.

ایده کتاب از سؤالات انبوه بچه‌ها گرفته شد

نویسنده کتاب «به من بگو خدا کیست» در پاسخ به این سؤال که چه تلاش‌هایی کرده تا به این مرحله رسیده است، می‌گوید: من سختی‌های زیادی کشیده‌ام و فراز و نشیب‌های بسیاری را طی کرده‌ام تا به اینجا برسم. هر چند که اعتقاد دارم هنوز به جایی نرسیده‌ام و ابتدای راه هستم؛ اما اگر این توفیق به دست آمده، به خاطر این است که من نه سال در نمایشگاه قرآن پاسخ‌گوی سؤال‌های بچه‌ها بودم و مهم‌تر از آن مطالعات زیادی در حوزه بحث‌های توحیدی و انس با معارف قرآن داشته‌ام که مبنای تولید این اثر شده است. لذا در حد توان خودم تلاش کردم اثری تولید کنم که اصیل باشد، ریشه‌های درستی داشته باشد، ناظر به نیازهای بچه‌ها باشد و عمق درستی داشته باشد.

ایده‌های خود را با اهل فن به گفت‌وگو بگذارید

حیدری ابهری خطاب به نویسندگانی که در ابتدای راه هستند، توصیه می‌کند: دوستان جوان برای ورود به عرصه کتاب عجله نکنند و در عین حال فرصت‌ها را هم از دست ندهند. حتماً باید مشاور خوب برای خودشان پیدا کنند، ایده‌های خود را با اهل فن به گفت‌وگو بگذارند و از تجربه دیگران استفاده کنند. من متأسفانه در جوانی به خاطر دوری راه نتوانستم یک ارتباط خوب با اساتید بگیرم گرچه از تجربیات و نظرات بعضی بزرگان استفاده کردم، اما الان وقت این که دوستان بگویند ما فرصت نمی‌کنیم نیست. بعضی بزرگان و اساتید و بزرگواران در دسترس هستند و می‌توانند ما را مورد تشویق و راهنمایی قرار دهند.

کتابی برای گروه سنی کودکان، در عین حال مورد توجه بزرگسالان

ادبیات کتاب «به من بگو خدا کیست» برای سطح دبستان نوشته شده، اما چون موضوع توحید موضوع عام است، نمی‌توان گفت برای سطوح پایین یا سطوح بالاتر است. بعضی از والدین هم کتاب‌های ما را خوانده‌اند و گفته‌اند پاسخ سؤالاتی را که ما از بچگی به آن نرسیده‌ایم با مطالعه این کتاب‌ها گرفته‌ایم.

تجربه قالب‌های جدیدتر

وی درباره برنامه‌هایی که برای ادامه فعالیت‌هایش در سر دارد، می‌گوید: «من تصمیم دارم همین راه را ادامه دهم و دوست دارم در قالب‌های جدیدتر هم تجربه‌هایی به دست آورم و در عین حال عمیق‌تر هم بنویسم؛ گفتنی زیاد است. شاعر می‌گوید: یک عمر می‌توان ز سر زلف یار گفت

در بند آن مباش که مضمون نمانده است
توحید همچنان حرف گفتنی دارد و از زاویه‌های مختلف می‌شود و باید گفت و بچه‌ها را با خدا آشنا کرد و یاد خدا را در دل آن‌ها زنده نگه داشت که یاد همه خوبی‌ها است.»

کتاب اصیل، لذت بخش و خواندنی است

نویسنده کتاب‌های مذهبی کودکان برای این که کتاب خوانی لذت‌بخش شود، می‌گوید: «کتاب اصیل خواندنی خواهد بود» بعد توضیح می‌دهد از نظر او کتاب اصیل کتابی است که نویسنده بدانند برای چه و برای کدام گروه از مخاطب می‌نویسد. کتابی که نیازشناسی درستی دارد، پژوهش و ادبیات درستی دارد، قالب آن درست انتخاب شده و همه چیز آن یعنی تصویرگری، گرافیک، چاپ، ارتباط تصاویر با متن و ... خوب بسته شده باشد. همه این‌ها اگر در جان نویسنده درست شکل گرفته باشد و عجله‌ای نوشته نشده باشد و سرهم بندی نشده باشد، می‌تواند کتاب خوبی باشد

شناسایی نیازها و ایده‌های خوب به خاطر ارتباط با فضای تعلیم و تربیت

او در پاسخ به این پرسش که ایده‌هایش را چگونه پیدا می‌کند، می‌گوید: «الحمدلله مطالعات من کم نیست و ارتباطم با بچه‌ها و معلمان زیاد است. با فضای تعلیم و تربیت ارتباط خوبی دارم که باعث می‌شود ایده‌های بهتر و نیازها را مرتب شناسایی کنم و از نظر کسانی که در میدان تعلیم و تربیت هستند، بیشتر استفاده کنم و بتوانم کار بهتری را عرضه کنم.»

جشنواره‌ها مؤثرتر می‌توانند باشند

او درباره تأثیر جشنواره‌ها بر تولید کتاب خوب، می‌گوید: «هدف این جشنواره‌ها از یک جهت معرفی کتاب و تشویق نویسندگان است اما باید خود کتاب هم به نوعی در دسترس قرار بگیرد و حیف است که کتاب‌ها کارشناسی و انتخاب شود اما خریداری‌های ارشاد از کتاب‌های دیگر باشد.»

وی در پایان خاطر نشان می‌کند: «از دوستانی که در مجموعه رشد تلاش می‌کنند سپاس گزارم. دوستان در سال‌های قبل کتاب‌های دیگری از من انتخاب کردند، من زحمت آن‌ها را قدر می‌نهم؛ مهم نیست که کتاب من معرفی شود یا نه، مهم این است که جمعی از تلاشگران این عرصه دلسوزانه خدمت می‌کنند و این رویداد مهم را رقم می‌زنند.»

هفتمین جشنواره تولید محتوای الکترونیکی دانش آموزان و معلمان

تولید محتوای الکترونیکی چندرسانه‌ای، متناسب با نیاز معلمان و دانش آموزان و استفاده هوشمندانه از آن، به‌عنوان یکی از سیاست‌های بر شمرده شده در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش و برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران است. بر این اساس، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی در اجرای مفاد سند تحول بنیادین، سند برنامه درسی ملی و سند توسعه فناوری اطلاعات و ارتباطات آموزشی و همچنین غنا بخشیدن به محتوای شبکه ملی مدارس ایران (شبکه رشد) به‌عنوان شبکه اصلی پشتیبان برنامه درسی، جشنواره حمایت از پدیدآوردگان محتوای الکترونیکی دانش آموزان و معلمان با رویکردهای جدید آموزشی را با اهداف زیر برگزار نمود:

• تولید رسانه‌های الکترونیکی و شرکت در این جشنواره، فقط در پایه‌های اول تا ششم ابتدایی و نیز پایه‌های هفتم، هشتم و نهم متوسطه اول انجام شد.

نحوه شرکت در جشنواره

• مراجعه به بخش ثبت‌نام در جشنواره تولید محتوای الکترونیکی در شبکه ملی مدارس ایران (شبکه رشد) به نشانی Roshd.ir و ارسال محصول به اداره آموزش و پرورش منطقه.

شرایط عمومی و اختصاصی آثار تولیدی

برای شرکت در این جشنواره شرایط زیر بر شمرده بود:

۱. آثار تولیدی باید محصول فعالیت خلاقانه فردی و یا گروهی دانش آموزان، معلمان، دانشجویان و مدرسان باشد و از خدمات شرکت‌های خصوصی در تولید آن استفاده نشده باشد.
۲. موضوع ارائه شده از طریق آثار باید در جهت پیاده‌سازی اهداف رفتاری بیان شده در برنامه درسی و پوشش‌دهنده تمام

اهداف برگزاری جشنواره

۱. توسعه و تعمیق فرهنگ تولید محتوای الکترونیکی و استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات در فرایند یادگیری؛
۲. ایجاد زمینه مناسب برای شناسایی و پرورش توانمندی‌های معلمان، دانش آموزان، دانشجو معلمان و مدرسان در تولید مواد و رسانه‌های الکترونیکی یادگیری؛
۳. تولید مواد و رسانه‌های یادگیری متناسب با نیاز معلمان و دانش آموزان و استفاده از آن‌ها در فرایند تدریس - یادگیری؛
۴. زمینه‌سازی برای مشارکت فعال معلمان و مربیان در تولید، تکمیل و غنی‌سازی مواد و منابع متنوع یادگیری؛
۵. توانمندسازی مدرسه برای ایفای نقش اصلی و محوری در رسیدن به وضع مطلوب در تولید و بهره‌برداری از مواد و رسانه‌های یادگیری، مراکز و منابع متنوع یادگیری.

شیوه اجرای جشنواره

این جشنواره در دو مرحله برگزار گردید.

۱. مرحله استانی
۲. مرحله کشوری (محصولات برگزیده شده مرحله اول)

گروه‌های شرکت کننده

۱. دانش آموزان (ابتدایی، متوسطه اول و متوسطه دوم)
۲. معلمان (آموزگاران، دبیران، هنرآموزان، کادر اداری مدارس و کارشناسان)
۳. دانشجویان (دانشجو معلمان دانشگاه فرهنگیان)

ویژگی‌های دوره هفتم

• با عنایت به تغییرات انجام شده در کتاب‌های درسی و اتخاذ رویکرد حل مسئله در اغلب آن‌ها، توجه به این رویکرد در تولید مواد و رسانه‌های یادگیری الکترونیکی مورد تأکید بود.

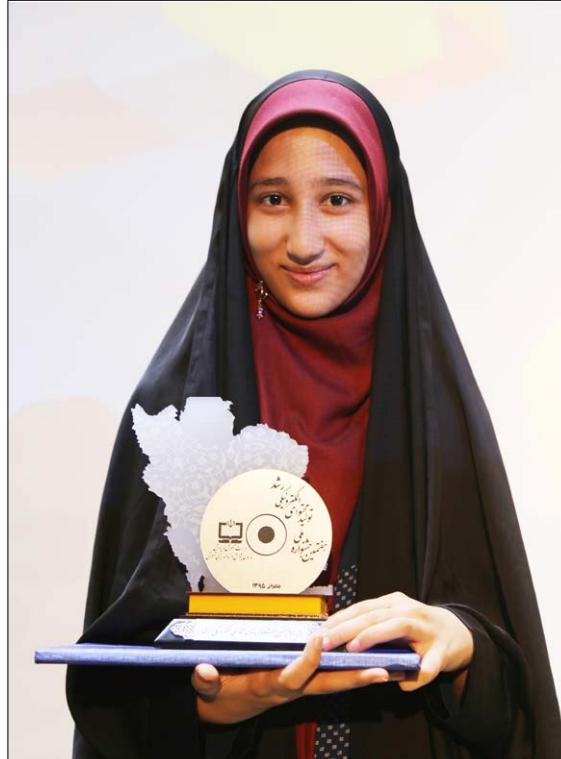

محورهای برگزاری جشنواره

محیط کدنویسی		محورها
سیستم عامل	سیستم عامل	
اندروید	ویندوز	
×	×	۱. تولید درس افزارهای آموزشی صرفاً متناسب با موضوعات کتابهای درسی دوره ابتدایی و متوسطه اول؛
×	×	۲. تولید اجزای آموزشی متناسب با موضوعات کتابهای درسی دوره ابتدایی و متوسطه اول؛
×	×	۳. تولید نرم افزارهای پرورشی و قرآنی در حوزه آموزش و پرورش؛
×	×	۴. تولید نرم افزارها در حوزه تربیت بدنی، سلامت و مراقبت در برابر آسیبهای اجتماعی؛
×	×	۵. تولید نرم افزارهای بازی و سرگرمی آموزشی با تأکید بر مفاهیم کتابهای درسی؛

جمع بندی مرحله هفتم جشنواره تولید محتوای الکترونیکی

با توجه به استقبال خوب دانش آموزان و معلمان و همکاری مناسب ادارات کل آموزش و پرورش استان و ادارات آموزش و پرورش شهرستانها و مناطق، تعداد شرکت کنندگان در دوره هفتم نسبت به شش دوره قبلی از رشد مناسبی برخوردار بود به طوری که در مرحله اول ثبت نام بیش از ۲۴۸۰۰۰ اثر در وبگاه جشنواره به ثبت رسید. که پس از پایان زمان در نظر گرفته شده یعنی پایان دیماه بیش از ۱۴۸۰۰۰ اثر به مناطق آموزش و پرورش تحویل گردید، ادارات آموزش و پرورش مناطق و استانها آثار دریافتی را دسته بندی و مورد ارزیابی اولیه قرار دادند که از میان آنها ۹۰۲۷۹ محصول به بخش داوری جشنواره مرحله استانی راه یافت. سپس براساس تعداد آثار ثبت نامی در شبکه ملی مدارس ایران (رشد) و تعداد آثار دریافتی استانها، از سوی دبیرخانه جشنواره، سهمیه ای تهیه و به استانها ابلاغ شد که براساس آن ۵۴۲۰ اثر به مرحله دوم (کشوری) جشنواره راه یافت. این آثار در پنج بخش (درس افزارهای آموزشی، نرم افزارهای پرورشی و قرآنی، تربیت بدنی و تندرستی، بازی و سرگرمی آموزشی و ارائه مطلب) مورد ارزیابی قرار گرفت و در هر بخش ۳ اثر انفرادی دانش آموزی، ۳ اثر انفرادی معلمان، ۳ اثر به صورت گروهی دانش آموزی و ۳ اثر به صورت گروهی معلمان انتخاب شد.

- یا بخشی از کتابهای درسی باشد.
۳. امتیاز اثر تولیدی قبلاً به هیچ ارگان دولتی و یا خصوصی واگذار نگردیده باشد.
  ۴. با توجه به قابلیت های ممتاز رایانه در به کارگیری امکانات متنوع در تولید محتوای الکترونیکی، کلیه آثار ارسالی باید از امکانات چندرسانه ای فیلم و انیمیشن یا پویانمایی در حد قابل قبول و صوت و گرافیک مناسب با موضوع محتوای تولید شده بهره مند باشد.
  ۵. در طراحی نرم افزار ارسالی جهت ارائه محتوا باید از شیوه های تعاملی (آموزش دوسویه) در حد قابل قبول استفاده شود.
  ۶. برای سرعت بخشیدن به روند ارزیابی، محصولات ارسالی نباید دارای قفل نرم افزاری و یا سخت افزاری و یا کلمه عبور باشند.
  ۷. حتی الامکان نرم افزارها به صورت خودکار و بدون نیاز به نصب بر روی سیستم و یا نصب نرم افزار خاصی قابل اجرا باشند.
  ۸. نرم افزارهای تحت ویندوز با امکانات موجود در رایانه های مدارس (به لحاظ سخت افزاری) قابل اجرا باشند. همچنین نرم افزارهای تولید شده برای بخش یادگیری سیار، قابلیت اجرا تحت سیستم عامل اندروید نسخه ۴ و بالاتر را داشته باشند.

سیاست های تشویقی

- برای آثار راه یافته به مرحله کشوری و آثار برگزیده نهایی این امتیازات در نظر گرفته شده بود:
۱. صدور تقدیرنامه کتبی برای آثاری که موفق شوند به مرحله کشوری راه یابند؛
  ۲. تقدیر از صاحبان آثار برتر (رتبه های اول تا سوم) در مراسم اختتامیه و صدور «گواهی تأییدیه تولید مواد و رسانه» جهت استفاده از امتیازات متعلقه.

کتاب‌های آموزشی علوم تجربی چه ویژگی‌هایی باید داشته باشند؟

نگاهی به راهنمای تولید کتاب‌های آموزشی علوم تجربی

دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی در راستای تحقق اهداف سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی و آشناسازی مؤلفان و ناشران با استانداردها و معیارهای تولید کتاب‌های آموزشی و تربیتی، خصوصاً از منظر برنامه‌درسی، با استفاده از کارشناسان متخصص موضوعی، اقدام به تولید راهنمای عملی، تحت عنوان «ویژگی‌های کتاب‌های آموزشی» می‌نماید. موضوع «علوم تجربی» از عناوینی است که تولید آن، چه در بخش کتاب‌های کمک‌آموزشی و یا کمک‌درسی مورد اقبال تولیدکنندگان و مورد تقاضای مخاطبان است. مقاله‌ای که پیش رو دارید، چکیده‌ای از راهنمای تولید شده این موضوع است که با هدف آشنایی پدیدآورندگان با ویژگی‌های تولید این‌گونه کتاب‌ها نوشته شده است.

مقدمه

یکی از مهم‌ترین ابزار تحقق اهداف هر برنامه‌درسی تولید کتاب‌های آموزشی مناسب است. این کتاب‌ها را می‌توان به دو دسته رسمی و غیررسمی تقسیم کرد؛ دسته اول شامل کتاب درسی، کتاب معلم و سایر کتاب‌هایی است که به صورت متمرکز در سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی تولید می‌شوند و دسته دوم کتاب‌های آموزشی هستند که به صورت غیرمتمرکز و به وسیله بخش خصوصی تولید می‌گردند و شامل کتاب‌های کمک‌آموزشی و کمک‌درسی می‌شوند. به جرئت می‌توان گفت که در راستای تحقق اهداف برنامه‌درسی، اهمیت گروه دوم، به ویژه در تولید کتاب‌های کمک‌درسی، کمتر از گروه اول نیست.

کتاب‌های کمک‌آموزشی غیردرسی نقش کلیدی در برآوردن اهداف برنامه‌های درسی و تربیتی دارند. این کتاب‌ها باید بتوانند ضمن فراهم آوردن موقعیت‌های جدید یادگیری، ابزاری مهم در جهت تعمیق، توسعه یادگیری، ارتقای شایستگی‌های دانش‌آموزان و معلمان در راستای تحقق اهداف برنامه‌درسی مختلف باشند.

«طرح سامان‌دهی کتاب‌های آموزشی» با سابقه‌ای ۱۶ ساله در پی دستیابی به این امر است و با برنامه‌ها و راهکارهای ویژه‌ای که دارد توانسته است وضعیت تولید کتاب‌های آموزشی را به طور قابل ملاحظه‌ای ارتقا دهد. یکی از برنامه‌های این طرح، تهیه

«راهنمای تولید کتاب‌های آموزشی» برای حوزه‌های مختلف یادگیری و موضوعات درسی است. آنچه در ادامه می‌آید، فرایند تولید این راهنماها با تأکید بر حوزه علوم تجربی است.

کلیدواژه‌ها: سامان‌دهی، کمک‌آموزشی، کمک‌درسی، راهنمای تولید، علوم تجربی، کتاب‌های حمایتی، کتاب‌های کار

تهیه راهنمای تولید کتاب‌های آموزشی

با توجه به اهمیت کتاب‌های آموزشی، دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی اسنادی را به عنوان راهنمای عمل در تولید کتاب‌های آموزشی تهیه کرده است که دربردارنده اصول، اهداف، ویژگی و نحوه تولید این کتاب‌ها بر مبنای برنامه‌های درسی است که در سازمان پژوهش تولید می‌شود. در اسناد یاد شده، ویژگی‌های مختلف کتاب‌های آموزشی و سنجه‌های داوری آن‌ها نیز ذکر شده است. به این ترتیب، محتوای این اسناد، از یک سو می‌تواند تصویر روشنی از نحوه تولید کتاب‌های آموزشی برای ناشران و مؤلفان و مترجمان کتاب‌های آموزشی ارائه دهد و از سوی دیگر الگوی مناسبی برای داوری کتاب‌های آموزشی باشد.

انواع کتاب‌های آموزشی^۱

گفتیم کتاب‌های آموزشی در دو گروه بزرگ جای می‌گیرند؛

فرصت‌های یادگیری برگرفته از برنامه درسی در قلمرو مفاهیم، مهارت‌های اساسی و ایده‌های کلیدی که هدف آن‌ها توسعه صلاحیت‌های لازم است.

۲. **کتاب‌های تمرین** کتاب‌هایی هستند که با طراحی تکالیف عملکردی، با تکرار فرصت‌های یادگیری باعث تثبیت و توسعه یادگیری در دانش‌آموزان می‌شوند. در این گروه، کتاب‌هایی که مستقیماً به حل تمرین‌های کتاب می‌پردازند جایگاهی ندارند.

تغییر راهنماهای تولید کتاب‌های آموزشی

تهیه راهنماهای تولید کتاب‌های آموزشی در این دفتر سابقه‌ای چندین ساله دارد. در واقع، به موازات آغاز فعالیت‌های طرح سامان‌دهی، در حدود ۱۵ سال پیش، کار تهیه این راهنماها نیز آغاز شد. به این ترتیب برخی از آن‌ها قدمتی بالای ده سال دارند.

از آنجا که تهیه محتوای این راهنماها بر مبنای برنامه‌های درسی انجام می‌گیرد و بسیاری از برنامه‌های درسی در سال‌های اخیر با توجه به تصویب سند تحول بنیادین آموزش و پرورش و برنامه درسی ملی، در ابعاد رویکرد، هدف، محتوا و... دستخوش تغییر شده‌اند، ضروری به نظر می‌رسید که راهنماهای تولید کتاب‌های آموزشی نیز مورد بازنگری جدی قرار گیرند و تغییر کنند. از این رو دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی با استفاده از

کتاب‌های آموزشی و کتاب‌های کمک‌درسی.

کتاب‌های آموزشی، کتاب‌هایی هستند که به منظور ایجاد انگیزه، دانش و سواد علمی و توسعه یادگیری و نیز ارتقای شایستگی‌های لازم در دانش‌آموز، در دو بعد فردی و اجتماعی، تألیف می‌شوند و لزوماً به برنامه‌های درسی دوره تحصیلی خاصی وابسته نیستند. این کتاب‌ها دو دسته‌اند: **کتاب‌های تکمیلی** برای دانش‌آموزان، و **کتاب‌های حمایتی**، برای **معلمان و کارشناسان**:

۱. **کتاب‌های تکمیلی**؛ کتاب‌هایی برای دانش‌آموزان هستند که در گستره‌ای وسیع، نسبت به کتاب‌های درسی، به تدارک فرصت‌ها و موقعیت‌های یادگیری می‌پردازند.

۲. **کتاب‌های حمایتی**؛ کتاب‌هایی هستند که در جهت ارتقای شایستگی‌های حرفه‌ای و تخصصی معلمان و کارشناسان ارائه می‌شوند.

کتاب‌های کمک‌درسی کتاب‌هایی هستند که به منظور تسهیل، تثبیت و تعمیق مفاهیم، مهارت‌های اساسی و ایده‌های کلیدی در جهت اهداف برنامه و کتاب‌های درسی مرتبط تولید می‌شوند. قرابت کتاب‌های کمک‌درسی به برنامه درسی در مقایسه با قرابت کتاب‌های کمک‌آموزشی به برنامه درسی بسیار بیش‌تر است و دو دسته کتاب‌های زیر را شامل می‌شود:

۱. **کتاب‌های کار** کتاب‌هایی هستند شامل مجموعه‌ای از

گروه‌های کارشناسی باتجربه، اقدام به تولید راهنماهای جدید کرده است.

ذکر این نکته هم ضروری است که کلیه راهنماهای تولید در جلساتی که با حضور مجری تهیه راهنما، برخی از مسئولان دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی و کارشناسان باتجربه در این حوزه برگزار می‌گردد، اعتباربخشی می‌شوند.

در جلسه اعتباربخشی، نکات اصلاحی و پیشنهادهای لازم جهت بهبود کیفی راهنما در اختیار مجری تهیه آن گذاشته می‌شود و مجری موظف است براساس پیشنهادهای و نظرات اصلاحی، راهنما را اصلاح و برای تصویب نهایی به دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی عودت دهد.

تهیه راهنمای تولید کتاب‌های آموزشی علوم تجربی^۲

با توجه به تغییرات عمده‌ای که در چند سال اخیر در برنامه‌های درسی علوم تجربی دوره ابتدایی و دوره اول متوسطه و محتوای کتاب‌های درسی در این دوره‌ها داده شده، ضروری بود تهیه راهنمای تولید کتاب‌های آموزشی نیز، به‌ویژه در بخش طراحی نسخه‌های مناسب ارزیابی و داوری کتاب‌ها تغییر کند، که این کار از یک‌سو با توجه به برنامه‌های جدید درسی علوم تجربی و از سوی دیگر در چارچوب سیاست‌های جدید دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی انجام گرفته است. در سیاست جدید، ویژگی‌های کتاب‌های آموزشی به سه گروه تقسیم شده‌اند:

گروه اول شامل معیارها و استانداردهای عمومی تولید و ارزش‌یابی منابع آموزشی و تربیتی؛ گروه دوم شامل ویژگی‌های اختصاصی کتاب‌های آموزشی و گروه سوم شامل معیارها و استانداردهای عمومی کتاب‌های آموزشی که شامل ویژگی‌های عمومی همه کتاب‌های آموزشی است. ویژگی‌ها و نسخه‌های ارزیابی مربوط به هر ویژگی عمومی به‌وسیله گروه کارشناسی مستقلاً انجام گرفته است. گروه دوم و سوم از ویژگی‌های کتاب‌های آموزشی به‌وسیله کارشناس حوزه یادگیری مرتبط انجام شده است.

علوم تجربی یکی از مهم‌ترین حوزه‌های یادگیری است، چرا که در جهان امروز تحولات سیاسی، اقتصادی، اجتماعی کاملاً با پیامدهای حاصل از پیشرفت‌های علوم پایه و فناوری گره خورده است.

در چنین شرایطی تربیت شهروندانی مسئول و مجهز به دانش، مهارت و نگرش‌های لازم برای رسیدن به زندگی فردی و اجتماعی مطلوب بایستی سرلوحه فعالیت‌های همه نهادهای دولتی و خصوصی دست‌اندرکار آموزش و پرورش قرار گیرد. در تعیین اهداف برنامه درسی علوم تجربی نیز بر این موضوع تأکید شده و کسب مهارت‌های یادگیری و کسب نگرش‌های ضروری، اصلی‌ترین اهداف آموزش علوم تجربی دانسته شده است. به این ترتیب اولین گام در تولید کتاب‌های آموزشی در حوزه علوم

تجربی توجه به اهداف اصلی فوق است. نکته مهم دیگر در تولید این کتاب‌ها، توجه به شیوه‌ها و فعالیت‌های مناسب یاددهی - یادگیری علوم تجربی است.

یادگیری علوم تجربی فرایندی فعال است و در تعامل با محیط و کاوشگری، مطرح کردن پرسش‌های برانگیزاننده، مهارت‌های فرایندی (مشاهده، برقراری ارتباط، اندازه‌گیری، فرضیه‌سازی و...) و یادگیری مشارکتی است.

ویژگی‌های ارزیابی و داوری کتاب‌های علوم تجربی

ویژگی‌های ارزیابی و داوری کتاب‌های علوم تجربی به دو گروه تقسیم می‌شود؛ ویژگی‌های مشترک و ویژگی‌های اختصاصی. آنچه در ادامه می‌آید ابتدا ویژگی‌های مشترک و سپس ویژگی‌های هر یک از انواع کتاب‌های آموزشی است. از ویژگی‌های هر یک از انواع کتاب‌های آموزشی، نسخه‌هایی استخراج می‌شوند که به‌عنوان معیارهایی برای ارزیابی و داوری کتاب‌های آموزشی مورد استفاده قرار می‌گیرند.

ویژگی‌های مشترک

کتاب‌های آموزشی علوم تجربی

۱. بین محتوا و برنامه درسی پیوندی آشکار وجود داشته باشد؛
۲. به توسعه شایستگی‌های پایه مخاطبان - از منظر تفکر و تعقل، ایمان، علم، عمل و اخلاق - توجه شود؛
۳. کتاب به‌لحاظ علمی از صحت و اعتبار برخوردار باشد؛
۴. کیفیت سازمان‌دهی محتوای کتاب با میزان درک و فهم مخاطب مناسب باشد؛
۵. در فرایند یادگیری، به تفاوت سبک‌های یادگیری مخاطبان توجه شود؛
۶. فرصت تعامل با مخاطب فراهم شود؛
۷. ساختار کالبدی کتاب و کیفیت چاپ آن، اعم از قطع، اندازه، تعداد صفحات، تصاویر، نمودارها و اندازه قلم متناسب با سن مخاطب باشد؛
۸. بیان مطالب کتاب لحن مشفقانه داشته باشد و بر مبنای زبان فارسی معیار تنظیم شود؛
۹. برای انتقال مفاهیم، پیام‌ها و پرورش مهارت‌ها، در صورت نیاز از شکل و تصویر استفاده شود؛
۱۰. محتوای کتاب با نیازهای فردی، اجتماعی و فنی و حرفه‌ای مخاطبان متناسب باشد؛
۱۱. در تهیه محتوای کتاب، حقوق مالکیت مادی و معنوی مؤلف یا مؤلفان رعایت شده باشد.

۱. ویژگی‌های کتاب‌های تکمیلی دانش‌آموزان

- ۱-۱. بر اهداف حوزه تربیت و یادگیری مبتنی باشد؛

۱-۲. اطلاعات و واقعیت‌های علمی آن از انسجام لازم برخوردار باشند؛
۱-۳. باعث ایجاد انگیزه و تقویت آن در مخاطبان شوند؛
۱-۴. به رشد و توسعه علمی مخاطبان کمک کنند؛
۱-۵. تعمیم‌ها، مفاهیم و واقعیت‌ها را به صورت مستدل انتقال دهند؛
۱-۶. به نیازهای اختصاصی مخاطبان توجه کنند؛
۱-۷. با استفاده از قالب‌های متنوع مانند داستان، شعر و نمایشنامه به صورت‌های ساده یا ترکیبی، گیرایی مطالب را افزایش دهند؛
۱-۸. در بیان مطالب علمی، خلاقیت و نوآوری داشته باشند؛
۱-۹. برای انتقال سریع و مؤثرتر مطالب از تصویر، نمودار، جدول و... برخوردار باشند؛
۱-۱۰. علاقه مخاطبان را به مطالعه بیشتر درباره موضوع یا موضوع‌های مطرح شده تقویت کنید؛
۱-۱۱. منابع تألیف یا ترجمه کتاب و منابع برای مطالعه معرفی شوند.

۲. ویژگی‌های کتاب‌های حمایتی معلمان و کارشناسان
۲-۱. کتاب، حاوی اطلاعات نوین برای گسترش دانش معلمان و کارشناسان باشد؛
۲-۲. محتوای کتاب با روش‌های تازه و جذاب بیان شود؛
۲-۳. شایستگی‌ها و مهارت‌های نوین حرفه‌ای، تربیتی و تخصصی مخاطبان را تقویت کند؛
۲-۴. مطالعات ملی و جهانی را در توسعه مهارت‌های حرفه‌ای و تخصصی ارائه کند؛
۲-۵. یافته‌های جدید، روشی را در تدریس علوم در کشورهای گوناگون جهان، برای مقایسه تطبیقی آن‌ها با ایران ارائه کنند؛
۲-۶. یافته‌های جدید، روشی در برنامه‌ریزی دروس را با ذکر نمونه‌هایی از کشورهای جهان، برای مقایسه تطبیقی آن‌ها با ایران، ارائه کنند؛
۲-۷. مهارت‌ها و تمرین‌هایی قابل انطباق با محیط یادگیری و کتاب‌های درسی کشور ارائه دهد؛
۲-۸. توانمندی‌های معلمان را در زمینه طراحی موقعیت‌ها و فعالیت‌های کلاسی برای دانش‌آموزان افزایش دهد؛
۲-۹. محتوای کتاب با مسائل جامعه امروز، زندگی فردی دانش‌آموزان و فناوری‌های نوین درهم تنیده باشد؛
۲-۱۰. برنامه‌های درسی حوزه تربیت و یادگیری علوم تجربی را برای مخاطبان تشریح، تفسیر و تبیین کند.

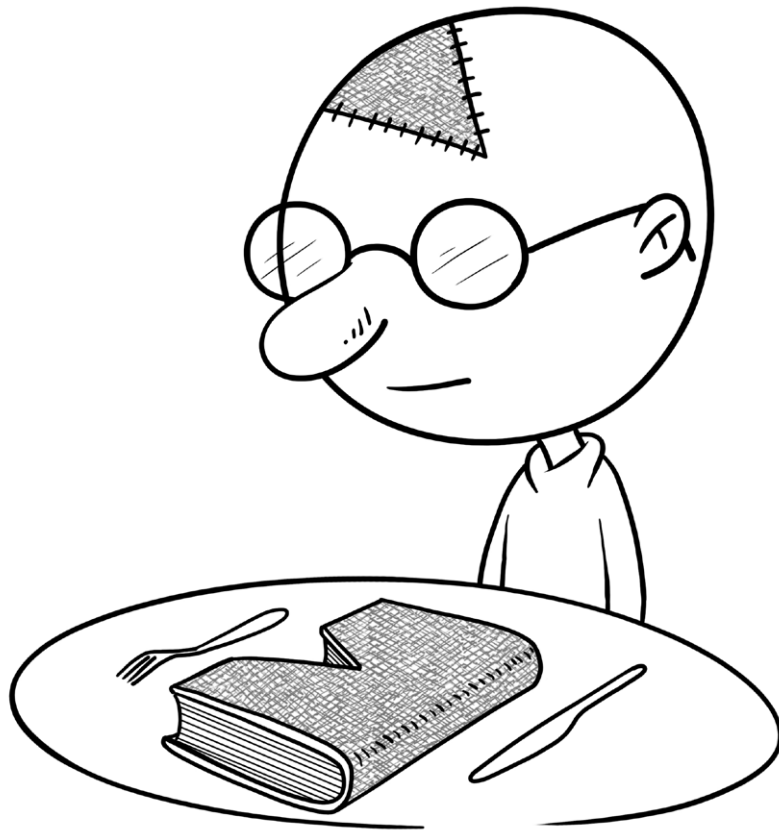
۳. ویژگی‌های کتاب‌های کمک‌درسی: کتاب‌های کار
۳-۱. کتاب، فرصت شکوفایی فطرت و استعدادها دانش‌آموزان را فراهم کند؛

۳-۲. فرصت کاربرد یافته‌های علوم گوناگون را در زندگی فردی و اجتماعی دانش‌آموزان را فراهم سازد؛
۳-۳. درک دانش‌آموزان را در ارتباط با مطالب کتاب کمک‌درسی و برنامه درسی عمق بخشد؛
۳-۴. مهارت‌های لازم و مرتبط با کتاب‌های درسی را پرورش دهد؛
۳-۵. زمینه استحکام و استمرار فرایند یادگیری دانش‌آموزان را فراهم کند؛
۳-۶. موقعیت‌ها و فعالیت‌های یادگیری و مهارت‌های متنوع و فراتر از کتاب درسی را فراهم و ارائه کند؛
۳-۷. زمینه پرورش مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان را از طریق پیش‌بینی کارهای گروهی در فعالیت‌ها فراهم نماید؛
۳-۸. فعالیت‌های یادگیری دانش‌آموزان را در محیط متنوع محل زندگی آن‌ها بسط و توسعه دهد؛
۳-۹. شایستگی‌های پایه را در مخاطبان، از طریق طراحی موقعیت‌های آموزشی و تربیتی مناسب، فراهم کند.

۴. ویژگی‌های کتاب‌های کمک‌درسی: کتاب‌های تمرین
۴-۱. کتاب، مفاهیم و مهارت‌های اساسی مطرح در کتاب‌های درسی را به منظور تسهیل، تثبیت و تقویت یادگیری دانش‌آموزان توسعه دهد؛
۴-۲. در سازمان‌دهی محتوا به ایده‌های کلیدی و شایستگی‌های موجود در کتاب‌های درسی توجه کند؛
۴-۳. اطلاعات، مهارت‌ها و ارزش‌های موجود در کتاب درسی را به منظور تسهیل یادگیری طبقه‌بندی کند؛
۴-۴. تمرین‌های بی‌ارتباط با اهداف درس‌ها و پاسخ مستقیم تمرین (حل‌المسائل) کتاب‌ها را ارائه ندهد؛
۴-۵. در ارائه تمرین‌ها برای تشویق یادگیرنده، خلاقیت و نوآوری داشته باشد؛
۴-۶. از نمودارها، نقشه‌ها، تصویرها و جدول‌های مناسب برای انتقال مؤثرتر مطالب کتاب‌های درسی بهره گیرد؛
۴-۷. استاندارد ارزش‌یابی برنامه درسی را رعایت کند؛
۴-۸. به جای موفقیت آنی و زودگذر در ارزش‌یابی‌ها، بر یادگیری پایدار تأکید کند؛
۴-۹. خلاقیت‌های دانش‌آموزان را از طریق ارائه الگوهای مناسب یادگیری و تعامل با آن پرورش دهد؛
۴-۱۰. علاقه و انگیزه مخاطبان را برای توسعه یادگیری افزایش دهد.

پی‌نوشت‌ها

۱. ویژگی‌های انواع کتاب‌های آموزشی، عیناً از سند راهنمای تولید کتاب‌های آموزشی علوم تجربی نقل شده است.
۲. ویژگی‌های ارزیابی و داوری کتاب‌های درسی علوم تجربی از سند راهنمای تولید کتاب‌های آموزشی علوم تجربی نقل شده است.

معیارهای مطلوب در انتخاب شکل ظاهری کتاب‌های کمک‌آموزشی و درسی

در نظام‌های آموزشی، اعم از متمرکز و غیرمتمرکز، کتاب کمک‌آموزشی و کمک‌درسی از مؤلفه‌های مهم یادگیری هستند و تولید آن‌ها همچون کتاب درسی نیازمند برنامه‌ریزی است؛ بدین لحاظ تصمیم‌گیری در خصوص اهداف و سایر مؤلفه‌های آن نیازمند آگاهی از اسناد بالادستی آموزش و پرورش است. در نظام آموزشی ایران، این اسناد شامل سند برنامه درسی ملی، راهنمای حوزه‌های یادگیری و راهنمای تولید بسته آموزشی و تألیف کتاب‌های درسی است. برای تولید با کیفیت کتاب‌های کمک‌آموزشی، لازم است معیارهای علمی در انتخاب شکل ظاهری و محتوایی آن‌ها رعایت شود تا کتاب تولید شده مورد استفاده ذی‌نفعان (دانش‌آموزان و معلمان) قرار گیرد (معافی، رون: ۱۶۷، ۱۳۹۲)

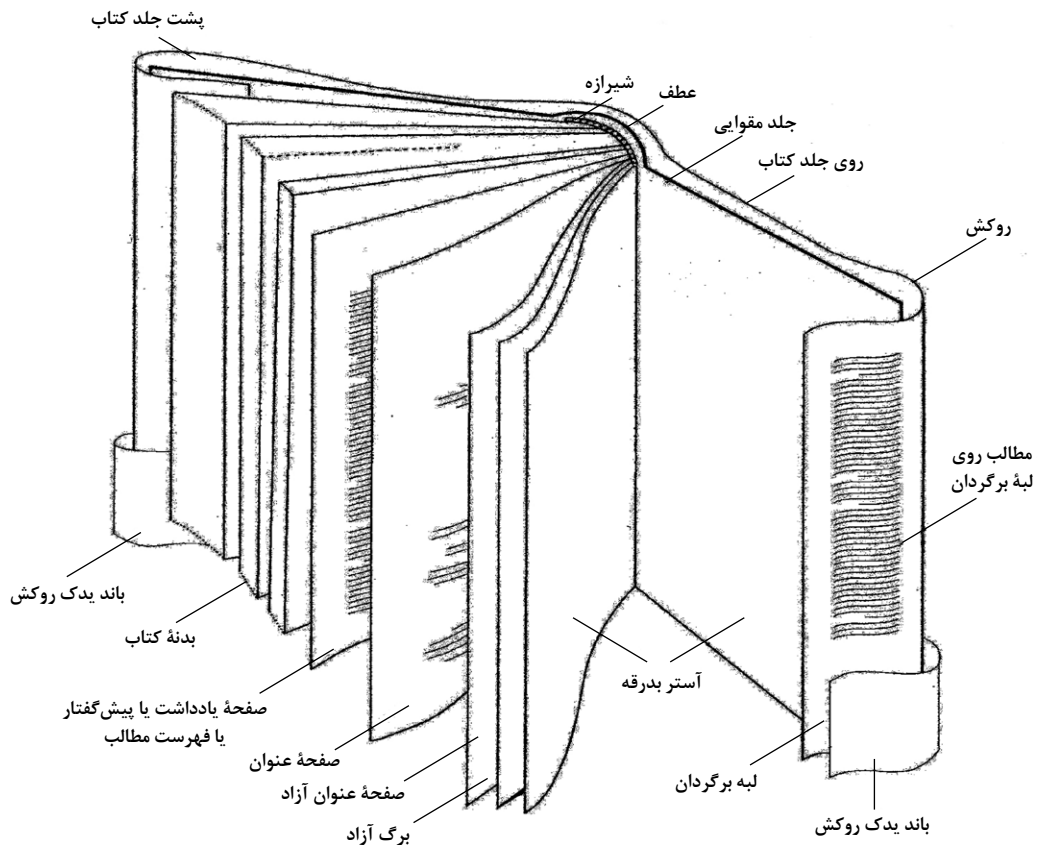
کلیدواژه‌ها: کمک‌آموزشی، کمک‌درسی، قطع کتاب، فونت، چاپ، صفحه‌آرایی

کتاب کمک‌آموزشی چیست؟

کتاب کمک‌آموزشی سندی مکتوب و غیررسمی، حاوی مجموعه‌ای منسجم از اطلاعات دانشی، مهارتی، نگرشی و ارزشی است که با هدف غنی‌سازی اهداف برنامه درسی و براساس یک نقشه از قبل تعیین شده طراحی و تألیف

می‌شود.

در طراحی یک کتاب کمک‌آموزشی و درسی توجه به دو مقوله ساختار ظاهری و محتوایی لازم است. در این مقاله معیارهای مطلوب در انتخاب بخش ظاهری/ کالبدی مورد بررسی قرار می‌گیرد.

شکل ۱: اجزای ظاهری کتاب

بخش ظاهری یا فیزیکی دارای چند بخش به شرح زیر است:

۱. قطع کتاب

اندازه‌های متداول برای انتخاب قطع کتاب در هر کشور، به دو عامل اصلی مربوط است:

- الف. سنت‌های علمی در انتخاب ابعاد صفحات کتاب‌های کمک‌آموزشی رایج در آن کشور.
- ب. عملکرد و ماهیت کتاب و مخاطبان کتاب کمک‌آموزشی

و درسی

در ایران سنت‌های مختلفی در انتخاب قطع کتاب‌های کمک‌آموزشی و درسی وجود دارد که می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

۱. قطع خستنی کوچک: در ابعاد ۱۱×۱۱ سانتی‌متر.
۲. قطع خستنی بزرگ: در ابعاد ۲۲×۲۲ سانتی‌متر، استفاده از این قطع‌ها در آغاز تمدن اسلامی رایج شد و کهن‌ترین نسخه‌های خطی در این ابعاد نوشته شده است.

۳. قطع رحلی: این قطع را به این جهت «رحلی» می‌گویند که در گذشته هنگام خواندن کتاب‌های دارای این قطع - و عموماً قرآن - آن را بر روی چهارپایه‌ای چوبی - یعنی رحل - قرار می‌دادند. ابعاد کتاب رحلی بستگی به طول و عرض کتاب دارد و استاندارد نیست ولی دارای اندازه‌های تقریبی به شرح زیر است:

- الف. قطع معمولی در ابعاد ۲۱×۲۸ سانتی‌متر و معمولاً قرآن‌ها در این ابعاد چاپ می‌شود؛

ب. قطع رحلی متوسط به ابعاد ۲۴×۳۳/۵ سانتی‌متر.

ج. قطع رحلی بزرگ به ابعاد ۳۰×۶۰ سانتی‌متر که در گذشته برای کتاب‌هایی چون قرآن مجید، مثنوی مولوی، شاهنامه

فردوسی و یا دیوان حافظ، که در مجالس و محافل خوانده می‌شد، از این قطع استفاده می‌کردند.

امروزه ممکن است از این قطع در چاپ کتاب‌هایی که به خاطر مناسبت‌های خاص تولید می‌شوند و یا بزرگداشت قرآن و یا شاعران نامدار و هنرمندان مشهور استفاده شود.

۴. قطع رُقیعی: که ابعاد آن ۱۴/۵×۲۱/۵ سانتی‌متر است.

۵. قطع وزیری: که ابعاد آن ۱۶/۸×۲۴ سانتی‌متر است. این قطع از سایر قطع‌ها رایج‌تر است و اغلب کتاب‌های درسی و یا موجود در بازار در این ابعاد منتشر می‌شود.

۶. قطع دانشگاهی معمولی: در ابعاد ۱۵/۵×۲۳ سانتی‌متر.

۷. قطع دانشگاهی بزرگ: در ابعاد ۱۹×۲۵/۵ سانتی‌متر.

علاوه بر قطع‌های فوق، در گذشته کتاب‌هایی با قطع‌های دیگر هم رایج بوده که هر یک کاربردهای خاص خود را داشته است؛ مانند: قطع بغدادی، قطع بغلی، قطع بیاض یا بیاضی، قطع جانمازی، طومار، قطع نیم‌ربعی، قطع نیم‌ورقی.

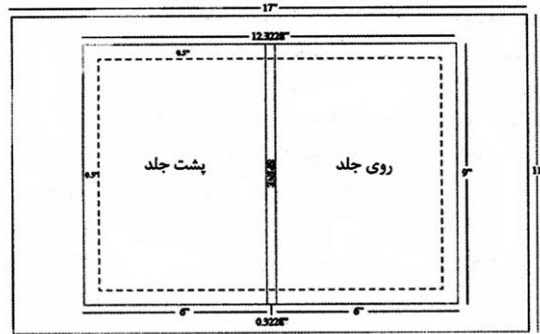
۲. جلد کتاب

جلد کتاب از سه قسمت روی جلد، عطف و پشت جلد تشکیل می‌شود. در ایران سه شیوه برای انتخاب جنس جلد کتاب وجود دارد:

شیوه نخست: انتخاب جلد کتاب از انواع مقوای نازک، مانند مقوای گلاسه، که اصطلاحاً به آن جلد «شومیز» یا جلد نرم (soft cover) می‌گویند.

شیوه دوم: کتاب‌هایی که برای جلد آن‌ها از مقوای سخت و ضخیم (Hard Cover) استفاده می‌شود.

شیوه سوم: بهره‌گیری از مقوای سخت با پوشش سلوفان و استفاده از کاغذ گلاسه.

شکل ۲: طراحی جلد کتاب، حاشیه‌ها و ضایعات

۳-۴. عرض ستون‌ها: عرض ستون‌ها بسته به شرایط و اندازه صفحه، حاشیه‌ها و متن است. (عابدی کرجی‌بان: ۱۳۹۲، ۶۹) صفحات کاغذی کتاب حاوی اطلاعات مکتوب (نوشته‌ها، تصاویر، نقاشی، جدول‌ها و نمودارها) است.

۴-۴. جنس کاغذ

جنس کاغذ به کار رفته در کتاب بستگی به سن مخاطب و ملاحظات اقتصادی دارد. اغلب ناشران مدعی هستند کتاب‌هایی که کاغذ اعلا تر و مرغوب‌تری دارند، مطلوب‌ترند و چاپ تصاویر روی آن‌ها بسیار واضح و شفاف‌تر خواهد شد. البته همیشه چنین نیست، گاه کاغذهای دارای درجه کیفی پایین‌تر، به دلیل میزان بازتاب نور، برای مطالعه مفیدتر از کاغذهای براق هستند. (رشد جوانه: ۳۹، ۱۳۹۲)

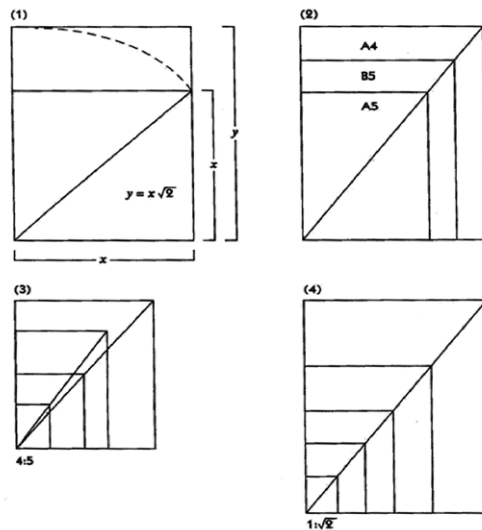
۴. ابعاد کاغذ و مسائل آن

۴-۱. اندازه استاندارد یک صفحه

در سال ۱۹۵۸ میلادی از طرف سازمان بین‌المللی استانداردسازی (ایزو) استاندارد کاغذهای چاپی تعیین گردید که به‌عنوان الگویی جهانی از سوی سایر کشورها انتخاب شد. امروزه این استاندارد پیشنهادی در بیش از ۱۰۰ کشور جهان رعایت می‌شود. نحوه صفحه‌بندی بر مبنای اندازه‌های سری A و B به شرح زیر می‌باشد: بر مبنای استاندارد ایزو، صفحات A به هر صورتی که عرضه شوند دارای نسبت $\sqrt{2}$:۱ است. در این نسبت برش و تا زدن صفحات به شکل مستطیل است (شکل ۳). در نگارش کتاب‌های درسی و یا کتاب‌های آموزشی با توجه به استاندارد ایزو می‌بایست اندازه کتاب درسی دوره ابتدایی (۲۱۰×۱۴۸mm) و برای سنین بالاتر A۴ (۲۹۶×۲۱۰mm) در نظر گرفته شود. (Misanchuk, 1992)

۴-۲. حاشیه‌ها

حاشیه‌ها فضای دور کاغذ هستند که می‌توانند تا حدود ۵۰ درصد کاغذ را اشغال کنند (Tinker, 1965). اندازه حاشیه‌ها در کتاب‌های آموزشی همانند اندازه‌ای است که برای تصاویر در متن در نظر گرفته می‌شود.

شکل ۳: اندازه صفحه کاغذ A بر مبنای استاندارد ایزو

۵. تعداد صفحات کتاب درسی

تعداد صفحات کتاب کمک‌آموزشی و درسی باید متناسب با سطح سنی و نیاز دانش‌آموز باشد. تعداد صفحات کتاب معمولاً براساس پایه‌های تحصیلی افزایش می‌یابد. با این حال می‌بایست بین تعداد صفحات بخش‌ها و فصل‌های یک کتاب توازن برقرار شود.

۶. صفحه‌آرایی

صفحه‌آرایی کتاب به نحوه آرایش نوشتاری، بصری، کادربندی، انتخاب رنگ، زمینه و نوع قلم نوشته‌ها در صفحات یک کتاب گفته می‌شود. صفحه‌آرایی در جذب مخاطب و سرعت خواندن اهمیت زیادی دارد. (عابدی کرجی‌بان: ۴۶، ۱۳۹۲).

۷. اندازه و نوع قلم کتاب‌های

کمک‌آموزشی و درسی

۷-۱. اندازه قلم

در نگارش متن آموزشی معمولاً از فونت‌های ۱۱ و ۱۲ استفاده می‌شود و فونت‌های بزرگ‌تری مانند ۱۴ و ۱۶ به صورت قلم سیاه برای سرعنوان‌ها و تیترهای اصلی متون آموزشی مورد استفاده قرار می‌گیرد. برای کودکان معمولاً از فونت‌های برجسته استفاده می‌شود.

۷-۲. نوع قلم

مؤلفان در نگارش متن آموزشی با توجه به هدف متن، نوع فونت و اندازه قلم را مشخص می‌کنند زیرا سبب یادگیری معنادار می‌شود.

۷-۳. طول پاراگراف

پژوهشگران زیادی درباره طول پاراگراف‌ها و طول فصل‌ها اظهار نظر کرده‌اند. معیارهایی که برای پاراگراف‌بندی ارائه شده، عمدتاً شامل سرعت، دقت و بازخوانی اطلاعات است (هارتلی، برنیهیل و دیویس، ۱۹۷۸). و (اجارگاه، آقازاده، ۵۰، ۱۳۹۰).

برنامه‌ریزان و مؤلفان کتاب‌های درسی و کمک‌آموزشی باید دانش‌آموزان را با انواع خط‌ها آشنا سازند. معمولاً در کتاب‌هایی مانند زبان و ادبیات هنر و تاریخ به نمونه‌هایی از خط‌ها اشاره

جدول ۱: استاندارد صفحات کاغذ

اندازه (م.م)	کاغذ	اندازه (م.م)	کاغذ
۱۰۰۰×۱۴۱۴	B۰	۸۴۱×۱۱۸۹	A۰
۷۰۷×۱۰۰۰	B۱	۵۹۴×۸۴۱	A۱
۵۰۰×۷۰۷	B۲	۴۲۰×۵۹۴	A۲
۳۵۳×۵۰۰	B۳	۲۹۷×۴۲۰	A۳
۲۵۰×۳۵۳	B۴	۲۱۰×۲۹۷	A۴
۱۷۶×۲۵۰	B۵	۱۴۸×۲۱۰	A۵
۱۲۵×۱۷۶	B۶	۱۰۵×۱۴۸	A۶
۸۸×۱۲۵	B۷	۷۴×۱۰۵	A۷
۶۲×۸۸	B۸	۵۲×۷۴	A۸
۴۴×۶۲	B۹	۳۷×۵۲	A۹
۳۱×۴۴	B۱۰	۲۶×۳۷	A۱۰

می‌شود؛ مثلاً خط شکسته، خط نستعلیق یا شکسته نستعلیق، خط کوفی، خط نسخ و...

بعد از اسلام تنوع زیادی در خط به وجود آمد. در بین این خطوط خواندن خط نسخ راحت‌تر از بقیه است اما با خط نسخ، فراگیران نمی‌توانند زیبانویسی (نستعلیق) را یاد بگیرند.

۴-۷. حروف کج مایل به راست (ایرانیکی)

امروزه در متون آموزشی برای تأکید مطلب از حروف ایرانیکی استفاده می‌کنند. استفاده از این حروف برای معرفی نام یک کتاب در متن و یا ارجاع، و در برخی اوقات برای بیان چکیده و یا خلاصه‌سازی متن آموزشی نیز رایج است. (Schrive, 1997).

۵-۷. فاصله در متن

فاصله، نقش مهمی در شفافیت متن دارد. در حقیقت این فاصله است که واژه‌ها و حروف را از هم متمایز و تفکیک می‌کند. محل قرار گرفتن واژه‌ها، حروف، و فاصله آن‌ها به دانش‌آموزان در خواندن سریع‌تر، باکیفیت‌تر و بهتر متن کمک می‌کند. (Fisher, 1976).

فاصله صفحات کاغذ عبارت‌اند از:

الف. فاصله عمودی

ب. فاصله افقی

الف. فاصله عمودی: مؤلفان متون آموزشی از فاصله‌گذاری عمودی برای شفاف‌تر شدن متن در متون پیچیده استفاده می‌کنند. در فاصله‌گذاری عمودی، اجزای متن به صورت پیوسته است و به همین علت راحت‌تر می‌توان آن‌ها را از یکدیگر تفکیک کرد؛ مانند جملات، پاراگراف‌ها، سرتیترها، و عناوین. در حقیقت می‌توان گفت استفاده از فاصله عمودی

سبب انسجام و پیوستگی متن و تبدیل آن به جریانی روان و پیوسته می‌شود.

ب. فاصله‌گذاری افقی: ممکن است مؤلف یا صفحه‌آرا این نوع فاصله‌گذاری را مشابه فاصله‌گذاری عمودی در نظر بگیرد. اما در حالت افقی می‌توان اجزای متن و جملات را از یکدیگر جدا یا گروه‌بندی کرد و بر مبنای آن، از نقطه‌گذاری و علامت‌گذاری استفاده نمود.

۶-۷. طول جملات

اگر میزان اجزای جمله و بندهای به کار رفته در آن زیاد و طولانی باشد، درک جمله برای دانش‌آموز سخت‌تر خواهد شد. زیرا یادآوری مطالب اولیه و ارتباط آن با مطالب بعدی مشکل خواهد بود. می‌توان گفت جملات کمتر از ۲۰ واژه، جملات خوبی هستند. جملات بین ۲۰ تا ۳۰ واژه مناسب‌اند، جملات بین ۳۰ تا ۴۰ واژه جملاتی طولانی و شبه‌انگیزند و بالاتر از ۴۰ واژه به لحاظ یادگیری مشکل دارد. به همین علت، این جمله‌ها باید به جملات کوتاه تبدیل شوند (Williams, 1997).

۷-۷. طول واژه‌ها

درک واژه‌های طولانی مانند جملات طولانی در کتاب درسی و کمک‌آموزشی می‌تواند برای دانش‌آموزان مشکل باشد (Fowl-er, 1906) و بالعکس درک واژه‌های کوتاه‌تر برای دانش‌آموزان ساده و آسان است. همچنین واژه‌های عینی معمولاً کوتاه‌تر از دستوری و انتزاعی هستند. (عابدی کرجی‌بان: ۷۷، ۱۳۹۲)

۸-۷. ترکیب متن و تصویر

طول متن در داخل تصویر باید کوتاه باشد. تا آنجا که ممکن است متن فشرده و در مرکز تصویر باشد. از خط‌های کوتاه استفاده شود و شرح دقیق آن از تصاویر آسان، مناسب، متجانس و مثبت استفاده شود (Lent, 1980). همچنین موضوع درس برای مخاطبان آشنا و به شیوه واقع‌گرا ارائه شود. در شکل بالا نمونه‌هایی از مکان تصویر در متن نشان داده شده است. (عابدی کرجی‌بان: ۹۶، ۱۳۹۲)

منابع

۱. در پویه تاریخ، ترجمه حمیدرضا آژیر و حمیدرضا شیخی، مشهد: آستان قدس رضوی، بنیاد پژوهش‌های اسلامی، ۱۳۷۳.
۲. سلطانی، پوری و راستین، فروردین، دانشنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی، ذیل مدخل «قطع کتاب».
۳. صافی، فاسم، از چاپخانه تا کتابخانه، تهران: دانشگاه تهران، ۱۳۸۱.
۴. واژگان نظام کتاب‌آرایی، در نجیب مایل هروی، کتاب‌آرایی در تمدن اسلامی، مشهد: آستان قدس رضوی، بنیاد پژوهش‌های اسلامی، ۱۳۷۲، صص ۵۷۱-۸۳۲.
۵. آشنایی با صنعت چاپ از حروف‌چینی تا صحافی، ناشر: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان چاپ و انتشارات.
۶. چوبینه، مهدی، مجله رشد شماره ۳۹، (بهار ۱۳۹۲). کالبدشکافی محصولات آموزشی. دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی.
۷. رون، سیدامیر و معافی، محمود، (۱۳۹۲). مبانی اصول و روش‌های تألیف کتاب‌های درسی (با تأکید بر دوره ابتدایی). انتشارات جامعه‌شناسان.
۸. معافی، محمود و وحدانی‌نبار، حسن، (۱۳۷۷). مهارت‌های جغرافیایی، انتشارات مدرسه.
۹. عابدی کرجی‌بان، زهره (۱۳۹۲). مبانی و اصول طراحی و تألیف کتاب درسی مدارس (راهنمایی برای مؤلفان)، انتشارات مدرسه، تهران.
۱۰. فتحی واجارگاه، کوروش، و آقازاده، محرم (۱۳۸۵). راهنمای تألیف کتاب‌های درسی. انتشارات آبیژ. تهران.
۱۱. مصاحبه با دکتر محمود معافی از مؤلفان کتاب‌های درسی در سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی.

بسته آموزشی به مثابه رویکردی در تولید منابع آموزشی

با نگاهی به وظایف و فعالیت‌های دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی

روز دوشنبه ۳۰ فروردین‌ماه ۱۳۹۵ در نشست سالانه دفتر تکنولوژی و انتشارات کمک آموزشی، مرتضی مجدفر، همکار بازنشسته سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی که خود سیزده سال آخر خدمتش را در همین سازمان سپری کرده است، در ارتباط با وظایف و کارکردهای دفتر از منظر بسته آموزشی، به مثابه یک رویکرد در تولید منابع آموزشی، سخنرانی کرد. به جهت اهمیت موضوع، متن کامل و پیراسته این سخنرانی را که توسط خود وی آماده شده است، در پی می‌آوریم.

برای ورود هدفمند به بحث، اجازه می‌خواهم انتظام از این نشست کوتاه را در قالب هدف‌های یادگیری و به این شکل بیان کنم:

هدف‌های یادگیری^۱ این نشست دو دسته‌اند:

اول هدف‌های شناختی^۲؛

یعنی پس از پایان این نشست، شما قادر خواهید بود:

۱. دلیل شکل‌گیری و گسترش بسته آموزشی در برنامه‌های درسی کشورهای گوناگون را توضیح دهید؛
  ۲. جایگاه بسته آموزشی را در کارکردهای گوناگون دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی شناسایی کنید؛
  ۳. بسته آموزشی را تعریف کنید و اجزای آن را فهرست نمایید؛
  ۴. تولیدکنندگان اصلی و فرعی بسته‌های آموزشی را بشناسید و در زمینه فعالیت تولیدی و نظارتی خود که در دفتر بر عهده دارید، به این تولیدکنندگان یاری برسانید؛
- و بالاخره اجزای گوناگون بسته آموزشی را بشناسید و در تولید استاندارد برای این بسته‌ها که در ایران تولید می‌شود تلاش کنید.

دوم هدف‌های عاطفی^۳ است؛

در هدف‌های عاطفی، انتظار این است که شما پس از حضور در این نشست:

۱. «بسته‌های آموزشی» را به‌عنوان نرم‌افزاری کارآمد، ارج بنهید؛

۲. برای تهیه استانداردهای اجزای گوناگون این نرم‌افزار آموزشی در حوزه کاری خود در دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی، کوشش کنید و استانداردهای تولید شده را به تولیدکنندگان شخصی اعم از معلمان، مدارس، ادارات آموزش و پرورش، ... و نیز تولیدکنندگان حرفه‌ای اجزای گوناگون بسته آموزشی ارائه دهید.

چتر ما چیست؟

قبل از آنکه تعریفی از بسته آموزشی و اجزای آن ارائه دهم، لازم است هدف از طرح این موضوع در نشست امروز را بازنمایم. ما به دنبال این هستیم که بدانیم از رویکرد بسته آموزشی در دو بخش فعالیت‌های تولیدی و فعالیت‌های نظارتی توأم با استانداردهای دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی چگونه

می‌خواهیم بهره‌مند شویم. در واقع می‌خواهیم ببینیم با کدام بخش این نرم‌افزار و اجزای آن، می‌توانیم تولیدات مان اعم از مجلات، کتاب‌ها، فیلم‌ها، نرم‌افزارها، لوح‌های فشرده و ... جز آن‌ها را که در اصل بخش‌هایی از اجزای یک بسته آموزشی هستند، عرضه کنیم و با بهره‌گیری از کدام اجزای بسته آموزشی، به فعالیت‌های غیرتصدی‌گرایانه و نظارتی خودمان، سروسامان بدهیم. برای مثال، وقتی دفتر پس از راه‌اندازی انتشارات مدرسه، خودش به مرور از تولید کتاب‌های آموزشی فاصله گرفت و در طول زمان تولیداتش را به صفر رساند، آن وقت توانست در حوزه سامان‌دهی کتاب‌های آموزشی، کمک آموزشی و مجموعه تمرینات انفرادی و ... که همگی اجزایی از بسته آموزشی هستند، به سیاست‌گذاری بپردازد و با اجرای طرح سامان‌دهی کتاب‌های آموزشی رشد و اقدامات جنبی و بسیار مفید آن مانند انتشار کتاب‌نامه‌ها، برگزاری جشنواره، تولید اسناد مربوط به استانداردهای تدوین کتاب‌های آموزشی و اقداماتی از این دست، نقش نظارتی خود را ایفا کند. مثال دیگر در این مورد می‌تواند برگزاری جشنواره فیلم رشد باشد. همه می‌دانیم که فیلم (از هر نوع آن که باشد)، از اجزای اصلی بسته آموزشی است. ما قریب ۵۰ سال است که جشنواره فیلم رشد را برگزار می‌کنیم و از طریق این جشنواره و انتخاب فیلم‌های برگزیده، سلیقه یا به نوعی همان استاندارد مدنظر خودمان از فیلم آموزشی را ارائه می‌دهیم. اکنون اگر از منظر بسته آموزشی وارد عرصه شویم و بگوییم یک فیلم آموزشی استاندارد که می‌تواند درون بسته آموزشی یک برنامه درسی خاص قرار بگیرد فلان و بهمان ویژگی‌ها را دارد، آن وقت وارد عرصه سیاست‌گذاری، نظارت و اعمال غیرتصدی‌گرایانه شده‌ایم. به دیگر سخن می‌خواهم بگویم تا چتری، که در اینجا چتر رویکردی بسته آموزشی است، بر کارهای ما سایه نیفتد، فعالیت‌هایمان راهبردی و مبتنی بر سیاست‌گذاری نخواهد بود. از این‌رو لازم است هر کدام از واحدهای دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی، همواره اقدامات عملیاتی و نیز کارکردهای نظارتی و سیاست‌گذارانه خود را با اجزای گوناگون بسته آموزشی متناسب‌سازی کنند و همگی درصد تکمیل تدریجی اجزای بسته آموزشی باشند.

تعریف بسته آموزشی و جایگاه آن در فعالیت‌های دفتر

باتوجه به توضیحاتی که داده شد، ضروری می‌نماید اشاره‌ای به تاریخچه، تعریف و اجزای بسته آموزشی داشته باشیم. بسته آموزشی، محصول نگرش سیستمی است و تقریباً از ۱۹۹۰ با تعریف فعلی پا به عرصه آموزش گذاشته است. درست است که از بسته، مفهوم «پکیج» و واحد بودن مستفاد می‌شود، ولی اجزای مختلف یک بسته آموزشی الزاماً در داخل یک مجموعه به مخاطب ارائه نمی‌شود، بلکه ممکن است هر یک از اجزای آن در مکان‌های متفاوت و توسط تولیدکنندگان متفاوت تولید و ارائه شود، اما آن چیزی که این اجزا را در کنار هم قابل

استفاده می‌کند، نگرش سیستمی و نیازی است که مخاطب در خود احساس می‌کند.

پس، بنابر تعریف: بسته آموزشی، یک نرم‌افزار آموزشی کارآمد است که علاوه بر آنکه یک مجموعه منسجم و کامل از فعالیت‌های یادگیری را عرضه می‌کند، در انفرادی کردن آموزش، و پرورش استعدادها و توانمندی‌های بالقوه دانش‌آموزان و نیز علمی کردن ارزشیابی از آموخته‌های دانش‌آموزان و آزمون‌ها و ابزارهای اندازه‌گیری تشخیصی؛ و مجموعه فعالیت‌های انفرادی و گروهی آن‌ها و نیز تبیین و شناسایی تجهیزات دیداری - شنیداری و وسایل آموزشی مورد استفاده در کلاس درس، و ارائه راهنمای تدریس و الگوهای طراحی آموزشی و طرح درس می‌تواند یاری‌دهنده کار تعلیم و تربیت باشد.

اینکه گفتم، تعریف جامعی است که به مرور کامل شده است. کامل شدن تعریف نیز از تکامل دانش‌های تربیتی زمینه‌ساز مانند تکنولوژی آموزشی، مدیریت آموزشی، برنامه‌ریزی درسی، ارزشیابی آموزشی و ... نشئت می‌گیرد. یعنی بسته آموزشی از تکامل همه این دانش‌ها بهره می‌گیرد. شاید بیان مثالی در این زمینه مناسب باشد. یک زمانی انسان روی دیوار غارها با زغال می‌نوشت تا اینکه در عصر ما زغال به گچ و دیوار غار به تخته‌سیاه تبدیل شد. آن‌گاه وایت‌برد آمد و چند سال اخیر تخته هوشمند و حتی تخته هوشمندی که از نوشته‌های خود عکس می‌گیرد و با فتوکپی ضمیمه‌اش، همان نوشته‌ها را به تعداد دانش‌آموزان تکثیر و حتی در نمونه‌های جدیدترش به رایانه شخصی یا تلفن همراهشان ارسال می‌کند. همه این سیر تکاملی را که تکنولوژی آموزشی برایمان تشریح می‌کند، شما در آخرین تغییرات بسته آموزشی و اجزای پیش‌بینی شده آن می‌بینید.

حالا ببینیم بسته‌های آموزشی کدام است؟

در حال حاضر، این پنج بخش که می‌گوییم اجزای اصلی بسته‌های آموزشی هستند:

- مواد یادگیری انفرادی برای فراگیرندگان؛
- راهنمای تدریس؛
- آزمون یا ابزارهای اندازه‌گیری تشخیصی؛
- وسایل آموزشی مورد استفاده در کلاس درس؛
- تجهیزات دیداری - شنیداری.

اگر دقت کنید هر چیزی را که ما در حوزه یاددهی - یادگیری تصور کنیم، در این پنج جزء پیش‌بینی شده است. البته من در کلاس‌هایی که با دانشجویان دارم، با نشان دادن نموداری که می‌بینید می‌پرسم شما فکر می‌کنید بسته آموزشی، جزء ششمی هم دارد؟ پاسخ به این پرسش، بحث چالشی خوبی را در کلاس ایجاد می‌کند. هر چیزی که آن‌ها می‌گویند حتماً در یکی از این پنج جزء اصلی و اجزای ذیل هر یک وجود دارد و این به معنای همان سیستمی و تکاملی بودن بهره‌گیری از علوم گوناگون و نگاه رو به آینده داشتن بسته آموزشی است. در واقع

ممکن است بسته‌های آموزشی جزء ششمی هم داشته باشند، ولی این جزء به‌طور قطع و یقین، به‌طور منفرد و در عالم خیال رخ نخواهد داد و برگرفته از دیگر علوم و در راستای تکامل همه علوم مرتبط با تربیت و زمینه‌های وابسته مانند رایانه، جامعه‌شناسی، روان‌شناسی و ... خواهد بود.

تشریح اجزای بسته آموزشی

حال وقت آن است که اجزای اصلی هر بسته آموزشی و زیرجزء‌های هر جزء را به‌طور تیتروار عرض کنم و در ذیل هر بخش، مروری داشته باشم بر وظایف و کارکردهای دفتر.

الف. مواد یادگیری انفرادی برای فراگیرندگان، شامل:

- تکالیف گوناگون برای یادگیری‌های انفرادی دانش‌آموزان در انواع مختلف؛

- راهبردهایی برای متون و مجموعه‌های مختلف یادگیری‌های انفرادی موجود در بسته برای کاربران بسته آموزشی؛

- کتاب درسی به همراه فهرست مشخصات یا اصل کتاب‌های آموزشی و مرتبط با موضوع بسته آموزشی؛

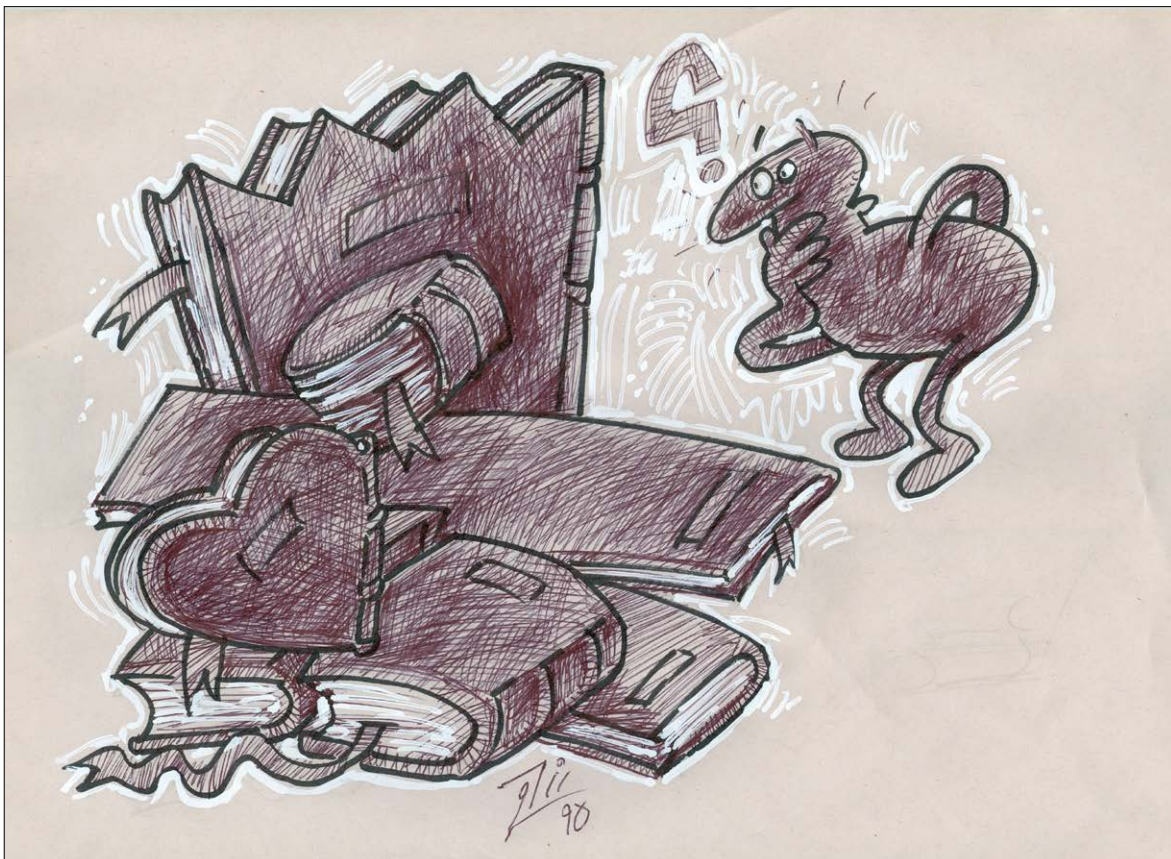
- کتاب‌های کار، کاربرگ‌ها، مجموعه‌های تمرین و دفاتر کمک‌آموزشی، ویژه برنامه درسی مورد بحث؛

این جزء و زیرجزء‌های آن، بخش بسیار شلوغی است و خیلی از وظایف و کارکردهای نظارتی و تولیدی دفتر در همین بند تجمع پیدا کرده است. تولیدات انتشارات مدرسه و دیگر

ناشران بخش دولتی و خصوصی، نرم‌افزارهای تولیدی خودمان و نرم‌افزارهایی که دیگران تولید می‌کنند، مجموعه تمرینات سنتی شامل مجموعه‌های تک‌برگی، چندبرگی، دفترچه‌های چاپی، کاربرگ‌ها، نمونه سؤال‌ها و مجموعه تمرینات مدرن شامل نرم‌افزارهای کامپیوتری مبتنی بر آموزش برنامه‌ای و خیلی چیزهای دیگر.

سؤال! اگر شرکتی آمد و از این قبیل مجموعه‌ها تولید کرد، و قصد فروش تولید خود را در مدارس داشت، استاندارد و تأییدیه‌اش را از کجا باید بگیرد؟ به نظر من صرفاً از طریق اتحاد وظیفه‌ای دو بخش دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی، شامل واحد کتاب و بخش نرم‌افزار. اگر نظارت نباشد و استاندارد ندیم، آشفته‌بازار پیش می‌آید و «نمونه سؤال‌فروشی» و اسم‌گذاری‌های «من‌درآوردی» برای کتاب‌های کمک‌درسی رونق می‌گیرد.

اگر دقت کنید مجموعه‌های گوناگون یادگیری انفرادی، مانند کتاب‌های آموزشی و فیلم‌هایی که ناشران و تولیدکنندگان در زمینه‌های گوناگون برنامه درسی تولید می‌کنند، کتاب‌های کار، کتاب‌نامه رشد، فهرستی از کتاب‌های آموزشی مرتبط در زمینه برنامه درسی، همه و همه در داخل همین جزء و زیرجزء‌های آن می‌گنجد. می‌بینید که چقدر کار داریم؟! اگر فقط به دنبال سیاست‌گذاری و استانداردسازی برای همه این موارد باشیم، باید مدت‌ها چند شیفته کار کنیم.

البته من فقط به بخش‌های مرتبط با دفتر خودمان اشاره می‌کنم، کما این که مشاهده می‌کنید کتاب درسی هم همین جا شرف حضور دارد و این همان حرفی است که در سال‌های گذشته، همواره در سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی زده شده و آن اینکه کتاب درسی هم یکی از اجزای اصلی بسته آموزشی یا به عبارتی برنامه درسی است و نباید اجازه دهیم حاکم مطلق فرایند یاددهی - یادگیری و تنها جزء تأثیرگذار بسته باشد.

ب. راهنمای تدریس، این بخش جزء دوم بسته آموزشی است و شامل:

- هدف‌های برنامه درسی یا کتاب درسی؛
- رهنمودهایی برای استفاده از برنامه درسی؛
- مطالب مربوط به سابقه موضوع درسی؛
- مواد آموزشی تکمیلی؛
- مجموعه طرح درس پیشنهادی؛ و
- مجموعه راهبردهای یاددهی - یادگیری است.

این جزء و زیرجزء‌های آن، به‌طور مستقیم، عمدتاً خارج از وظایف دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی و اغلب زیرمجموعه فعالیت‌های دفتر تألیف کتاب‌های درسی است. خب، دفتر تألیف که نمی‌تواند همه این کارها را به‌تنهایی پیش ببرد و باید از خدمات بخش خصوصی و مؤسسات آموزشی بیرونی استفاده کند. اگر مؤسسه‌هایی آمدند و برای هر یک از برنامه‌ها و کتاب‌های درسی موجود، مواد آموزشی تکمیلی، طرح درس‌های نیمه‌آماده و مجموعه راهبردهای یاددهی - یادگیری پیشنهادی تولید کردند و برای حضور در مدارس، نیاز به دریافت مجوز و تأییدیه داشتند، با این‌ها چه باید کرد؟ اینجا ما نیازمند یک کار بین‌بخشی هستیم که میان دفاتر گوناگون سازمان باید شکل بگیرد. در نظر داشته باشید اگر در این زمینه و بخش‌های دیگر بسته آموزشی، ما سکوت کنیم، تشخیص سره از ناسره سخت خواهد بود.

ج. آزمون‌ها و ابزارهای اندازه‌گیری تشخیصی و کنترل یادگیری، شامل:

- مجموعه سؤالات استاندارد دنده ماده درسی؛
- مجموعه سؤالات استاندارد دنده ماده درسی؛
- مجموعه آزمون‌های روزانه، هفتگی، میان‌ماهی، ماهانه، ترمی و پیشرفت تحصیلی ماده درسی؛
- راهبردهایی برای گروه‌بندی و استفاده از ابزارهای گروه‌بندی؛
- راهبردهایی برای کنترل یادگیری و مقایسه‌های موردی.

در این جزء از بسته آموزشی و زیرجزء‌های آن، غوغایی برپاست. در حال حاضر تعداد تولیدکنندگان بخش‌های گوناگون این جزء بسته آموزشی، از جمله ناشران و مؤسساتی که به بازار آمده‌اند، بسیار افزایش یافته و روزبه‌روز هم در حال افزایش

است. دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی، به‌عنوان دفتری نوآور در آموزش و پرورش می‌تواند در این زمینه و تصحیح نگرش آموزگاران، مدارس، دانش‌آموزان و اولیا تأثیرگذار باشد. استانداردهای آموزشی‌ها و الگوهایی‌ها ما قطعاً و بی‌شک مسیر غلط کنونی را تصحیح خواهد کرد. دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی، ابزارهای تأثیرگذار و جریان‌سازی مانند مجلات رشد، جشنواره فیلم رشد، طرح سامان‌بخشی منابع آموزشی و جز این‌ها را در اختیار دارد. البته در مورد مجلات رشد و جایگاه آن‌ها در بسته‌های آموزشی و اینکه می‌توانند در اکثر اجزای یک بسته آموزشی خودنمایی کنند، به دلیل نیاز به بحثی مطول و رغبت‌برانگیز، سخن‌ها بسیار است که آن را به فرصتی مناسبتر موکول می‌کنم.

د. وسایل آموزشی مورد استفاده در کلاس درس، شامل:

- وسایل آموزشی نمایشی؛
- وسایل آموزشی مرجع؛
- وسایل آموزشی گروهی.

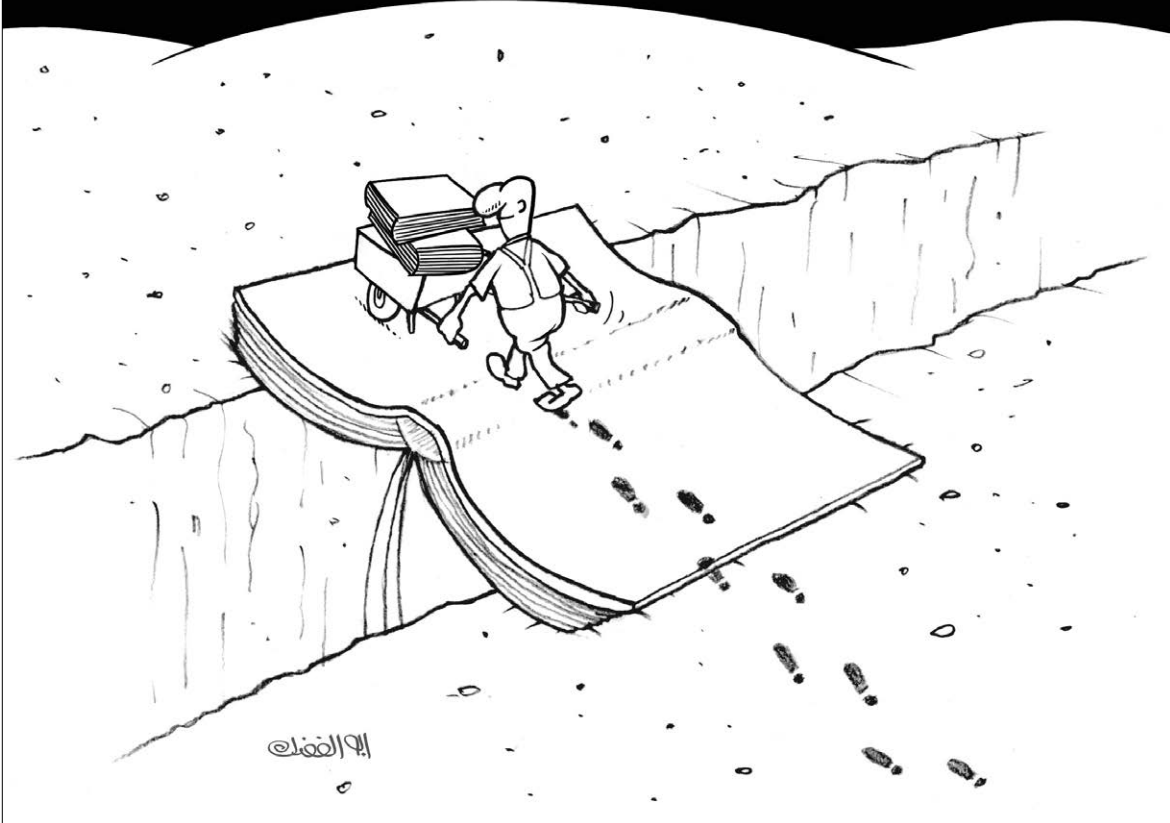
خب، همان‌طور که می‌بینید در مورد تولید این اجزا - که من از توضیح درباره آن‌ها خودداری و شما را به مطالعه کتاب خودم در این زمینه ارجاع می‌دهم - تقریباً وظیفه‌ای بر عهده دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی نیست. این وسایل را شرکت‌ها و مؤسساتی مانند صنایع آموزشی، نوآوری‌های آموزشی و دیگر مؤسسات تولیدی بخش خصوصی تولید و به بازار عرضه می‌کنند، ولی اگر مصوبه ۸۲۸ شورای عالی آموزش و پرورش را از نظر بگذرانیم، می‌بینیم که وظیفه نظارتی و طراحی استانداردهای قابل قبول این وسایل هم به دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی سپرده شده است. حال ممکن است دوستان بگویند: آقا! کار برایمان درست نکن! چشم، ولی یا باید نهادی معرفی کنید که تولیدات وسایل آموزشی را هدایت کند یا خود آستین‌ها را بالا بزنید و وظیفه استانداردهای این قبیل وسایل را هم که کاری است سخت و پیچیده، عهده‌دار شوید.

ه. تجهیزات دیداری - شنیداری

علاوه بر تجهیزات دیداری - شنیداری عمومی، آن دسته از برنامه‌های دیداری - شنیداری دیگر که جزء بسته آموزشی است و می‌تواند برای مقاصد گوناگون تدریس به کار رود، به شرح زیر است:

- مجموعه مهارت‌های شروع و نقطه آغاز بحث؛
- مجموعه امکانات تشریحی؛
- مجموعه امکانات تصویری؛
- مجموعه آشنایی با شخصیت‌های علمی - اجتماعی؛
- مجموعه وسایل دیداری - شنیداری عام و خاص.

این بخش شش جزئی بسته آموزشی، به شکل‌های گوناگونی نمود پیدا می‌کند که در برخی از بخش‌های آن دفتر انتشارات

جدید را بر عهده داشت، همگی در این جزء از بسته آموزشی قرار می‌گیرند که البته در این جور موارد هم باید از هم‌افزایی بخش‌های گوناگون دفتر بهره گرفت. برای مثال چرا خبر پیش‌تولید و نیز خبر ساخت مجموعه عظیم و به یادماندنی بر فراز آسمان در رشد آموزش ابتدایی و سایت رشد نوشته نشود؟ یا چرا نباید از دو سه ماه قبل، پوسترهای جشنواره فیلم رشد در مجلات رشد درج شود؟ این همپوشانی‌های درون دفتری و نیز ارتباط با سایر بخش‌های سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی و وزارتخانه به اثربخشی فعالیت‌های ما یاری می‌رساند.

نتیجه‌گیری

در این گفتار سعی شد از مفهوم بسته آموزشی، به مثابه رویکرد و چتری برای زیر پوشش بردن فعالیت‌ها و اقدامات سازمانی دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی بهره برده شود. هر یک از واحدهای سازمانی این دفتر، بسته به وظیفه‌ای که برعهده دارند، یکی از دو اقدام تولیدی، نظارتی یا هر دو را انجام می‌دهند. به اعتقاد ما تبیین اجزای گوناگون بسته آموزشی، می‌تواند دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی را در مقام یک سازمان نوآور و تأثیرگذار، با برنامه‌های درسی و بسته‌های آموزشی مرتبط با هر یک از آن‌ها پیوند دهد. امیدواریم تلفیق جدی دو بخش «انتشارات» و «تکنولوژی آموزشی» و پدید آمدن دفتر جدیدی با عنوان «انتشارات و تکنولوژی آموزشی»، در کیفیت بخشی به آموزش و پرورش کشورمان مؤثر باشد.

پی‌نوشت‌ها

1. Learning objective
2. Cognitive objective
3. Affective objective

و تکنولوژی آموزشی با تولید مستقیم یا نظارت احتمالی خود حضور دارد. برای مثال تمام تجربه‌هایی که از معلمان در مجلات رشد ویژه معلمان چاپ می‌شود، در این بخش قرار می‌گیرد. حتی داستان، شعر، کمیک استریپ، لطیفه و چیزهای مشابه دیگری که در مجلات دانش‌آموزی رشد چاپ می‌شود، ضمن استفاده فردی توسط دانش‌آموزان و معلمان، می‌تواند توسط معلمی خوش‌ذوق یا تولیدکننده‌ای حرفه‌ای، به یک امکان تشریحی یا صوتی تبدیل شود. همچنین از بین زیرجزء‌های این جزء، بخش چهارم بسیار گسترده و جامع‌الاطراف و صدالبته مرتبط با دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی است. این بخش شامل فیلم‌های ویدئویی و غیر ویدئویی، اسلایدها، فیلم استریپ‌ها، ورقه‌های شفاف، اتصال به شبکه‌های کامپیوتری، سایت‌ها، وبلاگ‌ها، کانال‌ها، گروه‌ها، نرم‌افزارهای شخصی‌ساز و حرفه‌ای و بسیاری چیزهای دیگر است که عمدتاً می‌توانند در بخش‌هایی از دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی سامان‌دهی شوند که پیش از این زیرمجموعه دفتر تکنولوژی سابق محسوب می‌شدند. برای مثال از فیلم‌های نمایش داده شده در جشنواره فیلم رشد تا تولیدات مستقیم دفتر، مانند مجموعه لوح‌های فشرده «بر فراز آسمان» که برای معلمان پایه‌های پنجم و نهم تولید شد و جنبه بهسازی آموزشی معلمان در مورد برنامه درسی

بسته آموزشی، برنامه درسی و یادگیری اثربخش / مؤلف: دکتر مرتضی مجدفر / ۲۱۴ صفحه / چاپ سوم / انتشارات مرکز نوآوری‌های آموزشی مرآت (این کتاب در طرح سامان‌دهی کتاب‌های آموزشی رشد مورد بررسی و تأیید قرار گرفته و مشخصات کتاب‌شناختی آن در کتاب‌نامه‌های رشد همه دوره‌های تحصیلی درج شده است.)

چهره به چهره، رو به رو

سه گزارش کوتاه از سه سفر

مدتی است دیدارهای چهره به چهره با مدیران و معلمان استان‌های مختلف و گفت‌وگوی نزدیک با آن‌ها در دستور کار دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی قرار گرفته است. دور جدید و اختصاصی این برنامه‌ها از سال گذشته با دیدار از استان همدان آغاز شد. امسال نیز مدیران و کارشناسان سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی در ماه‌های آبان، آذر و دی، سه سفر را در کارنامه خود ثبت کردند؛ سفر نخست به استان خراسان رضوی بود؛ سفر دوم به استان فارس و سفر سوم به استان قزوین. گزارشی که می‌خوانید، در واقع سه گزارش کوتاه مجزا از این سفرهاست که در کنار هم قرار داده شده است. البته هنوز پرونده سفرهای سال ۱۳۹۵ به‌طور کامل بسته نشده است. تا جایی که می‌دانیم حداقل یک سفر دیگر (سفر به استان قم) در برنامه امسال دفتر گنجانده شده است.

می‌شد همه نواحی با موضوع سامان‌دهی درگیر و در بخشی از زحمت ما سهیم شوند، فرصت خوبی برای ما هم بود تا بتوانیم از میزان آشنایی همکاران محترم در مناطق مختلف شهر نسبت به سامان‌دهی آگاهی پیدا کنیم. یکی از این برنامه‌ها، برگزاری نشست‌های در منطقه تبادل‌کن در دومین روز حضور گروه بود که با حضور ۲۰۰ تن از مدیران علاقه‌مند این منطقه برگزار شد.

تبادل‌کن، قطب پرورش و صادرات معلم

طبق گفته همکاران، علت برگزاری مراسم در این منطقه، میزان بالای استقبال مدیران منطقه از برنامه بود و بیش‌تر ثبت‌نام کنندگان و حاضران نیز در همین منطقه به فعالیت آموزشی اشتغال داشتند. یکی از همکاران - بدون آن که رنگ و بوی شوخی از سخنش پیدا باشد، می‌گفت تبادل‌کن را باید قطب پرورش صادرات معلم به مناطق هفت‌گانه مشهد به شمار آورد و نمونه‌های بسیاری را از بین مسئولان آموزش و پرورش و حتی غیر آن می‌آورد که همه در این منطقه بالیده بودند. دیگری با لحنی که فقط قدری آمیخته به شوخی بود و نشان‌دهنده اهمیت و وزن فرهنگی منطقه بود، می‌گفت: «اگر یک روز قرار باشد به معلمان متعلق به تبادل‌کن مرخصی بدهند، نیمی از شهر مشهد تعطیل می‌شود!»

به هر حال نشست صبح دوم در سالن بزرگ دبستان مصلی‌نژاد این منطقه برگزار شد. معاون پژوهش منطقه آقای قراول به اهمیت سامان‌دهی مواد و رسانه‌های آموزشی و تربیتی تأکید کرد و آن‌گاه خانم کیا به تفصیل از ضرورت و دستاوردهای سامان‌دهی و جایگاه آن برای مدیران مدارس و معلمان حاضر در جلسه سخن گفت. بخش پایانی نشست نیز مطابق معمول سفرهای گروه، به شنیدن دیدگاه حاضران و پرسش‌های آن‌ها اختصاص یافت.

خراسان رضوی

سفر به مشهد در اوج جشنواره

درست در روزهایی که داوران سیزدهمین جشنواره کتاب رشد، به شدت مشغول بررسی کتاب‌های رسیده به جشنواره بودند، همکاران گروه تحلیل محتوا در مشهد مقدس با ما تماس گرفتند و از ما خواستند به این شهر برویم. همیشه وقتی نام مشهد به میان می‌آید، در هر موقعیتی که باشی و هر قدر هم که کار داشته باشی، دلت می‌لرزد. فکر می‌کنم این بار هم چنین اتفاقی در دل‌های همکاران من افتاد که نتوانستند حتی در اوج داوری‌های جشنواره سیزدهم، به میزبانان خود «نه» بگویند. برنامه‌هایی که برای این سفر پیش‌بینی شده بود، متنوع و قابل تحسین بود. یکی از محاسن این سفر، تقسیم برنامه‌ها بین مناطق و نواحی گوناگون شهر بود؛ این کار ضمن آن که موجب

مشهد - نشست خبری

است که معلمان، معاونان و مدیران کوشای این مدارس را با فعالیت‌های سامان‌دهی دقیقاً آشنا کرده باشد.

فارس

شیراز - جلسه گروه تحلیل محتوا

خوشا شیراز و وصف بی‌مثالش

سفر گروه به شیراز در نخستین روزهای ماه آذر صورت گرفت؛ در روزهایی که استان مشغول برگزاری نخستین دوره آموزش پژوهش‌محور بود و قرار بود مدیران ادارات آموزش و پرورش استان، که به لحاظ تعداد از پرتعدادترین ادارات کشور محسوب می‌شوند، در شیراز گرد هم بیایند. دیدن جمع مدیران ادارات استان بزرگی مثل فارس، غنیمتی ارزنده بود که نمی‌شد به آسانی از آن چشم پوشید.

بنابراین با آن که شرایط فقط برای سفر سه نفر از همکاران فراهم شد، این سفر در برنامه قرار گرفت و دوستان ما در شیراز طوری برنامه‌ریزی کردند که بتوانیم در آغاز نشست در خدمت مدیران شهرستان‌های استان باشیم.

آثار نامناسب، آموزش انفعال و پخته‌خواری

در این نشست، که تا ظهر روز نخست طول کشید، آقای عبدالرسول احمدی معاون پژوهش، برنامه‌ریزی و نیروی انسانی طی سخنانی که شاید بیش‌تر از نیم ساعت طول نکشید، از معلمان یاد گیرنده سخن گفت که ضمن فرایند یاد دادن، خودشان نیز از جامعه و حتی شاگردان خود می‌آموزند. او افزود: «هدف ما ایجاد تغییر نگرش در مدیران آموزش و پرورش استان است تا با تشریک مساعی و همفکری به فعالیت‌های آموزشی و پرورشی کیفیت ببخشیم و راهکارهای مناسبی را برای رفع مسائل و مشکلات موجود بیابیم.» خانم کیا معاون سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی، اما بحث

حضور در جمع مؤلفان و ناشران مشهدی

برنامه فشرده گروه در نخستین روز سفر، با برگزاری نشست جذابی ادامه یافت که با شرکت ناشران و معلمان مؤلف فعال در مشهد مقدس، به میزبانی ناحیه ۲ این شهر و با حضور رئیس محترم این ناحیه دکتر رضا صابری صورت گرفت. در این نشست صمیمی که حدود ۳۰ تن از معلمان مؤلف و تعدادی از ناشران فعال شهر از جمله ضریح آفتاب، صیانت و حق شرکت داشتند، سندهای راهنمای تولید کتاب‌های آموزشی که از سوی دبیرخانه سامان‌دهی در موضوعات مختلف تولید شده است، با جزئیات معرفی شد. سپس ناشران و نویسندگان محترم دیدگاه‌ها و پرسش‌های خود را طرح کردند و پاسخ آن‌ها را شنیدند.

نشست خبری با رسانه‌های استان

نشست خبری با اصحاب رسانه و پاسخ به پرسش‌های آن‌ها درباره سامان‌دهی، برنامه‌ای بود که برای ظهر روز نهم آبان در نظر گرفته شده بود. در این برنامه علاوه بر خبرنگاران نشریات محلی، خبرنگارانی از خبرگزاری‌ها و روزنامه‌های سراسری که در مشهد نمایندگی داشتند، حاضر بودند. در این جلسه، که با مساعی روابط عمومی اداره کل آموزش و پرورش خراسان رضوی برگزار شد، معاون سامان‌دهی ابتدا توضیحات کوتاهی درباره فعالیت‌های حوزه کاری خود داد و سپس به پرسش‌های خبرنگاران پاسخ گفت. صحبت‌های وی روز بعد و روزهای بعد بازتاب‌هایی داشت که البته در نقل برخی قول‌ها کم‌دقتی‌هایی رخ نموده بود.

بازدید از مدارس شهر

خوش‌بختانه در هر دو روز حضورمان در شهر مقدس مشهد، این امکان فراهم شد تا به میهمانی مدارس شهر نیز برویم و بدون واسطه با همکاران معلم سخن بگوییم. این دیدارها از صبح روز یک‌شنبه، آغاز شد. نخستین قرعه به نام دبیرستان دخترانه «هدی» و سپس متوسطه اول «اردکانی» در ناحیه ۶ مشهد خورد که از پرجمعیت‌ترین نواحی این شهر به شمار می‌رود. همکاران در این جلسه دیدگاه‌های دبیران این دو آموزشگاه را درباره انتخاب کتاب مناسب شنیدند و به معرفی دقیق‌تر اهداف و فعالیت‌های سامان‌دهی پرداختند. به این امید که این معلمان زحمتکش از کوشش‌های همکاران خود در معاونت سامان‌دهی بیش از پیش هواداری کنند. بازدید از مدارس در دومین روز سفر نیز ادامه یافت و پس از برگزاری نشست منطقه تبادل‌ان، گروه به میهمانی دبیرستان‌های پسرانه جماران، متوسطه اول دخترانه مطهره و دبستان پسرانه باقریه تبادل‌ان رفت. باید صادقانه اذعان کرد که اطلاع‌رسانی این سال‌ها آن اندازه نبوده

خود را با قدرت آموزش‌های غیررسمی یا آموزش در سایه آغاز و خاطر نشان کرد که «منابع آموزشی نامناسب، می‌توانند همه رشته‌های شما را و زحمات‌های شما را نابود کنند و با گرفتن قدرت تفکر و تخیل و خلاقیت دانش‌آموز، آنان را افرادی منفعل و پخته‌خوار بار آورند. این منابع غیر استاندارد، ممکن است دارای نتایج آنی و زودبازده باشند، اما منجر به یادگیری پایدار و عمیق نخواهند شد.»

وی با اشاره به نقش معلم به عنوان یک مرجع تعیین‌کننده، بر لزوم آگاهی معلمان از منابع آموزشی مناسب معرفی شده و معرفی آن‌ها متناسب با نیاز دانش‌آموزان تأکید کرد. او همچنین خواهان مشارکت ادارات آموزش و پرورش استان‌ها برای فرهنگ‌سازی درباره استفاده صحیح از منابع آموزشی شد.

در جلسه شورای تحلیل محتوا

برنامه دومی که برای گروه در نظر گرفته شد، شرکت در جلسه شورای تحلیل محتوای آموزشی و تربیتی بود. این برنامه نیز با صحبت‌های آقای احمدی معاون محترم پژوهش آغاز شد. سپس حاضران به طرح دیدگاه‌های خود در موضوعات مختلف پرداختند. اغلب حاضران بر این باور بودند که محتوای آموزشی هر منطقه لازم است متناسب با نیازهای همان منطقه تدوین شود. تفویض اختیارات بیش‌تر به استان‌ها و تمرکززدایی ترجیح‌بند سخنان اغلب شرکت‌کنندگان بود؛ گرچه در بین خود جمع، کسانی معتقد بودند که هنوز ظرفیت لازم برای واگذاری کار به استان وجود ندارد. همچنین ضمن تأکید بر سامان‌دهی، بر این باور بودند که شرح وظایف گروه تحلیل محتوا مورد بازنگری قرار گیرد و برای برخورد با ورود کتاب‌های نامناسب به مدارس، ضمانت اجرایی کافی ایجاد شود.

آقای جعفری معاون تربیت بدنی و سلامت، آقای کمالی رئیس محترم اداره بازرسی، آقای دشتیان رئیس گروه تحلیل محتوا، آقای فرجی از حوزه آموزش ابتدایی، خانم جسمانی مسئول هوشمندسازی، آقای نعمتی مدیر پژوهشکده معلم، خانم شادفر عضو گروه فناوری، آقای جمعه سرگروه ریاضی متوسطه اول و خانم پیمان‌فر از گروه حسابداری کاردانش در زمره کسانی قرار داشتند که معتقد بودند باید استان‌ها و مناطق نقش پررنگ‌تری در تولید و بررسی محتوا بازی کنند.

آقای دکتر حبیبی سردبیر نشریه ریاضی گراف نیز با تأیید نظر همکاران خود افزود: در سیستم‌های آموزشی کشورهای پیش‌رفته، اصول تعریف می‌شود و تصمیم‌ها در پایین‌تر سطوح گرفته می‌شود؛ اما تصمیم‌ها نباید از اصول تخطی کند. او گله‌مند بود که فرایند تأیید محتوا زمان‌بر است و در معاونت پژوهشی، بودجه‌ای برای پژوهش وجود ندارد.

خانم نوبخت سرگروه کامپیوتر نیز یادآور شد که آشنایی معلمان با برخی نرم‌افزارها، که ممکن است در چهارچوب برنامه

درسی قرار نگیرند، ضرورت دارد.

در این نشست گروه سامان‌دهی بیشتر شنونده بحث‌ها بود. بنابراین به بیان برخی نکات مهم درباره سامان‌دهی بسنده شد.

نغمه سامان‌دهی در برنامه صدای معلم

حضور یک‌ساعته معاون سامان‌دهی در برنامه صدای معلم استان و تبیین موضوع برای معلمان و عموم مردم و پاسخ به پرسش‌های شنوندگان، برنامه دیگر استان برای گروه بود. آقای دشتیان رئیس محترم گروه تحلیل محتوا معتقد بود در استان‌ها به‌خصوص استان فارس، زمینه خوبی برای همکاری با صدا و سیما وجود دارد و در صورتی که سازمان بتواند محتوای مناسب را برای پخش در اختیار آن‌ها قرار دهد، احتمالاً با استقبال این مراکز روبه‌رو می‌شود.

به هر حال، هم‌زمان با این برنامه، دیگر اعضای سه نفری گروه به بازدید از یک مدرسه ابتدایی در ناحیه ۲ شهر رفتند. همکاران ما در این مدرسه آشنایی زیادی با سامان‌دهی منابع آموزشی نداشتند و علی‌رغم انتظاری که داشتیم، هنوز فهرستگان رشد را که امسال به تعداد تمام مدارس منتشر و به استان‌ها ارسال شده بود، دریافت نکرده بودند؛ همان‌طور که مجلات رشد، هنوز به دستشان نرسیده بود. اما اتفاق بسیار خوبی که در بدو ورود به این مدرسه شاهد بودیم، برگزاری یک نمایشگاه کوچک برای فروش کتاب بود که توسط دو تن از والدین اداره می‌شد. انرژی زیاد و قابل توجه مدیر فعال مدرسه نیز از نکاتی بود که نمی‌شد چشم بر آن بست.

نشانه‌ای از عشق زنده معلمی

برنامه دیگری که با ابراز علاقه‌مندی معاون سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی برای وی تنظیم شده بود، بازدید از یک نمایشگاه تجهیزات و وسایل آموزشی بود که خصوصاً انرژی، اشتیاق و کوشش‌های شبانه‌روزی یک زوج در شکل‌گیری آن غیرقابل چشم‌پوشی بود. این زوج آقای احمد صحرانگرد و همسرش خانم سمیه مقصودی بودند که به گفته همکاران شیرازی، تمام زندگی و سرمایه خود را بر سر ساخت و تولید این تجهیزات ساده صرف کرده بودند. تجهیزاتی که می‌توانستند درک مفاهیم درسی را برای دانش‌آموزان ساده و یادگیری آن‌ها را عمیق و پایدار کنند. خوش‌بختانه آن‌ها مشغول ثبت رسمی وسایل بودند و در این فکر بودند که با طراحی بسته‌بندی‌های مناسب و عرضه محصولات در سراسر استان فارس و استان‌های دیگر، هزینه‌های لازم را برای تداوم کار فراهم آورند. این زن و شوهر نشانه‌ای بودند تا ما حس کنیم هنوز عشق به معلمی و عشق به آموختن زنده است.

برنامه سنگین و فشرده گروه در روز اول با زیارت حضرت احمد بن موسی (ع) و قدم زدن کوتاه در بازار و کیل شیراز و البته خوردن یک پیاله کوچک فالوده شیرازی به پایان رسید.

قزوین - همایش مدیران مدارس قزوین، شهرستان‌های تابعه و جمعی از نویسندگان

مدیرکل محترم آموزش و پرورش استان قزوین با اشاره به آسیب‌های کتاب‌های نامناسب آموزشی بر دانش‌آموزان، استفاده از کتاب‌نامه و فهرستگان رشد را مورد تأکید قرار داد.

آقای خیرالله رحمانی معاون پژوهش، برنامه‌ریزی و نیروی انسانی استان نیز انتظارات و مطالبات اولیا را یکی از عوامل رواج کتاب‌های کمک‌درسی در مدارس برشمرد و اظهار امیدواری کرد که با آگاهی اولیا و مربیان شاهد بهبود روند و کیفیت مطالعه دانش‌آموزان باشیم و فعالیت‌های یاددهی-یادگیری، با مشارکت دانش‌آموزان و به شیوه کوشگری صورت گیرد.

در این سفر همچنین دو تن از کارشناسان نیز به دیدار مدارس قزوین رفتند. سرکار خانم فاطمه اهرن از دبیرستان حاجی بهرامی ناحیه ۲ قزوین و خدیجه یارمحمدی مدیر دبستان شهید اخوان گنجی ناحیه ۱، میزبانان همکارانمان در این سفر بودند. استقبال خوب این مدیران محترم از موضوع نشان می‌دهد، اگر مشت نمونه خروار باشد، بی‌تردید در آینده‌ای بسیار نزدیک قزوین به یکی از مراکز پیشرو در امر سامان‌دهی منابع آموزشی بدل خواهد شد. از محدوده شهر که خارج می‌شویم، برمی‌گردیم به شهر نگاهی می‌کنیم. روی تابلوی ورودی شهر نوشته است: «به قزوین، پایتخت خوش‌نویسی ایران خوش‌آمدید.»

قدردانی ویژه

در پایان این گزارش باید از آقای دکتر فرهاد تنها، مسئول تحلیل گروه استان خراسان رضوی و همکارانشان خانم‌ها نازلی سیدانزایی‌نژاد و زهره حاجی‌زاده، آقای یزدان دشتیان رئیس گروه تحلیل محتوای استان فارس و همکارشان خانم شکوفه حیدری و آقای علیرضا اسدی رئیس گروه تحلیل محتوای استان قزوین و همکارانشان در گروه که روزهایی قبل از سفر، در حین آن و بعد از آن، بیش از دیگران به زحمت افتادند، صمیمانه تشکر و قدردانی کنیم.

ناحیه‌ای با ۸۰ هزار دانش‌آموز

برنامه روز دوم، با شرکت در جمع مدیران چهار ناحیه شیراز در سالن آموزش و پرورش ناحیه یک آغاز شد. در این نشست که با استقبال گرم مدیران روبه‌رو شده بود، خانم کیا به تبیین اهداف و فعالیت‌های سامان‌دهی پرداخت. این مراسم که با سخنان آقای نصرالله کیانی، مدیر آموزش و پرورش ناحیه آغاز شد، با پرسش‌ها و اظهار نظرهای گرم و فعالانه حضار خاتمه یافت.

از آن‌جا که برنامه عمومی دیگری برای گروه پیش‌بینی نشده بود، با خیال راحت ساعتی را در دفتر آقای قهرمانی معاون پژوهش، برنامه‌ریزی و آموزش نیروی انسانی ناحیه یک شیراز به گپ زدن نشستیم. بنا به گفته آقای قهرمانی، این ناحیه بالغ بر ۸۰ هزار دانش‌آموز و بیش از ۳۰۰۰ کلاس درس دارد و مدارس منطقه از نظر میزان برخورداری، دارای تنوع بسیار زیادی‌اند. از نکات جالب و شنیدنی ناحیه این است که دورترین مدرسه تحت پوشش، در فاصله ۱۰۰ کیلومتری شیراز و در روستایی به نام شکرآباد قرار گرفته است و تنها کتاب‌خانه دانش‌آموزی شهر نیز در محدوده این ناحیه واقع است. نکات دیگری هم بود که خیلی یادمان نمانده است. اما از خبرهای خوشی که پیش از ترک همکاران ناحیه یک به گوشمان خورد، خبر انتخاب آقای قهرمانی به عنوان معاون پژوهشی برتر در استان بود که البته تا آن روز هنوز یک خبر درگوشی بود. بعد از ناهار پیشنهاد داده شد برای قدم زدن به باغ ارم شیراز برویم. موصوف و صفت تناسبی تام داشتند. باغ خزان خورده نه تنها برای ما که برای جهانگردان سرزمین‌های دیگر هم جذاب و تماشایی بود. در باغ، باران قدری شدت گرفت. قسمت این بود که دیدار با دو شاعر بزرگ ایران حافظ و سعدی، در زیر باران اتفاق بیفتد و همین‌طور خداحافظی ما با همکارانمان در شیراز و در طول سفر چقدر این بیت در ذهنمان طنین می‌اندازد و تکرار می‌شود که خوشا شیراز و وصف بی‌مثالش، خداوندا نگه‌دار از زوالش.

قزوین

در پایتخت خوش‌نویسی ایران

روز یکشنبه پنجم دی گروه سامان‌دهی در سفری یک‌روزه به دیدار مدیران و کارشناسان استان قزوین رفت. در این سفر طی میزگردی که در جمع ۳۰ تن از مدیران مدارس قزوین و شهرستان‌های تابعه و جمعی از مؤلفان استان، در یک روز بارانی برگزار شد، محمد ناصری مدیرکل دفتر انتشارات آموزشی، فریبا کیا معاون سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی و محبت‌الله همتی مشاور مدیرکل، ضمن تبیین سیاست‌ها و برنامه‌های سامان‌دهی به دیدگاه‌های حضاران گوش دادند و به پرسش‌های آن‌ها در این زمینه پاسخ گفتند.

در این همایش که با عنوان «رسانه‌های آموزشی، فرصت‌های پیش‌رو» برگزار شد، در ابتدای برنامه آقای سالار قاسمی

آمده بود بلایی ولی به خیر گذشت

نویسنده: عبدالرحمان اونق

ناشر: کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان
(از مجموعه رمان نوجوان امروز)

چاپ اول: ۱۳۹۲، ۲۵۸ صفحه

«آیحان» نوجوانی عشیره‌ای از ترکمن صحراست که در طعمه‌گذاری و شکار مهارت خاصی دارد. او همچنین مثل بسیاری از نوجوانان هم‌سن خودش چوپانی می‌کند و همراه با بزرگ‌ترها به رتق و فتق کارها می‌پردازد. آن‌ها نسل به نسل چوپان‌اند و حال قرار است در محل زندگی‌شان مدرسه‌ای دایر شود. برخی از بزرگ‌ترها، از جمله پدر و عموهای «آیحان» با درس خواندن بچه‌ها مخالف‌اند و معتقدند که بچه‌هایشان نیازی به درس خواندن ندارند. می‌گویند وقتی قرار است بچه‌ها به پیروی از نیاکان خود چوپانی کنند، درس و مدرسه به چه دردشان می‌خورد و می‌گویند سواد آن‌ها را از کمک به بزرگ‌ترها باز می‌دارد و هوایی‌شان می‌کند تا زندگی عشیره‌ای را رها کنند و به شهر بروند. در این بین، مخالفت پدر آیحان با استقرار مدرسه در نزدیکی چادرها (چارواها) ایشان و درس خواندن پسرش بیشتر و شدیدتر از دیگران است.

پدر آیحان که مردی بسیار تندمزاج، عصبی و غیرمنطقی است دست به هر کاری می‌زند تا مدرسه پا نگردد و بچه‌ها هوایی نشوند. در نقطه مقابل، پدر بزرگ آیحان که انسانی سرد و گرم چشیده، روشنفکر، منطقی و مهربان است، بچه‌های عشیره و پدرهایشان را ترغیب به درس خواندن می‌کند و دست به هر کاری می‌زند تا مدرسه شکل بگیرد و تعداد دانش‌آموزان آن به حد نصاب برسد. ساختمان مدرسه روستایی، در واقع مثل اتوبوسی فرسوده بوده که آن را تعمیر کرده و تغییر کاربری داده و به مدرسه تبدیل کرده‌اند. این مدرسه، تا حالا، یکی دو بار تا آستانه تعطیلی پیش رفته، چرا که تعداد دانش‌آموزانش از حد نصاب افتاده، اما هر بار پدر بزرگ دست به کار شده و با بچه‌ها و پدرهایشان صحبت کرده است تا در مدرسه ثبت‌نام کنند. از آن طرف - همان‌طور که پیش‌تر گفته شد - پدر آیحان برای اخلاف در کار مدرسه و تعطیل کردن آن از هیچ کاری فروگذار نمی‌کند. این کشمکش، ماجراهای عجیب و غریب زیادی آفریده است، اما در نهایت اهالی روستا متوجه می‌شوند که درس خواندن بچه‌هایشان نه تنها به ضرر آن‌ها نیست و در کار و زندگی آن‌ها اختلال ایجاد نمی‌کند و بچه‌هایشان را هم هوایی نمی‌کند، بلکه به نفع آن‌هاست و باعث شکوفایی

استعدادهای بچه‌هایشان می‌شود. مثلاً می‌بینند همین آیحان به صورت جهشی درس می‌خواند و در کنار آن به چوپانی می‌پردازد و مثل گذشته به بزرگ‌ترها کمک می‌کند و اگر چه برای تکمیل تحصیلات و رفتن به دبیرستان مجبور است به شهر برود، اما به هیچ وجه قصد ندارد کار و حرفه آبا و اجدادی خود را رها کند. او حتی از شهر و زندگی در شهر آن متنفر است و تأکید می‌کند که حتماً بعد از پایان تحصیلاتش به عشیره خود برخواهد گشت تا در طبیعت بکر و سالم روستایی زندگی کند.

«چوپان کوچک» اما در کنار قوت‌ها و پیام‌های انسانی ضعف‌هایی هم دارد؛ از جمله اینکه پدر آیحان - قهرمان قصه - مردی بسیار تند و خشن توصیف شده است؛ لذا نحوه برخورد دیگران با او بسیار بد و تحقیرکننده است، به طوری که دایم از زبان دیگران، به خصوص پدر بزرگ و عموهای آیحان می‌شنویم که او اخلاق بدی دارد، بی‌منطق است، رفتارش تند است، خشک و خشن است، یک‌دنده است، حرف حساب را قبول نمی‌کند و ..... که این را باید از نقاط ضعف داستان دانست. نویسنده گویا توجه نداشته که این نوع شخصیت‌پردازی برای یک پدر، به جایگاه، شأن و مقام پدران لطمه می‌زند و به نوعی برای مخاطب نوجوان بدآموزی دارد. جایگاه و احترامی که دین مبین اسلام و فرهنگ ایرانی اسلامی برای بزرگ‌ترهای ما به‌ویژه پدرهایمان قایل است، جایگاهی رفیع است که نباید به هیچ وجه به آن خدشه وارد کرد. البته در داستان‌هایی که برای مخاطب بزرگسال نوشته می‌شود، شاید این‌گونه شخصیت‌پردازی برای یک پدر توجیه‌پذیر باشد؛ اما توجه داشته باشیم که مخاطب بزرگسال شخصیتش شکل گرفته و قدرت تشخیص دارد که شخصیتی با این ویژگی را تعمیم ندهد. ما پیرو مذهبی هستیم که به ما می‌آموزد پدر و مادر هر قدر هم که بد باشند، حق نداریم به آن‌ها بی‌احترامی کنیم؛ حتی اگر به ما ظلم کرده باشند و ما را رنجانده باشند. کاش نویسنده قدری به این مسئله توجه می‌کرد. البته بعد از ماجراهای عجیبی که پدر آیحان می‌آفریند - کثیف کردن مدرسه با شکمبه و احشای گوسفندان و انداختن حیوان وحشی به جان معلم (!) که کاری بعید و بسیار دور از ذهن است؛ حتی از شخصیت بی‌منطقی مثل این پدر - پایان داستان به گونه‌ای رقم می‌خورد که مخالفان آقای معلم از کاری که کرده‌اند تا حدودی پشیمان شوند و داستان ختم به خیر شود.

سواد خواندن نوجوانان فرا‌تر از آموزش جبرانی

گینا بیانکاراسا، در این مقاله به چالش‌هایی اشاره می‌کند که نوجوانان در نحوه خواندن متون درسی با آن‌ها مواجه می‌شوند و با توصیه‌هایی که می‌کند این فرصت را به وجود می‌آورد تا خواندن، به شکلی درست در کلاس درس پیاده شود.

کلیدواژه‌ها: سواد خواندن، خواندن دیجیتالی

چالش عمده‌ای که دانش‌آموزان در انتقال از خواندن پایه به خواندن سطوح بالاتر با آن روبه‌رو هستند، توجه کنند: ۱. تسلط به متونی که به تدریج دشوار می‌شوند؛ ۲. درک تفاوت‌های موجود در خواندن محتوای دروس مختلف و ۳. خواندن متون دیجیتالی.

متون چالش‌زا

به محض این‌که دانش‌آموزان پایه‌های آخر ابتدایی یاد می‌گیرند تا از خواندن برای اهداف آموزشی استفاده کنند، با چالش‌های جدیدی در خواندن متون، از جمله طول متن، کلمات و جملاتی طولانی‌تر و دشوارتر مواجه می‌شوند.

با رسیدن دانش‌آموزان به پایه‌های بالاتر، در متون درسی آن‌ها نیز از لغات پیچیده‌تری استفاده می‌شود تا همان محتوا را پوشش دهند. همین‌طور، جملات نیز طولانی‌تر می‌شوند و از لحاظ نحوی نیز در طول پایه‌های تحصیلی پیچیده‌تر می‌شوند؛ حال آن‌که تدابیر ساختاری طراحی شده در حمایت از درک مطلب کمتر و کمتر می‌شود (Vanden Broek, 2010). جملات ساده و خبری در کتاب‌های درسی دوره ابتدایی با ترکیب پیچیده‌ای از جملات در کتاب‌های درسی سال‌های بالاتر مطرح می‌شود. به‌علاوه، متون دوره ابتدایی به دنبال القای لغات و اصطلاحات و تکرار آن‌ها است تا بار مفهومی را افزایش دهد و به ایجاد انسجام در ذهن و زمان خواننده کمک کند؛ حال آن‌که، متون دوره راهنمایی و متوسطه ظرافت‌های ساختاری از این نوع را کمتر دارد.

افزایش پیچیدگی در لغات، جملات و مفاهیم تنها جنبه‌های معدودی از بیشتر شدن مطالبات متون درسی هستند. ضرورت ترکیب اطلاعات در طول متون و شکل‌بندی‌های چندجانبه (مانند جداول، نمودارها، تصاویر و اشکال) نیز به‌وضوح از دوره ابتدایی به دبیرستان افزایش پیدا می‌کند. حتی نحوه درهم آمیختن و استفاده از بازنمایی تصویری متون نیز تغییر می‌کند (Lee & Spartley, 2010). متأسفانه، تجربه شخصی با متون پایه‌های اولیه، در آماده کردن

با وجود این‌که حدود یک دهه است توجه سیاست‌گذاران آموزشی، پژوهشگران و مجریان این سیاست‌ها، به موضوع خواندن نوجوانان معطوف شده است ولی اغلب مردم هنوز بر این باورند که مشکل اصلی نوجوانان در کشمکش با خواندن، عدم موفقیت آن‌ها در تسلط بر مهارت‌های اصلی خواندن است. ولی، حامیان سواد خواندن پذیرفته‌اند که این مسئله فرا‌تر از برگزاری آموزش جبرانی برای دانش‌آموزانی است که نمی‌توانند در سطوح پایه به خواندن بپردازند. هدف اصلی سواد خواندن در نوجوانان باید متضمن این باشد که وقتی دانش‌آموزان دبیرستان را ترک می‌کنند از مهارت‌های ضروری در خواندن و نوشتن، برای پیشرفت در حرفه‌های قرن بیست‌ویکم و چشم‌انداز ورود به تحصیلات عالی، برخوردار باشند.

حتی بهترین آموزش‌های پایه در خواندن در پایه‌های ابتدایی، تضمین‌کننده این امر نیست که دانش‌آموز خواهد توانست پاسخگویی به مطالبات سطوح بالاتر خواندن را با موفقیت پشت‌سر بگذارد. پژوهشگران از مدت‌ها قبل دریافته‌اند که خواندن متون درسی از پایه سوم به بعد تغییر می‌کند. کال (Chall, 1983) اولین بار این تغییر یا انتقال را با عبارت «یادگیری برای خواندن به خواندن برای یادگیری» توصیف کرد. او معتقد بود که برای انجام این انتقال، دانش‌آموزان باید چگونگی سازمان‌دهی و به‌کارگیری دانش زمینه خود را، به‌عنوان بافتی برای خواندن، یاد بگیرند. به‌علاوه، آن‌ها باید از متن مورد مطالعه اطلاعات را به طرز مؤثری به‌دست آورند و بر خواندن خود با توجه به ضرورت‌ها، نظارت کرده و آن را تنظیم نمایند. پژوهش‌ها نشان می‌دهند که مدارس باید به سه

دانش‌آموزان در مورد پاسخگویی به مطالبات در حال افزایش متونی که باید در مدارس راهنمایی و متوسطه یاد بگیرند، سهم اندکی دارند. بدون آموزش آشکار و قاطع در خصوص چگونگی انطباق با پیچیدگی‌های در حال توسعه این متون، نوجوانان بسیاری از پیشرفت در خواندن عقب می‌افتند و توانایی آن‌ها در یادگیری از متون خدشه‌دار می‌شود.

خواندن متفاوت برای رشته‌های متفاوت

همان‌طور که دانش‌آموزان پایه‌ها را یکی بعد از دیگری پشت سر می‌گذارند، متون متفاوتی هم که در درس‌های مختلف می‌خوانند به‌طور چشمگیری از یکدیگر متمایز می‌شوند (CCAAL, 2010; Heller & Green Leaf, 2007; Lee & Spartley, 2010).

داستان‌های کوتاه، شعر، مقالات و نمایشنامه‌هایی که دانش‌آموزان در کلاس‌های هنر می‌خوانند، شباهت بسیار کمی با کتاب‌های درسی، اسناد تاریخی، یادداشت‌های آزمایشگاهی و نمایش‌های تصویری در کلاس‌های علوم دارند. در عین حال، انتظار می‌رود درک شاگردان از خواندن نیز تخصصی شود (Green Leaf, Schoenbach, Cziko & Mooler, 2001; Lee & Spartley, 2010; Shanahan & Shanahan, 2008).

در مدارس، اغلب و به‌وضوح، به دانش‌آموزان نمی‌آموزند که چگونه فرایندهای استدلالی، راهبردها و قوانین دست‌یابی به درک متون از یک درس به درس دیگر متفاوت است (Lee & Spartley, 2010; Moje, 2008). به‌همین دلیل بسیاری از دانش‌آموزان در تشخیص تنوع متون و گسترش آن در دروس متفاوت در حال کشمکش هستند.

برای مثال، به‌راه‌های متفاوتی توجه کنید که از دانش‌آموزان انتظار می‌رود تا به واژه «ویژگی‌ها» در درس‌های مختلف عکس‌العمل نشان دهند. ویژگی‌هایی که در بحث‌های مرتبط با کلاس‌های علوم ارزشمند تلقی می‌شوند، شامل ویژگی‌های فیزیکی نیز هست، ولی ویژگی‌های روان‌شناختی را دربر نمی‌گیرد؛ در مقابل، در علوم اجتماعی و در هنر، این ارزش‌ها، هم ویژگی فیزیکی و هم ویژگی روان‌شناختی دارند. بنابراین، وقتی درباره ویژگی‌ها سؤال می‌شود که کمک می‌کند تا یکی از «گونه‌ها» رشد پیدا کند و خود را با شرایط انطباق دهد، از دانش‌آموز علوم انتظار نمی‌رود که به هوش یا شادی یا نشاط استناد کند، بلکه باید ویژگی‌های فیزیکی آن گونه و محیط وی را مورد توجه قرار دهد.

همین‌طور، دانش‌آموزی که در درس تاریخ تنها از اعدادی خاص برای توضیح پیروزی‌ها و شکست‌های ناپلئون استفاده می‌کند، ارزشمندی بالایی نخواهد داشت؛ و یا، دانش‌آموز درس ریاضی، که از شجاعت، قره و سرسختی ناپلئون نام می‌برد تا منحصر به فرد بودن او را نشان دهد نیز موفقیت‌چندانی نخواهد داشت. بنابراین، خواندن یک متن درسی و درک آن مستلزم فهمیدن این امر است که چه چیزی در آن درس «مهم» به حساب می‌آید.

هویی (1968/1908) از اوایل قرن بیستم از این ایده حمایت کرد که آموزش خواندن باید در درون آموزش هر درس انجام گیرد. به‌علاوه، کتاب‌های روش تدریس دانش‌جو‌پایان تربیت

معلم از مدت‌ها قبل، اهمیت خواندن را، با توجه به رشته‌ها در دوره‌های راهنمایی و متوسطه، مورد تأیید قرار داده بودند (Anders, Guzzetti, 1996; Dupusi, Lee, Badiali & Azkov, 1989).

ولی، در آخرین دهه، گزارش‌های نگران‌کننده‌ای ضرورت توجه حرفه‌ای و سیاست‌گذاری در حال افزایشی را به سواد خواندن بعد از پایه سوم، به‌خصوص با توجه به نقش کلیدی خواندن در کلیه درس‌ها اعلام کرد (Biancarosa & Berman, 2005; CCAAL, 2010; Heller & Green Leaf, 2007; Kamil, 2003; Lee & RAND; Spartley, 2010). گروه مطالعه درباره خواندن (۲۰۰۲).

این ایده در سال‌های اخیر نیز موقعیت محکمی در استانداردهای آموزشی به‌دست آورده است که آشکارترین آن را می‌توان در محور مشترک و جدید استانداردهای ایالتی و در ادغام درس هنر با دو درس دیگر (تاریخ و علوم اجتماعی، علوم و دروس فنی) مشاهده کرد. همچنین، این محور متون مناسبی را به‌عنوان نمونه برای هر

یک از این دروس فراهم می‌کند. این تحول چشمگیر موجب توجه زیاد به ضرورت توسعه حرفه‌ای و برنامه درسی و پذیرش نقش اصلی خواندن، نوشتن و زبان شفاهی در یادگیری متون درسی است.

خواندن دیجیتالی

در دهه اخیر، علاوه بر پیچیدگی دورنمای سواد خواندن بعد از پایه سوم رشدی ناگهانی در گستره دستگاه‌ها و سازوکارهای قابل دسترس برای تعامل با متون درسی به‌وجود آمده است (روندهای دیجیتالی^۲، ۲۰۱۱؛ Patel, 2007). فناوری دیجیتالی یک ابزار پیش‌فرض، هم در ارتباطات و هم در کامل کردن وظایف شغلی شده و همین‌طور، در مراکز تجاری،

در آموزش عالی و در فرایند سیاسی به‌کار گرفته شده است (سازمان همکاری اقتصادی و توسعه^۳، ۲۰۰۷). خواندن دیجیتالی همچنین موجب افزایش میزان متونی شده است که نوجوانان به آن دسترسی دارند و نیاز آن‌ها را به خواندن انتقادی بالا برده است.

بحث درباره این که آیا خواندن در بافت‌های دیجیتالی واقعاً جدی‌است یا متفاوت، هنوز ادامه دارد. ولی مضامین مشترکی پدید آمده است که این نوع از خواندن را، به‌عنوان خواندنی چندوجهی که به‌طور دائم در حال تغییر دادن وسایل ارتباطی و طبقه‌بندی آن‌هاست، توصیف می‌کند (Leu, O'Byrne, Zawilinski, Mcverry & Everett-Cacopardo, 2009).

برای مثال، خواندن در محیط دیجیتالی، انتخاب‌هایی غیرخطی در جلو بردن خواندن از طریق متون را موجب می‌شود. این غیرخطی بودن می‌تواند یک امتیاز یا یک مانع برای خوانندگان ضعیف باشد. از یک طرف، غیرخطی بودن به خواننده این امکان را می‌دهد تا به دانش زمینه‌ای، تعاریف اصطلاحات ناآشنا، مکان‌یابی مؤثر اطلاعات با استفاده از ابزارهای جست‌وجوگر و برانگیختن حق انتخاب فردی برای کاوشگری دسترسی پیدا کند. از طرف دیگر، دست‌یابی به خبرگی در خواندن دیجیتالی

بعضی ادعا کرده‌اند که اینترنت به‌زودی به‌صورت رسانه‌ای پیش‌فرض در خواندن در خواهد آمد. دانش‌آموزان باید به خواندن و مهارت‌های فناوری مسلط شوند تا بتوانند در تمام ابعاد جامعه، که در حال درهم آمیخته شدن با یکدیگر هستند، مشارکت داشته باشند

به هیچ وجه به صورت غیرارادی و خودبه خودی اتفاق نمی افتد (Leu, Kinzer, Cairo & Cammak, 2004; Leu et al., 2009) رشد سریع استفاده از ابزارهای دیجیتالی در خواندن و این انتظار فزاینده که جوانان می توانند از آن ها به راحتی، با انعطاف پذیری و منتقدانه استفاده کنند، این ضرورت جدید را ایجاد می کند که توجه هر چه بیشتری به مهارت های خواندن نقادانه و پیشرفته و به خصوص به خواندن در بافت های دیجیتالی اعمال گردد (Duke, Schmar - Dobler & Zhang, 2006; Lemke, 2006).

در نتیجه، آموزش خواندن بعد از پایه سوم باید در جهت مهارت ها، راهبردها و رفتارهایی باشد که پژوهش ها آن ها را به عنوان نکات اساسی در خواندن در محیط های دیجیتالی تعیین کرده اند. برای مثال، در یک بافت دیجیتالی، به جای پیش تدریس دانش زمینه ای، معلمان این امکان را دارند که به تدریس راهبردهای جست و جو و ساختارهای متون در وب سایت های اطلاعاتی بپردازند تا دانش آموزان بتوانند کمبودهای دانش زمینه ای خودشان را به دست آورند (Coiro & Dobler, 2007). خوانندگانی که با استفاده از اینترنت به پژوهش می پردازند باید بر توانایی جمع آوری اطلاعات مرتبط از طریق خواندن هدفمند، تسلط داشته باشند (کایرو، دابلر، ۲۰۰۷). در عین حال، پژوهش ها نشان داده اند که خواندن متون در قالب دیجیتالی، طولانی تر از خواندن در قالب مطالب چاپ شده است؛ این یافته ها نشان می دهد که خوانندگان همچنین باید خود را با این کار آبی کمتر، به هنگام خواندن متون دیجیتالی وفق دهند (Reinking, 1988). بعضی ادعا کرده اند که اینترنت به زودی به صورت رسانه ای پیش فرض در خواندن در خواهد آمد (لیو و همکاران، ۲۰۰۷). دانش آموزان باید به خواندن و مهارت های فناوری مسلط شوند تا بتوانند در تمام ابعاد جامعه، که در حال درهم آمیخته شدن با یکدیگر هستند، مشارکت داشته باشند. بنابراین، تدریس خواندن، به خصوص بعد از پایه سوم، ضرورتاً دربرگیرنده تدریس جهت یابی به دانش آموزان در پاسخ گویی به مطالبات ویژه متون دیجیتالی نیز هست (دوک و همکاران، ۲۰۰۶).

چگونه می توان از سواد خواندن نوجوانان حمایت کرد؟

میزان موفقیت آموزش اولیه در خواندن به هر طریقی باشد، نمی تواند دانش آموزان را به طور کامل برای پاسخ گویی به مطالباتی که بعد از پایه سوم به وجود می آیند آماده کند. حمایت از خواندن نوجوانان، مستلزم توجه هم زمان به نیازهای دانش آموزانی است که نتوانسته اند بر مهارت های پایه ای خواندن و نیازهای مشترک همه دانش آموزان در غلبه بر متون چالش برانگیزی که بافت آن ها مرتب در حال تغییر است و پاسخ گوی اهداف متفاوتی هستند، تسلط پیدا کنند.

آموزش جبرانی به دانش آموزانی که دارای مشکل در خواندن هستند اغلب، موجب کنار گذاشتن خواندن و یادگیری محتوای درسی می شود؛ بنابراین، به این دانش آموزان فرصت های کمتری داده می شود تا مهارت های پیشرفته سواد خواندن در سایر دروس مدرسه ای را فرا گیرند (Greenleaf et al, 2011; Haycock, 2001). اگر قرار است این دانش آموزان پاسخ گوی انتظارات قرن بیست و یکم در خواندن باشند، همه آن ها باید این فرصت را داشته باشند تا عادات و مهارت های اختصاصی خواندن را یاد بگیرند. به طور خلاصه، خوانندگان ضعیف، که نیازمند آموزش مهارت های پایه هستند،

باید این آموزش ها را همراه با آموزش های خواندن برای نوجوانان دریافت کنند. بهبود سواد خواندن نوجوانان نیز مستلزم این است که رویکردهای کهنه قرن بیستم را، در سیاست گذاری و اجرا برای قرن بیست و یکم، کنار بگذاریم. برای مثال، سیاست های تأمین مالی و پاسخ گویی^۴، باید یکی سازی رشته ای و سواد خواندن دیجیتالی در آموزش خواندن و به کار بستن آن را پیش بینی کند. در غیر این صورت، تلاش های اصلاح طلبانه، احتمالاً افرادی را که قصد کمک داشتند از دست خواهند داد.

تدریس مطالب مرتبط با موضوعات درسی و توسعه حرفه ای، همچنین، باید به طور چشمگیری تغییر کند. تا زمانی که برنامه های درسی دربرگیرنده تدریس قاطع هنجارهای هر رشته در خواندن نباشند، برای معلمان دشوار است که این جنبه مهم از یادگیری مبتنی بر دروس را در برنامه کاری خود بگنجانند. به علاوه، مدارس باید فرصت هایی برای توسعه حرفه ای سازمان یافته و در دست اقدام فراهم آورند که بر مشکلات عملی بنا شده باشد و به معلمان کمک کند تا به هنگام تدریس خواندن با نگاه رشته ای به آن نگاه کنند. این توسعه حرفه ای، نباید تلاش دیگری در وادار کردن همه معلمان به تدریس راهبری یکسان، صرف نظر از مناسبت آن با محتوای درسی خاص، باشد. بلکه، این راهبرد باید معلمان را به این تشخیص برساند که نقش خواندن در حوزه درسی خود را در یابند و این نقش به قدری آشکار و قابل اجرا شود که کلیه فراگیران کلاس های درس آن ها را دربرگیرد. وقتی معلمان خود را برای ایفای نقش در تدریس خواندن رشته ای آماده کردند، به رهنمودهایی نیاز دارند تا چگونگی پرداختن به سواد خواندن دیجیتالی را نیز یاد بگیرند. به آن ها باید کمک کرد تا به این درک برسند که مطالبات متفاوت خواندن دیجیتالی از دانش آموزان چیست. یادگیری استانداردها نیز باید ادامه پیدا کند تا به معلمان و دانش آموزان در شناخت این رسانه جدید و در حال شکوفایی در خواندن کمک کند. خواندن دیجیتالی، درست همان طور که در مورد خواندن نوجوانان به معنی کلی تر آن مصداق دارد، نباید به عنوان پیوست جدیدی بر وظایف آموزشی معلمان تلقی شود که از قبل بیش از حد اشباع شده است؛ بلکه باید به عنوان بخش اصلی یادگیری در کلیه حوزه های درسی به حساب آید.

در نهایت، یکی از بخش های چالش برانگیز معمای سواد خواندن در نوجوانان، طراحی سنجش هایی است که منعکس کننده خواندن بعد از پایه سوم باشد. در حال حاضر، سنجش های فرایندی و پایانی از سواد خواندن رشته ای و سواد خواندن دیجیتالی وجود ندارد. سیاست گذاران باید این کمبود را جبران کنند، تا تغییراتی که به دنبال آن هستیم اتفاق بیفتد. با توجه به فضای فعلی در آموزش، اگر می خواهیم پیشرفت واقعی در خواندن نوجوانان اتفاق بیفتد، باید شواهد مربوط به اثربخشی و داده هایی که مبنای تصمیم گیری هستند در اولویت قرار گیرند.

پی نوشت ها

1. Reading Study Group
2. Digital trends
3. Organization for Economic Co-Operation and Development
4. accountability

منبع

"Adolescent Literacy: More than Remediation", Gina Biancarosa, Educational Leadership (Reading: The Core Skill), March 2012, Vol. 69, No.6, PP. 22-27

بازتاب جشنواره در سایت‌های خبری

